

# ΙΑ Ιατρικά Θέματα

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΑΤΡΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 67 • 2014

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

### ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΝΑ ΣΑΣ

- 33 Στην υγεία δεν υπάρχουν διακρίσεις  
*Φώτης Μιχαήλ*
- 35 Τραγούδια της ξενιτιάς  
*Κωνσταντίνα Παπασταϊκούδη*
- 37 Η Ισπανική Γρίπη  
*Φανή Μέλφου-Γραμματικού*
- 40 Η Κρυφή Ζωή του Γουόλτερ Μίτυ  
*James Thurber*  
*Μετάφραση: Αντώνης Παπαγιάννης*
- 44 «Σπούδασα γιατρός στην Κατοχή»  
*Λουκία Καλοβούλου*
- 49 Βυζάντιο και Ρωμανία  
*Αντώνης Παπαγιάννης*

### ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

- 53 Δήλωση της CEOM για την τηλεϊατρική
- 55 Διαδικτυακή Εφαρμογή Έκδοσης Ηλεκτρονικών  
Πιστοποιητικών του ΙΣΘ  
*Νικόλαος Νίτσας*

### ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

- 59 Δημήτρη Τσακαλίδη
- 61 Δέσποινας Μουρατίδου

### 63 ΕΚΘΕΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

Αποστέλλεται ταχυδρομικά στα ταμειακώς τακτοποιημένα μέλη.  
Διατίθεται ηλεκτρονικά (pdf) στην ιστοσελίδα του Ιατρικού Συλλόγου  
([www.isth.gr/?page=2693](http://www.isth.gr/?page=2693))



# Φιλοσοφία του περιοδικού

Τα **Ιατρικά Θέματα** είναι το τριμηνιαίο περιοδικό του Ιατρικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης. Εκτός από την επιστήμη και την ενημέρωση, στόχο έχει να προβάλλει την τέχνη, την ιστορία, τη δεοντολογία και φιλοσοφία της ιατρικής, την εκπαίδευση και την πρακτική της. Η οπτική γωνία με την οποία εξετάζονται τα θέματα αυτά (σοβαρή, ανάλαφρη, ακόμη και σκωπτική) αφήνεται στην κρίση και το γούστο του κάθε συνεργάτη (εξαιρείται η εξύβριση και η συκοφαντία). Ελπίδα και φιλοδοξία του περιοδικού είναι να έχει, κατά το δυνατόν, όχι εφήμερο, αλλά διαχρονικό χαρακτήρα.

Η ποιότητα του περιοδικού καθορίζεται από το σύνολο των συνεργασιών που το απαρτίζουν. Η συντακτική επιτροπή καλεί τους αναγνώστες να γίνουν «ποιηταί λόγου» και να προσφέρουν τα κείμενά τους για δημοσίευση, που πρέπει να ακολουθούν τις οδηγίες (βλ. **Πρόσκληση προς τους αναγνώστες**). Οι παρεμβάσεις των συντακτών περιορίζονται στο ελάχιστο, όπως την ταξινόμηση των κειμένων κατά ενότητες και τη διάταξη της ύλης στο κάθε τεύχος. Ελπίζουμε, με τη βοήθεια όλων, η μέχρι τώρα ανοδική πορεία του περιοδικού να συνεχισθεί και στο μέλλον.

Αν και το ιδανικό θα ήταν να κυκλοφορεί το περιοδικό σε καθορισμένες και τακτικές ημερομηνίες, αυτό συχνά δεν είναι δυνατό για τεχνικούς λόγους. Αν κάποιο δημοσίευμα (π.χ. αναγγελία συνεδρίου) έχει χρονικό περιθώριο που δεν μπορεί να εξυπηρετηθεί από μια τριμηνιαία έκδοση, είναι καλύτερο να αποστέλλεται για ανάρτηση στην ιστοσελίδα του Συλλόγου και όχι για δημοσίευση. Τα τεύχη θα κυκλοφορούν κατά εποχή, ενώ στη δημοσίευση της ύλης θα τηρείται, κατά το δυνατόν, η χρονολογική σειρά υποβολής των κειμένων. Αν κάτι πρέπει να δημοσιευθεί κατά προτεραιότητα, παρακαλούμε να επικοινωνείτε με τη διεύθυνση σύνταξης στην ηλεκτρονική διεύθυνση **antpap56@otenet.gr**. Η συντακτική επιτροπή διατηρεί το δικαίωμα κατανομής της ύλης κατά την κρίση της, εφόσον υπάρχει πλεόνασμα προφοράς.

Οι **κανόνες συγγραφής** είναι απλοί. Θέλουμε κείμενα δακτυλογραφημένα στη μια όψη του χαρτιού, μήκους 500-2.000 λέξεων (μέχρι 4 σελίδες A4 με μονό διάστημα και με στοιχεία Times μέγεθος 12), που μπορούν να αποστέλλονται με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ως προσαρτημένα αρχεία Word (attached files) στην παραπάνω διεύθυνση, ή να κατατίθενται προσωπικά ή ταχυδρομικά στα γραφεία του ΙΣΘ, Πλ. Αριστοτέλους 4. Ανώνυμα άρθρα δεν μπορούν να δημοσιευθούν. Οι συγγραφείς κειμένων πάνω σε επιστημονικά θέματα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη το γενικό αναγνωστικό κοινό και να προσφέρουν γνώσεις προσιτές σε όλους τους γιατρούς, αποφεύγοντας τις πολύ εξειδικευμένες πληροφορίες και τη μακροσκελή βιβλιογραφία.



# Το γράμμα του Προέδρου

**Δρ Αθανάσιος Α. Εξαδάκτυλος**

Πρόεδρος ΙΣΘ

Αγαπητές και αγαπητοί συνάδελφοι,

Καθώς αυτή είναι η πρώτη μας επικοινωνία μέσω των *Ιατρικών Θεμάτων* μετά τις εκλογές της 12<sup>ης</sup> Μαΐου 2014, που επιβεβαίωσαν την εμπιστοσύνη σας στο προηγούμενο ΔΣ σε όλους τους συνεργάτες της ΕΝΟΣΥ-ΝΙΚΙ και στο πρόσωπό μου για δεύτερη φορά, σας ευχαριστούμε για τη δύναμη που μας δίνετε στη συνέχιση της πορείας του εκσυγχρονισμού του συλλόγου. Η τριετής θητεία του ΔΣ που μόλις ξεκίνησε, αποτελώντας φυσική συνέχεια της προηγούμενης, θα είναι επιτυχημένη αν καταφέρουμε να ενδυναμώσουμε τη θεσμική παρουσία και τον ρόλο μας και να προωθήσουμε τα καλώς νοούμενα συμφέροντα των γιατρών και του κοινωνικού συνόλου.

Στο πλαίσιο αυτό, το νέο ΔΣ έχει ήδη δρομολογήσει δράσεις οι οποίες προεκλογικώς είχαν εξαγγελθεί. Αυτή τη στιγμή έχει ήδη προκηρυχθεί διαγωνισμός για την εκπόνηση αναλογιστικής μελέτης που θα οδηγήσει (εφόσον βέβαια το εγκρίνετε) στη δημιουργία ταμείου αλληλεγγύης για τους γιατρούς της Θεσσαλονίκης, στα πρότυπα του αντίστοιχου των δικηγόρων της πόλης μας. Αυτό βέβαια δεν θα σημαίνει παραίτηση από

τα δικαιώματά μας στο ΤΣΑΥ, για το οποίο υπάρχουν πολλά να γίνουν και θα γίνουν παράλληλα. Γιατί το ταμείο μας βρίσκεται σε κατάσταση απαράδεκτη και αυτό δεν μπορεί να είναι τυχαίο.

Στον τομέα της ιατρικής επιχειρηματικότητας, προσδοκούμε και εργαζόμαστε ώστε οι γιατροί να μπορούν να συμμετέχουν στις αναπτυξιακές δραστηριότητες που θα ενισχυθούν από την ΕΕ ή την πολιτεία. Τόσο στους κλασικούς τομείς της ιατρικής με ιδιαίτερη έμφαση στην πρόληψη, όσο και στον πολυσυζητημένο αλλά στα σπάργανα ευρισκόμενο ακόμη «τουρισμό υγείας». Εκεί όπου η ποιότητα των υπηρεσιών αποτελεί την εγγύηση της επιτυχίας και μπορεί να υπάρχει μόνο μέσω της ιατρικής αντίληψης, η οποία θα καταβάλουμε κάθε προσπάθεια να εξασφαλισθεί ενάντια σε αλλότρια συμφέροντα και παρά το δυσμενές πρόσφατο νομοθετικό πλαίσιο που αργά ή γρήγορα θα πρέπει να αλλάξει για να εναρμονιστεί με το ευρωπαϊκό.

Στον τομέα της δημόσιας υγείας επιδιώκουμε ενεργό παρουσία στα κέντρα λήψης των αποφάσεων εκεί όπου όλων η θέση (δημόσιο, ΕΟΠΥΥ, ασφαλιστικοί φορείς, ιδιωτικές κλινικές) είναι περίπου δεδομένη, αλλά η δική

μας έπρεπε να διεκδικηθεί και μάλιστα ενάντια στην παρωχημένη αντανακλαστική άρνηση. Η έμπνευσή μας προέρχεται από τη θέση που έχουν οι Ευρωπαίοι συνάδελφοί μας στο γίγνεσθαι της υγείας, από τις πραγματικές ανάγκες των Ελλήνων γιατρών και ειδικά των νέων, και από το γεγονός ότι το μέλλον ανεξαρτήτως της κρίσης θα υπάρξει και θα είναι ανάλογο και της δικής μας δράσης.

Πριν διεκδικήσουμε την ψήφο σας το 2011, διευκρινίσαμε με σαφήνεια ότι αντιπαθούμε τον συνδικαλισμό και δεν προτιθέμεθα να τον ασκήσουμε, γιατί αγαπούμε την επιστήμη μας, από την οποία δεν θα απομακρυνθούμε. Αυτό οδήγησε σε μια σαφώς διαφορετική στάση και δράση του ΙΣΘ, η οποία απέφερε τα μοναδικά μικρά κέρδη της προη-

γούμενης τριετίας και η οποία θα συνεχιστεί δεδομένης της δικής σας αποδοχής τον Μάιο αλλά και της αποδοκίμασias που έτυχαν άλλοι στις 13 Οκτωβρίου 2014.

Αγαπητές και αγαπητοί συνάδελφοι, ο ΙΣΘ θα παραμείνει ρηξικέλευθος, ανατρεπτικός, παραγωγικός και ουσιαστικός. Ελπίζουμε να μην ξαναβρεθούμε αντιμέτωποι ούτε με αδαή ούτε με αναιδή πολιτική ηγεσία, να εκφραστούμε σε πανελλήνιο επίπεδο με τρόπο σύγχρονο και εποικοδομητικό, ώστε παρακάμπτοντας τις προθέσεις των κομματικών συμφερόντων να εμπεδώσουμε κυρίαρχο ρόλο στο ιατρικό γίγνεσθαι. Γνωρίζοντας τις δυσχέρειες της εποχής είμαστε πεπεισμένοι ότι πρέπει να εργαστούμε και είμαστε αποφασισμένοι να το κάνουμε.



# Πρόσκληση προς τους αναγνώστες

Τα **Ιατρικά Θέματα** δέχονται για δημοσίευση, πάντα μετά από έγκριση της συντακτικής επιτροπής, κείμενα που να ενδιαφέρουν το ευρύ ιατρικό κοινό, και που μπορεί να είναι:

## **Βραχείες παρουσιάσεις ιατρικών θεμάτων γενικού ενδιαφέροντος.**

Δεν θα πρέπει να είναι ούτε εξαντλητικές από βιβλιογραφική πλευρά, ούτε πολύ εξειδικευμένες. Η απλή γραφή και η ευχάριστη ανάγνωση είναι κριτήρια πιο σημαντικά από την «τελευταία λέξη» της ερευνητικής δραστηριότητας πάνω στα θέματα αυτά. Οπωσδήποτε όμως οι παρεχόμενες πληροφορίες θα πρέπει να είναι επιστημονικά ορθές.

**Προσωπικές εμπειρίες** είτε από τον επαγγελματικό χώρο της ιατρικής (δημόσιο και ιδιωτικό), είτε από βιώματα ιατρών ως ασθενών (για να γνωρίζουμε και την «άλλη πλευρά του νομίσματος»). Ακόμη και παράπονα ή κριτικές είναι αποδεκτά, αρκεί να μην έχουν χαρακτήρα ονομαστικής προσβολής ή εξύβρισης προσώπων ή ιδρυμάτων. Τέτοια κείμενα μπορούν να γραφούν και από μη ιατρούς. Θα πρέπει πάντοτε να υποβάλλονται επώνυμα, ωστόσο μπορεί να δημοσιεύονται και ανώνυμα, εφόσον ο συντάκτης τους το επιθυμεί.

**Σκέψεις και προβληματισμοί** πάνω στη φύση, την τέχνη, την αποστολή, την εκπαίδευση και την άσκηση της ιατρικής.

**Ιστορικά και λογοτεχνικά κείμενα** που αναφέρονται στον ιατρικό χώρο, την υγεία και την αρρώστια.

Όλα τα κείμενα πρέπει να είναι πρωτότυπα και να μην παραβιάζουν πνευματικά δικαιώματα άλλων συγγραφέων ή εκδοτών (copyright).

Τα **Ιατρικά Θέματα δεν** δημοσιεύουν παρουσιάσεις περιστατικών, πρωτότυπες ερευνητικές μελέτες ή πρακτικά συνεδρίων, ούτε κείμενα που να έχουν διαφημιστικό χαρακτήρα. Σκοπός του περιοδικού είναι να αποτελεί ένα βήμα έκφρασης και διαλόγου των γιατρών πάνω στα θέματα που τους απασχολούν στην καθημερινή τους εργασία. Για την προβολή του αμιγώς επιστημονικού έργου υπάρχουν πολλά και πιο κατάλληλα έντυπα. Ελπίζουμε στην κατανόηση των συναδέλφων, ώστε να μην βρισκόμαστε στη δυσάρεστη θέση να απορρίπτουμε κείμενα που μπορεί να έχουν επιστημονική αξία, δεν ανήκουν όμως στα πλαίσια της φιλοσοφίας των **Ιατρικών Θεμάτων**.

# ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΚΛΟΓΩΝ ΙΑΤΡΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ 2014



## ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

<i>Πρόεδρος</i>	Εξαδάκτυλος Αθανάσιος
<i>Α΄ Αντιπρόεδρος:</i>	Χατζηδημητρίου Μαρία
<i>Β΄ Αντιπρόεδρος</i>	Μπάτζιος Νικόλαος
<i>Γεν. Γραμματέας</i>	Νίτσας Νικόλαος
<i>Ταμίας</i>	Ρίζος Σταύρος
<i>Μέλη</i>	Αθανασιάδης Χρήστος, Γεωργιάδης Χαράλαμπος, Καρανταγλής Νικόλαος, Κλώνος Ελευθέριος, Μη- τσιάκος Γεώργιος, Οικονόμου Δημήτριος, Παρα- σκευόπουλος Σάββας, Πίτσης Αντώνιος, Σιούλης Αθανάσιος, Σόρτσης Ανδρέας

## ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΣΤΟΝ ΠΙΣ

Αηδονόπουλος Χαράλαμπος, Βαϊτση Βιολέττα, Βακιρλής Ευστράτιος, Γούλιος Βασίλειος, Δαλαμπούρας Κωνσταντίνος, Δελιοτζάκη Δροσερή, Εξαδάκτυλος Αθανάσιος, Καραγιάννης Βασίλειος, Καρανταγλής Νικόλαος, Κωνσταντινίδης Ιωάννης, Μητσιάκος Γεώργιος, Μπάκας Χρήστος, Μπομπότης Γεώργιος, Νίτσας Νικόλαος, Παπαπολυχρονιάδης Κωνσταντίνος, Παρασκευόπουλος Σάββας, Πασακιώτου-Μπιντούδη Μαρία, Σιούλης Αθανάσιος, Σκέντος Γεώργιος, Τσάμης Δημήτριος

## ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

<i>Πρόεδρος</i>	Τσάμης Δημήτριος
<i>Αντιπρόεδρος</i>	Αηδονόπουλος Χαράλαμπος
<i>Τακτικά μέλη</i>	Βαφειάδης Παύλος, Βύζας Βασίλειος, Κανελλάς Κυ- ριάκος, Κατσαμούρης Αστέριος (+), Μπάκας Ανδρέας, Παπαγιάννης Αντώνιος, Τσούνος Ιωάννης
<i>Αναπληρωματικά μέλη</i>	Βασιλειάδης Νικόλαος, Καλύβας Ευστάθιος, Καμπά- κης Γεώργιος, Κουτελιδάκης Ιωάννης, Παραμυθιώτης Δανιήλ, Τσακμάκας Δημήτριος

## ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

<i>Τακτικά μέλη</i>	Διαμαντοπούλου Δήμητρα, Νασιουτζίκη Μαρία, Παπαστεργίου Χρήστος
<i>Αναπληρωματικά μέλη</i>	Κοσκοσάς Αρχιμήδης, Λάλλας Αιμίλιος



# Καπνός από σπινθήρες;

Δρ Αντώνης Παπαγιάννης  
Πνευμονολόγος

Παραδοσιακά, από τους αρχαίους ακόμη χρόνους, η ιατρική και οι θεράποντές της απολάμβαναν γενικά την εμπιστοσύνη και την εκτίμηση του κοινού, κάτι που σε κάποιο βαθμό ισχύει και μέχρι σήμερα. «Μετά τον Θεό» ακούμε συχνά να μας τοποθετούν οι ασθενείς, κι αυτή η κολακευτική εξύψωση δημιουργεί μια αυταρέσκεια που δεν είναι πάντα δικαιολογημένη.

Ωστόσο η ιατρική, όπως και άλλοι θεσμοί, γίνεται στόχος και αντικείμενο αυξανόμενης κριτικής, κάτι που επιτείνεται σε περιόδους κρίσεων. Κατηγορίες όπως απληστία, συμφεροντολογία, αδιαφορία για τον άρρωστο και άλλες εκτοξεύονται με εύκολο τρόπο και, ξεκινώντας από μεμονωμένα περιστατικά, γενικεύονται και επηρεάζουν το σύνολο των ιατρών, κάτι που παρατηρείται και στις μέρες μας, και όχι μόνο στην Ελλάδα. Ακόμη και από γιατρούς.

Η γνωστή παροιμία λέει ότι «δεν υπάρχει καπνός χωρίς φωτιά». Είναι αυταπάτη να ισχυριζόμαστε ότι πάντα οι άλλοι ψεύδονται και να τους πολεμούμε με τα ίδια μέσα. Αντίθετα, είναι πολύ πιο ουσιαστικό και αποτελεσματικό να αναγνωρίζουμε τις κατηγορίες και να δείχνουμε με τη στάση μας, ως άτομα και ως σώμα, ότι όντως αφορούν σε εξαιρέσεις και ότι το σύνολο έχει τη διάθεση και τη δυνατότητα

να αυτοκαθαίρεται και να προασπίζει την ακεραιότητα και την τιμή του ιατρικού κόσμου. Αν αφήσουμε τους όποιους σπινθήρες να καίνε, η φωτιά δεν θα αργήσει να φουντώσει.

Στο πνεύμα αυτό και επειδή ζούμε στην εποχή της διαφάνειας, δίνουμε στις σελίδες του περιοδικού βήμα σε κάποια δημοσιεύματα που εμφανίσθηκαν πρόσφατα στα Μέσα και στο Διαδίκτυο. Καθένα «βλέπει» από διαφορετική γωνία την ιατρική και τους γιατρούς. Δεν τα σχολιάζουμε θετικά ή αρνητικά, αλλά τα παρουσιάζουμε ως αφορμές και ερεθίσματα για σκέψη και περισσότερη αυτογνωσία. Θα δεχθούμε ευχαρίστως απαντήσεις από τους αναγνώστες, όχι με τη μορφή πολεμικής αντιπαραθέσης, αλλά με επιχειρηματολογία που να πείθει και να αναδεικνύει τη δεοντολογικά σωστή στάση του ιατρικού κόσμου.

Η εμπιστοσύνη και η εκτίμηση του κοινού δεν είναι ούτε αυτόματη ούτε μόνιμη: κατακτάται και διατηρείται με συνεχή και επίμονη προσπάθεια των πολλών, ενώ μπορεί να χαθεί πολύ εύκολα από ανεύθυνες πράξεις κάποιων λίγων. Ωστόσο, αποτελεί βασικό συστατικό της καλής ατμόσφαιρας μέσα στην οποία μπορεί να ασκείται σωστά η ιπποκρατική τέχνη 'έπ' ωφελή των καμνόντων'. Καθήκον κάθε γιατρού είναι να την κερδίζει καθημερινά, κάτι που θα έχει ευνοϊκές συνέπειες για το σύνολο.



### *Είπαν*

*Είναι ανώφελο να ψάχνεις τη γαλήνη οπουδήποτε  
αν δεν τη βρήκες μέσα σου*

[Γαλλική παροιμία]





## Ναι, υπάρχει δυνατότητα μεταρρύθμισης στο ελληνικό πανεπιστήμιο σήμερα

**Αστέριος Κατσαμούρης\***

Καθηγητής Αγγειοχειρουργικής ΑΠΘ

Την τελευταία δεκαπενταετία το πανεπιστήμιο (η τριτοβάθμια εκπαίδευση και έρευνα) αλλάζει σημαντικά. Την απλοποιημένη εξήγηση τη βρίσκουμε στη χαριτωμένη συνοπτική απάντηση που έδωσε ο πρόεδρος των ΗΠΑ Μπιλ Κλίντον "because the world has changed, stupid!". Επί της ουσίας, όμως, οι τρέχουσες διεργασίες αλλαγών στο πανεπιστήμιο είναι εκ των πραγμάτων έντονες, γιατί σήμερα βρισκόμαστε σε μια εποχή που θα μπορούσε να ονομαστεί εποχή της εφαρμοσμένης διεθνοποίησης, αν αναλογιστούμε την ταχύτητα και το βάθος της επίδρασης της διεθνούς ανάπτυξης τόσο στη συλλογική όσο και στην ατομική ζωή μας.

Πιθανόν η πιο οφθαλμοφανώς αντιληπτή από όλους αλλαγή είναι αυτή της διεθνοποίησης των τηλεπικοινωνιών, οι οποίες έχουν μετατρέψει το διαδίκτυο (Internet) σε «πέμπτη

εξουσία» και, όπως παρατήρησε ένας δημοσιογράφος, "the laptop is now more powerful than the sword!". Οι τηλεπικοινωνίες προσέδωσαν επίσης ένα σημαντικό χαρακτηριστικό στην καθημερινή διεθνή πρακτική: συμπίεσαν τόσο την απόσταση όσο και τον χρόνο. Επιπλέον, η κατάσταση γίνεται ίσως πιο περίπλοκη, καθώς δεν φαίνεται να υπάρχουν περιορισμοί ή όρια της επίδρασης των τηλεπικοινωνιών στην εξέλιξη όλων των παραμέτρων ανάπτυξης των κοινωνιών, συμπεριλαμβανομένου εμφανώς και του πανεπιστημίου.

Αυτή η νέα εποχή της διεθνοποίησης έχει και ένα άλλο εξόχως σημαντικό χαρακτηριστικό: την αποτελεσματική συνεργασία των κοινωνιών της γνώσης. Στη συνεργασία αυτή, η οποία έχει ως στόχο την οικονομική ανάπτυξη και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, παρατηρείται εστιασμένη, αποτελεσματική και εντατική

\*Ο καθηγητής Α. Κατσαμούρης απεβίωσε ξαφνικά στις 19/7/2014. Το άρθρο του αυτό δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Μακεδονία* στις 7/8/2011 (<http://www.makthes.gr/news/opinions/78630/>) και αναδημοσιεύεται στη μνήμη του.

συνεργασία μεταξύ της βιομηχανίας και του πανεπιστημίου για την αλλαγή των διανοητικών εφοδίων. Αναμφισβήτητα, το κλειδί των ζυμώσεων αλλά και πολλών ανταγωνισμών της σύγχρονης πολιτικής στην κατεύθυνση της επιστήμης είναι ότι τα συστήματα πολιτικής, οικονομίας, υγείας και ασφάλειας είναι οργανικά συνδεδεμένα και εξαρτώνται από τη γνώση και προέρχονται κυρίως από τις καινοτομίες της τεχνολογίας και ότι τα πανεπιστημιακά ιδρύματα αποτελούν τους μεγαλύτερους και μοναδικούς φορείς προσφοράς στην ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου και των καινοτόμων προϊόντων, υλικών και μη. Κοντολογίς, το πανεπιστήμιο σήμερα αντιμετωπίζεται από τις κοινωνίες της γνώσης ως πηγή δύναμης, αλλά και ως φορέας φροντίδας τους.

Οι όροι ανταγωνιστική έρευνα, εσωτερική και εξωτερική αξιολόγηση, λογοδοσία, ποιοτική διαβάθμιση και χρηματοδότηση των πανεπιστημίων δεν είναι καινούργιοι. Το καινούργιο στη διεθνή πανεπιστημιακή γλώσσα είναι η καινοτομία και η επιστημονική αριστεία. Οι όροι αυτοί όμως δεν βγήκαν ούτε από παρθενόγνεση ούτε ως τυχαία επινόηση ορισμένων εμπνευσμένων ερευνητών. Η ακατάπαυστη, μη φειδόμενη κόπου και χρόνου έρευνα και διδασκαλία, η συνεχής και στοχευμένη αξιολόγηση του πανεπιστημιακού έργου και του ιδιαίτερου έργου των μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας, η αποτελεσματική και πολυποίκιλη χρηματοδότηση των πανεπιστημίων και η κοινωνική λογοδοσία δημιούργησαν με την πάροδο του χρόνου νέες θεσμικές λειτουργίες και νέες απαιτήσεις από την κοινωνία στο σύνολό της. Η ανάγκη για καινοτομία και επιστημονική αριστεία δημιουργήθηκαν μέσα από αυτές τις διαδικασίες και αποτελούν σήμερα τους βασικούς πυλώνες εξέλιξης και ανάπτυξης του επιστημονικού έργου στις κοινωνίες της γνώσης. Η νέα τεκμηριωμένη γνώση αναπτύσσεται ταχύτατα, αλλά και απορροφάται από το κοινωνικό σύ-

νολο με ταχείς ρυθμούς, φυσικά εκεί όπου αυτό είναι ήδη προετοιμασμένο και έχει δημιουργήσει τους κατάλληλους υποδοχείς.

Τα ανωτέρω συνθέτουν την έννοια του καλού πανεπιστημίου. Είναι αυτό το πανεπιστήμιο, η τριτοβάθμια εκπαίδευση και έρευνα, στο οποίο οι κοινωνίες της γνώσης επενδύουν όλες τις δυνατότητες και προοπτικές τους για ένα καλύτερο μέλλον.

Με γνώμονα τις σκέψεις αυτές και τις εμπειρίες μου από την πολυετή συμμετοχή μου στην εθνική και διεθνή επιστημονική κοινότητα, σε συνδυασμό με την καθολική, επί της αρχής (!), απόρριψη από τους πρυτάνεις του προτεινόμενου νομοσχεδίου για τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα (ΑΕΙ), τα ερωτήματα που αυτόματα αναδύονται μέσα μου είναι πολλά. Μεταξύ αυτών θα προσπαθήσω να εστιάσω τις σκέψεις μόνο σε δύο, τα οποία θεωρώ τα πιο επίκαιρα.

Πρώτο ερώτημα: Έχει η χώρα μας σήμερα καλό πανεπιστήμιο;

Η δική μου απάντηση είναι «Όχι». Αν κάποιος εξαιρέσει τις ελάχιστες, μετρημένες στα δάχτυλα του ενός χεριού, εστίες ακαδημαϊκού φωτός που εκπέμπουν ορισμένες ομάδες επιστημόνων, όπως π.χ. στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, οι οποίες μάλιστα εργάζονται συχνά κόντρα στις πολλαπλές δυνάμεις της οπισθοδρόμησης, το επίπεδο του εν γένει επιστημονικού έργου στη χώρα μας είναι κάτω από μέτριο. Αυτές τις λίγες υπάρχουσες πηγές ακαδημαϊκού φωτός είναι τουλάχιστον άκομψο να τις επικαλούνται οι πρυτανικές αρχές, για να δικαιολογούν τα αδικαιολόγητα και να εξιδανικεύουν μια χρονίζουσα κατάσταση, της οποίας εξ αντικειμένου ο μέσος όρος δεν είναι καλός. Η προχειροδουλειά και σπουδαιοφάνεια του ελληνικού πανεπιστημίου είναι, δυστυχώς, εμφανής σε όλες τις παραμέτρους της λειτουργίας του. Τα επιχειρήματά μου τα θέτω συνοπτικά με τη μορφή δέκα ερωτημάτων.

**1. Ποιο καλό πανεπιστήμιο έχει τον αριθμό των «αιώνιων» φοιτητών που έχει το δικό μας πανεπιστήμιο;** Σύμφωνα με ρεπορτάζ της «Καθημερινής» (18-7-11), το 36% των φοιτητών μας είναι «αιώνιοι»! Εικόνα «αιώνιου» φοιτητή δεν υπάρχει σε κανένα καλό πανεπιστήμιο διεθνώς.

**2. Ποιο καλό πανεπιστήμιο επιτρέπει στον φοιτητή να διανύει το τελευταίο έτος των σπουδών του χωρίς να έχει αντεπεξέλθει επιτυχώς σε κανένα μάθημα των προηγούμενων ετών της φοίτησής του;** Προφανώς κανένα. Στις σχολές Ιατρικής, για παράδειγμα, ένας φοιτητής μπορεί στα δύο τελευταία έτη των εξαετών σπουδών του να ασκηθεί στην κλινική πράξη, για να μάθει πώς εξετάζεται ένας ασθενής, πώς γίνεται η διάγνωση των διαφόρων παθήσεων, ποιες είναι οι ενδείξεις της θεραπείας τους κτλ., χωρίς να έχει περάσει κανένα (ναι, καλά διαβάσετε!), κανένα από τα βασικά προαπαιτούμενα μαθήματα, όπως αυτά της ανατομίας, της φυσιολογίας, της βιοχημείας, της παθολογίας, της χειρουργικής, της ακτινολογίας κτλ. Αυτό, για να το κατανοήσουν οι μη μυημένοι στην Ιατρική, είναι σαν να θέλουμε να ασκηθεί ένας νεαρός υπό εκκόλαψη αεροπόρος και να αρχίσει την πρακτική εκπαίδευσή του στο αεροπλάνο, χωρίς προηγουμένως να γνωρίζει από τι ακριβώς αποτελείται το αεροπλάνο.

**3. Ποιο καλό πανεπιστήμιο δεν προσφέρει στον νεοεισερχόμενο σπουδαστή του την καθαρή εικόνα της εσωτερικής του οργάνωσης;** Προφανώς κανένα. Στο ελληνικό πανεπιστήμιο ο νεοεισερχόμενος δεν έχει την προσδοκώμενη σαφή εικόνα των κανόνων λειτουργίας της σχολής που έχει επιλέξει και δεν τυχάνει καμιάς οργανωμένης καθηγητικής καθοδήγησης, εκτός φυσικά αυτής που προσφέρεται σταθερά και άψογα οργανωμένα από τις κομματικές οργανώσεις.

**4. Ποιο καλό πανεπιστήμιο δεν έχει να επιδείξει το στοιχειώδες: τον εσωτερικό οργανισμό και κανονισμό της λειτουργίας του;**

Η δυσάρεστη πρωτοτυπία ανήκει πάλι στο ελληνικό πανεπιστήμιο. Αλλά ακόμη και εκεί όπου υπάρχουν τυπωμένοι μόνο οι εσωτερικοί κανονισμοί σπουδών, η καταστρατήγησή τους είναι ο κανόνας. Ο βαθμός της καταστρατήγησης αυτής βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τον βαθμό της ψηφοθηρικής ενδοτικότητας των οργάνων διοίκησης των σχολών στα αιτήματα για λιγότερο «εντατικοποιημένες» σπουδές.

**5. Ποιο καλό πανεπιστήμιο δεν έχει εγκαθιδρύσει, από την περίοδο της αρχικής λειτουργίας του ακόμη, ως θεμελιώδη ακαδημαϊκό θεσμό την αξιολόγηση του έργου του προσωπικού του (καθηγητικού, φοιτητικού και διοικητικού) και την κοινωνική λογοδοσία;** Προφανώς κανένα. Η χώρα μας, ενταγμένη εδώ και χρόνια στην ΕΕ, όφειλε να έχει πανεπιστημιακά ιδρύματα, τα οποία να αξιολογούνται εσωτερικά και εξωτερικά ως προς α) τον αριθμό συμμετοχής τους στα ευρωπαϊκά ανταγωνιστικά προγράμματα, β) τις επιδόσεις τους στα προγράμματα αυτά, γ) την ευρύτητα του φάσματος των επιστημονικών πεδίων, δ) τις συνεργασίες τους με άλλους εταίρους, ε) τη διεθνή απήχηση του επιστημονικού έργου των καθηγητών-ερευνητών τους και στ) τη φήμη τους (reputation). Τι συμβαίνει με το αυτονόητο αυτό καθήκον του ελληνικού πανεπιστημίου; Όχι μόνο αξιολόγηση δεν γίνεται, αλλά ακόμη σε πολλά ιδρύματα δεν γίνεται καν η απλή καταγραφή (ναι, καλά διαβάσετε!) των ετήσιων πεπραγμένων του. Επιπρόσθετα, όταν σχετικά πρόσφατα η πολιτεία επέβαλε διά νόμου την εσωτερική και την εξωτερική αξιολόγηση των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων της χώρας, σχεδόν σύσσωμες οι διοικήσεις τους αντέδρασαν στο εγχείρημα αυτό. Ακόμη και σήμερα η πλειοψηφία των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων αντιστέκεται στην αξιολόγηση. Στις διεθνείς αξιολογήσεις σύγκρισης των πανεπιστημίων, το ελληνικό πανεπιστήμιο σπάνια παίρνει κάποια διάκριση. Δεν είναι αυτό αποτυχία του ελληνικού πανεπιστημίου;

**6. Σε ποιο καλό πανεπιστήμιο δεν γίνεται αξιολόγηση του διδακτικού έργου των μελών ΔΕΠ από τους φοιτητές;** Αναμφισβήτητα σε κανένα. Στο ελληνικό πανεπιστήμιο όχι μόνο δεν γίνεται αυτή η αξιολόγηση, αλλά και αν γινόταν προσπάθεια για να επιτευχθεί η υλοποίηση της διαδικασίας αυτής, δεν θα τελεσφορούσε. Το γιατί βρίσκεται στο δυσάρεστο γεγονός της μαζικής απουσίας των διδασκόμενων από τα μαθήματα. Υπάρχουν μάλιστα πολλές περιπτώσεις κατά τις οποίες οι διδασκόμενοι αντικρίζουν τον υπεύθυνο του μαθήματος μόνο κατά τη διάρκεια των εξετάσεων! Φυσικά, ας μην βιαστούμε να αποδώσουμε την ευθύνη των άδειων αιθουσών διδασκαλίας στους φοιτητές μας.

**7. Ποιο καλό πανεπιστήμιο έχει το μοντέλο διοίκησης που εδώ και τριάντα χρόνια έχει ριζώσει στο ελληνικό πανεπιστήμιο;** Όπου και αν ψάξει κάποιος, τέτοιο μοντέλο διοίκησης δεν θα συναντήσει πουθενά. Το παράδοξο είναι ότι το ελληνικό πανεπιστήμιο είναι το «δημοκρατικότερο» στον πλανήτη μας. Κανένα μέλος της ηγεσίας του δεν ορίζεται από την πολιτεία, ούτε επιλέγεται από ειδικό σώμα εκλεκτόρων, όπως γίνεται σε πολλά φημισμένα πανεπιστήμια της Ευρώπης, Αμερικής και Ασίας. Αντίθετα, στο ελληνικό πανεπιστήμιο η ηγεσία (ο πρύτανης) και τα υφιστάμενα όργανα (οι αντιπρυτάνεις, οι κοσμήτορες των σχολών, οι πρόεδροι των τμημάτων) εκλέγονται με τη συμμετοχή όλης της πανεπιστημιακής κοινότητας (καθηγητές όλων των βαθμίδων, φοιτητές, διοικητικό προσωπικό). Αξίζει να σημειωθεί ότι το ειδικό βάρος της φοιτητικής ψήφου φθάνει το 80% (!) του συνόλου των καθηγητών. Με τον πρόσφατο νόμο λειτουργίας του πανεπιστημίου, με τον οποίο δίνεται το δικαίωμα της ψήφου σε όλους τους φοιτητές και όχι μόνο στους εκπροσώπους τους, αν η συμμετοχή των φοιτητών είναι μικρή, όπως συνέβη στις πρόσφατες πρυτανικές εκλογές, αυτοί οι λίγοι θα καθορίσουν το αποτέλεσμα

της ψηφοφορίας. Ωστόσο, παρά αυτήν την εξισωτική αντίληψη στον πανεπιστημιακό χώρο, όπου η λογική αναμένει την αξιοκρατική (ιεραρχημένη) συμμετοχή και λήψη αποφάσεων, θα περίμενε κανείς η καθολική συμμετοχή των νέων ανθρώπων, φοιτητών και νέων μελών διδακτικού προσωπικού, να έφερνε νέες ιδέες, νέες ελπιδοφόρες αναζητήσεις και σύγχρονες απαιτήσεις για καλύτερες σπουδές. Με λίγα λόγια θα περίμενε κανείς η καθολική συμμετοχή της νέας γενιάς στη συνδιοίκηση του πανεπιστημίου να αποτελούσε βέβαιο θεματοφύλακα, τουλάχιστον μιας καλύτερης παιδείας. Πιστεύω ότι αυτή ήταν η φιλοσοφία του νόμου 1268/1982 ως προς την αξία της καθολικής συμμετοχής των μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας στη συνδιοίκηση του ελληνικού πανεπιστημίου. Δυστυχώς, η τριακονταετής πορεία εφαρμογής του νόμου αυτού έφερε τραγικά αποτελέσματα. Όπως πριν από το 1982 κυριαρχούσε ο αυταρχισμός της έδρας σε ένα σύστημα διοίκησης υπερβολικά ιεραρχικό, με το υπάρχον σύστημα κυριαρχεί ο αυταρχισμός της ισοπέδωσης, ο οποίος μάλιστα συνοδεύεται από το πρωτάκουστο «δημοκρατικό» στίγμα: την παντελή έλλειψη λογοδοσίας. Η αυθαιρεσία, δηλαδή, στο απόγειό της. Το «δημοκρατικό» αυτό πανεπιστήμιο αποδείχτηκε υπερβολικά εξισωτικό, ενθάρρυνε τη συναλλαγή μεταξύ των καθηγητών διαφορετικών βαθμίδων και άμβλυσε την ελεγκτική λειτουργία των ιεραρχικά ανώτερων, καλλιέργησε τον νεποτισμό και τη λογική της αυτοεξυπηρέτησης. Στο μείζον καθήκον της παιδαγωγικής αποστολής των διδασκόντων, αντί ο «παιδαγωγός» να «άγει τους παίδας», άγεται αυτός από αυτούς. Επιπρόσθετα, ο πολιτικός πανεπιστημιακός λόγος στη διοίκηση του ελληνικού «δημοκρατικού» πανεπιστημίου, ο προβληματισμός δηλαδή για το πανεπιστημιακό γίνεσθαι, έχει υποκατασταθεί από τον κομματικό λόγο ή την κομματική συμπεριφορά. Οι φοιτητικές ορ-

γανώσεις, για παράδειγμα, αντανακλούν τους κομματικούς συσχετισμούς της χώρας μας. Με τη φοιτητική εκπροσώπηση τα κόμματα μετέφεραν τους θλιβερούς ανταγωνισμούς τους και στην πανεπιστημιακή κοινότητα. Το ίδιο το πολιτικό σύστημα της χώρας μας, το οποίο σήμερα όλοι λιοιδορούμε, μεταφέρθηκε μέσα στη ζωή του πανεπιστημίου. Τι άλλο περιμένουν να δουν τα μάτια μας για να επιβραβέυσουμε ή να διατηρήσουμε το σημερινό μοντέλο διοίκησης του ελληνικού πανεπιστημίου;

**8. Σε ποιο καλό πανεπιστήμιο οι εκλογές για την πρόσληψη των μελών του διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού ή την εξέλιξη τους γίνεται όπως γίνεται στο ελληνικό πανεπιστήμιο;** Η απάντηση και εδώ, δυστυχώς, είναι σε κανένα. Τη διαδικασία αυτή στο ελληνικό πανεπιστήμιο την έχουν περιγράψει με έντονα καταγγελτικό λόγο πολλοί εξέχοντες ακαδημαϊκοί δάσκαλοι και την γνωρίζουν πολύ καλά όσοι σκόνταψαν στις συντεχνίες, στις οικογένειες, στα κόμματα, στις «κοινές» νοοτροπίες, στον νεποτισμό και στην αιδήμονα σιωπή. Είναι άραγε τυχαίο ότι φθάνουμε να εκλέγουμε καθηγητές πρώτης βαθμίδας χωρίς απολύτως κανένα ερευνητικό έργο ή χωρίς καμία δημοσίευση (ναι, καλά διαβάζετε) σε διεθνές περιοδικό με σύστημα κριτών; Είναι δυνατόν να κρίνεται η υποψηφιότητα καθηγητή όταν ο υποψήφιος διατηρεί τη θέση του προέδρου της οικείας σχολής και τα δύο τρίτα των εκλεκτόρων τον έχουν προϊστάμενο; Είναι δυνατόν να κρίνεται η υποψηφιότητα διευθυντή χειρουργικής κλινικής, όταν ο υποψήφιος διατηρεί τη θέση αντιπρύτανη στο οικείο πανεπιστήμιο; Είναι δυνατόν να αξιολογούνται οι υποψήφιοι από εκλέκτορες των οποίων το γνωστικό αντικείμενο είναι τελείως διαφορετικό από αυτό που έχει ο υπό κρίση υποψήφιος; Σε τελευταία ανάλυση, σε ποιο καλό πανεπιστήμιο, ακόμη και σε μια καλή οργάνωση, οι ίδιοι οι εργαζόμενοι αξιολογούν τις επιδόσεις

τους; Η γνώμη τρίτων, οι οποίοι εξ ορισμού βλέπουν και κρίνουν πιο αντικειμενικά τα δεδομένα, είναι επιβεβλημένη.

**9. Σε ποιο καλό πανεπιστήμιο υπάρχει η έννοια του άσυλου, όπως αυτή ολοκληρώνεται στο ελληνικό πανεπιστήμιο;** Προφανώς σε κανένα. Σύμφωνα με τον ισχύοντα νόμο το άσυλο περιφρουρεί την ελεύθερη διακίνηση της γνώσης και των ιδεών. Ωστόσο, η παγιωμένη εικόνα που έχει σχηματιστεί στην κοινωνία μας για το άσυλο είναι ότι αυτό χρησιμοποιήθηκε μέσα στο πανεπιστήμιο ως άμυνα για την ελεύθερη διακίνηση των εξωπανεπιστημιακών δυνάμεων βίας, των καταλήψεων, της καταστροφής της περιουσίας του πανεπιστημίου, του ξυλοδαρμού πρυτάνεων, της καταστροφής ερευνητικών προσπαθειών και άλλων παρόμοιων καταστάσεων. Σε μια δημοκρατική κοινωνία πουθενά δεν υπάρχει εμπόδιο στην ελεύθερη έκφραση γνώμης και διακίνηση ιδεών. Προς τι λοιπόν αυτή η οδυνηρή πρωτοτυπία του ελληνικού πανεπιστημίου;

**10. Σε ποιο καλό πανεπιστήμιο οι πρυτάνεις και οι σύγκλητοι, η πνευματική ηγεσία της χώρας δηλαδή, είναι όχι μόνο υπέρμαχοι της ανομίας, αλλά και προτρέπουν τους υφισταμένους και τους μαθητές τους σε αυτήν;** Προφανώς σε κανένα. Η χώρα μας έχει κοινοβουλευτική δημοκρατία, την οποία αποδέχονται ενσυνείδητα όλα τα κόμματα, τα οποία εκπροσωπούν την κοινωνία μας στη Βουλή. Η κυβέρνηση έχει εκλεγεί δημοκρατικά και είναι οικτρά δυσάρεστο να ακούμε και να διαβάζουμε ότι η πνευματική ηγεσία της χώρας μας απειλεί ότι «δεν θα εφαρμόσει το νομοσχέδιο της κ. Διαμαντοπούλου, αν αυτός ψηφιστεί στη Βουλή»! Η απειλή των πρυτανικών αρχών, ότι θα κλείσουν το πανεπιστήμιο αν ψηφιστεί ο νέος νόμος, δεν βρήκε, όπως ήταν λογικό, την υποστήριξη που αναμενόταν και προκάλεσε έντονες δυσθυμίες και αντιδράσεις. Ωστόσο, η διορθωτική-προβλεπτική

διαπίστωσή τους, ότι «ο νέος νόμος θα είναι αυτός που θα κλείσει («παραλύσει» σε άλλη διατύπωση) τα ΑΕΙ», είναι δυστυχώς εμφανές ότι στρέφεται στις φοιτητικές παρατάξεις και την πρόθεσή τους να προχωρήσουν από τον Σεπτέμβριο σε καταλήψεις των ΑΕΙ.

Όλες αυτές, καθώς και άλλες αυτονόητες θλιβερής πρωτοτυπίας εικόνες, κυριαρχούν για δεκαετίες στο ελληνικό πανεπιστήμιο και το αυτονόητο δεύτερο επίκαιρο ερώτημα που βγαίνει είναι: Τι κάναμε εμείς ως πανεπιστήμιο και ιδιαίτερα ως πανεπιστημιακοί δάσκαλοι κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριών δεκαετιών τουλάχιστον, για να περιορίσουμε τα αναφερθέντα εκφυλιστικά φαινόμενα; Ας απαντήσουμε πρώτα στα ερωτήματα αυτά και ας πείσουμε την ελληνική κοινωνία ότι ήμασταν αντάξιοι της πλήρους ακαδημαϊκής ελευθερίας την οποία τόσο απλόχερα μας εμπιστεύτηκε διά του ελληνικού κοινοβουλίου, τη λειτουργία του οποίου σήμερα ορισμένοι την αποκαλούν «πραξικοπηματική»! Ασφαλώς, οι παραπάνω παθογένειες δεν αναπτύχθηκαν δίχως την ένθερμη συμμετοχή της πολιτείας, της οποίας η ευθύνη για την όλη αυτή εικόνα του πανεπιστημίου είναι τεράστια. Αλλά χρήσιμο θα ήταν να ερμηνεύσουμε πρώτα εμείς οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, με παρρησία λόγου και χωρίς συναισθηματισμούς, το δικό μας παθογενετικό ρόλο! Η αγάπη μας για το πανεπιστήμιο και το έμπρακτο ενδιαφέρον μας για τη μελλοντική πορεία του προϋποθέτουν την ειλικρινή κριτική των ακαδημαϊκών πεπραγμένων από κάθε μέλος του και, ιδιαίτερα, από την ηγεσία του. Οι ηγεσίες οι οποίες αυτοεπαινοούνται εξωραΐζουν το ελληνικό πανεπιστήμιο και καλύπτουν τις μη αποδεκτές από την κοινή λογική αδυναμίες του, προσφέρουν τα χείριστα στην έρευνα, στη διδασκαλία και γενικότερα στη φοίτηση.

Σήμερα όλοι στην ελληνική πανεπιστημιακή κοινότητα, αλλά και στα κόμματα, αναγνωρίζουν την ανάγκη αλλαγής του θεσμικού

πλαίσιου, αφού η κατάσταση «δεν πάει άλλο»! Είναι πολύ εντυπωσιακή η εικόνα που αποτυπώνεται στο άρθρο του καθηγητή και προέδρου της Νομικής σχολής Αθηνών Θ. Φορτσάκη («Καθημερινή», 20-7-11), ο οποίος χαρακτηρίζει το ελληνικό πανεπιστήμιο «βούρκο» και εκφράζει την ευχή: «ας πέσει ένας βράχος να αναταράξει τον βούρκο» (sic)! Ωστόσο, ο ίδιος αντιδρά στην καταρχήν εφαρμογή του νέου νόμου με σχεδόν παρόμοια επιχειρηματολογία, όπως και οι περισσότεροι πρυτάνεις. Οι αντιδράσεις είναι ποικίλες και οι υπερβολές συχνά κυριαρχούν. Ορισμένοι αποκαλούν το προτεινόμενο νομοσχέδιο «έκτρωμα», άλλοι «καθηγητοκτόνο», πολλοί «αντισυνταγματικό», ενώ άλλοι διατυπώνουν την άποψη ότι με τον νέο νόμο «αποδομείται ο δημόσιος και ο ακαδημαϊκός χαρακτήρας του πανεπιστημίου» και ότι το πανεπιστήμιο θα είναι «ταραχωδώς αδιόικητο»!

Είναι να απορεί κανείς γιατί τόσο πολλοί, εξ αντικειμένου σοβαροί, επιστήμονες έχουν χάσει την ψυχραιμία τους. Ποια είναι τα τόσο σημαντικά συμφέροντα που διακυβεύονται και ποιες είναι οι τόσο υψηλές αξίες που καταπατούνται από το προτεινόμενο νομοσχέδιο; Από τη μελέτη του νομοσχεδίου γίνεται σαφές ότι αυτό δεν κάνει βραχυπρόθεσμες διευθετήσεις αλλά βαθιές τομές στην πλειοψηφία των προβλημάτων που μαστίζουν το ελληνικό πανεπιστήμιο. Οι στόχοι του νομοσχεδίου αυτού βρίσκονται, *grosso modo*, σε σωστή τροχιά, αφού αίρει επί της αρχής όλα τα προαναφερθέντα δεινά: δεν θα υπάρχουν αιώνιοι φοιτητές, θα αξιολογούνται οι επιδόσεις των πανεπιστημίων, θα υπάρχει κοινωνική λογοδοσία, η χρηματοδότηση θα σχετίζεται και με την απόδοση του πανεπιστημίου και θα παρέχεται η δυνατότητα οικονομικής ευελιξίας για τα μέλη ΔΕΠ, η οποία θα είναι και υπέρ του πανεπιστημίου, θα υπάρχει η κατά τακτικά χρονικά διαστήματα αξιολόγηση των μόνιμων καθηγητών, θα δημιουργηθούν εσωτερικοί

οργανισμοί και κανονισμοί που θα γίνουν από τα ίδια τα πανεπιστήμια, το άσυλο χάνει τη σημερινή υπόστασή του και ο θεσμικός τρόπος διοίκησης του πανεπιστημίου θα γίνεται όπως σε σχεδόν όλα τα καλά πανεπιστήμια, με διατήρηση του αυτοδιοίκητου, αφού η πολιτεία δεν θα διορίζει κανένα όργανο διοίκησης.

Το προτεινόμενο νομοσχέδιο για τα ΑΕΙ είναι το πιο ρηξικέλευθο από όσα αντίστοιχα προτάθηκαν κατά τα τελευταία χρόνια. Σήμερα η ελληνική κοινωνία περνά δύσκολη περίοδο, για την οποία η πανεπιστημιακή κοινότητα δεν είναι άμοιρη ευθυνών. Αυτή ακριβώς η κοινωνία καλεί επιτακτικά το πανεπιστήμιό της να ξεπεράσει τις οδυνηρές αγκυλώσεις του και να αναβαθμιστεί μεταρρυθμιζόμενο. Οποιαδήποτε αποτυχία δεν δικαιολογείται. Είναι σαφές ότι οι αγκυλώσεις που πρέπει να ξεπεραστούν είναι τόσο διοικητικές όσο και νοοτροπίας. Το ξεπέρασμα των διοικητικών αγκυλώσεων ανήκει στα σχετικά εύκολα. Το νομοσχέδιο αποκαθιστά σε μεγάλο βαθμό τις διοικητικές αγκυλώσεις. Με την καλόπιστη κριτική μπορεί να αναγνωριστούν ορισμένες αδυναμίες, όπως αυτές της κατανομής των αρμοδιοτήτων του Συμβουλίου Διοίκησης, του πρύτανη, της συγκλήτου και των σχολών ή τμημάτων και της αποτελεσματικής χρημα-

τοδότησης, και να αποκατασταθούν. Αλλά και άμεσα μελλοντικά τυχόν εμφανιζόμενες δυσλειτουργίες μπορεί να ρυθμιστούν. Το δύσκολο στην προτεινόμενη μεταρρύθμιση είναι το ξεπέρασμα των αγκυλώσεων στις νοοτροπίες, οι οποίες δρώντας επιταχυντικά για τριάντα χρόνια έχουν δημιουργήσει το απαράδεκτο status quo, στο οποίο αναφέρθηκα διεξοδικά προηγουμένως και έχουν αυξήσει σημαντικά το ειδικό βάρος των οπισθοδρομικών δυνάμεων της προόδου. Είμαι βέβαιος ότι η σιωπηρή πλειοψηφία των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας της χώρας μας συμφωνεί με τις βασικές αρχές και τους στόχους του προτεινόμενου νομοσχεδίου. Αυτή η πλειοψηφία πρέπει να εκφράσει τη γνώμη της και να συστρατευτεί με τους κοινωνικούς φορείς και την πολιτεία, η οποία, επιτέλους, θα πρέπει να δείξει το απαιτούμενο σθένος προς τις σειρήνες του λαϊκισμού και τις πρόσκαιρες ψηφοθηρικές επιδιώξεις της κομματικής συμπεριφοράς. Από αυτήν ακριβώς τη συστράτευση θα καθοριστεί ποσοτικά και, ιδιαίτερα, ποιοτικά η δυνατότητα του σημερινού ελληνικού πανεπιστημίου να μεταρρυθμιστεί. Αν και αυτή η απόπειρα μεταρρύθμισης αποτύχει, το ελληνικό πανεπιστήμιο θα μείνει στάσιμο για πολλά χρόνια ακόμη. Και αυτό θα είναι σε βάρος της χώρας μας.

### Είπαν

*Δεν αρκεί να αποκτήσεις γνώσεις, πρέπει να βρεις και τον σωστό τρόπο να τις εφαρμόσεις*

[Γκαίτε]



# Η ευθανασία και η θέση της Ιατρικής και της Εκκλησίας

**Στυλιανή Π. Στυλιανίδου**

Ακτινοθεραπεύτρια Ογκολόγος, Επιμελήτρια Β΄, Ακτινοθεραπευτικό Τμήμα Γ. Ν. «Παπαγεωργίου» Θεσσαλονίκης, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια Θεολογίας ΑΠΘ

Η ευθανασία αποτελεί ένα από τα πιο πολυσυζητημένα ηθικά διλήμματα. Τα ερωτήματα ξεκινούν ήδη από την ετυμολογία της λέξης: Ευ-θανασία σημαίνει «καλός θάνατος» και το επίθετο «καλός» προδιαθέτει εξαρχής ευνοϊκά απέναντι στην ιδέα.

Στην αρχαιότητα, οι Στωικοί και οι Επικούριοι ήταν ανεκτικοί απέναντι στην εκούσια επιδίωξη του θανάτου, όταν η ζωή γινόταν, για οποιονδήποτε λόγο, αφόρητη.

Απ' την άλλη μεριά ο Ιπποκράτης υπήρξε στον Όρκο του κατηγορηματικός: «*Οὐ δώσω δέ οὐδέ φάρμακον οὐδενί αίτηθείς θανάσιμον, οὐδέ ὑψηγήσομαι ξυμβουλήν τοιήνδε*».

Εξακολουθεί να επικρατεί και στις μέρες μας μια διάσταση γνώμης. Απ' τη μια μεριά, υπάρχει η αναγνώριση του δικαιώματος του ατόμου να επιλέγει ανάμεσα σε μια ζωή γεμάτη πόνο και τον ειρηνικό θάνατο και απ' την άλλη, η πεποίθηση ότι η ευθανασία δεν διαφέρει

ουσιαστικά απ' την αυτοκτονία ή τον φόνο.

Ο όρος ευθανασία προέρχεται από τις ελληνικές λέξεις «ευ» (που σημαίνει «καλά») και «θάνατος», υποδηλώνοντας έτσι τον καλό (δηλαδή τον ανώδυνο) θάνατο. Με τον όρο ευθανασία, εννοούμε τη με τη βοήθεια τρίτου, με ενέργεια ή παράλειψη (ενεργητική ή παθητική) επίσπευση του θανάτου ενός ανθρώπου, ο οποίος υποφέρει ή πρόκειται να υποφέρει από μια ανίατη και επώδυνη ασθένεια, διατηρεί ή όχι τη συνείδησή του και έχει εκφράσει ο ίδιος την επίμονη επιθυμία του να διακοπεί η ζωή του! Αποτελεί δηλαδή η ευθανασία, με τη σημερινή της ερμηνεία, την πρόκληση ανώδυνου θανάτου (σωματικά και ψυχικά) από ευσπλαχνία, σε ανθρώπους που βρίσκονται στο τελευταίο στάδιο ανίατης ασθένειας ή βαρύτατου τραυματισμού, με σκοπό τη λύτρωση και ύστερα από προσωπική τους επιθυμία ή επιθυμία των συγγενών τους



και με κίνητρο πάντα τον οίκτο, την αγάπη, τον σεβασμό και την αξιοπρέπεια.

Ωστόσο, η τεχνολογική πρόοδος που έχει σημειωθεί στην ιατρική και έχει καταστήσει δυνατή την παράταση της ζωής των ασθενών που δεν έχουν καμία ελπίδα ανάρρωσης, έχει οδηγήσει στη χρήση του όρου αρνητική (ή παθητική) ευθανασία, δηλαδή την απόσυρση των έκτακτων (πέραν των συνηθισμένων) μέσων που χρησιμοποιούνται για τη διατήρηση της ζωής. Σύμφωνα με τον ορισμό που προτείνεται από τη New Columbia Encyclopedia, μπορούμε να διακρίνουμε δύο κύριους τύπους ευθανασίας: την ενεργητική (ή θειτική) ευθανασία και την παθητική (ή αρνητική) ευθανασία. Επιπλέον, αν ο ασθενής ζητά την πράξη αυτή, η ευθανασία κατηγοριοποιείται ως εκούσια (και, όταν τον θάνατο τον προκαλεί ο ίδιος ο ασθενής, υποβοηθούμενη αυτοκτονία). Σε περιπτώσεις στις οποίες ο ασθενής δεν έχει τη νοητική ικανότητα να αποφασίσει αφού ενημερωθεί πλήρως, η πράξη ονομάζεται μη εκούσια ευθανασία. Από τον συνδυασμό αυτών των κατηγοριών προκύπτουν τέσσερις τύποι ευθανασίας: 1. Εκούσια παθητική, 2. Μη εκούσια παθητική, 3. Εκούσια ενεργητική, 4. Μη εκούσια ενεργητική ευθανασία. Μπορούμε επίσης να διακρίνουμε και μια άλλη κατηγορία, την ακούσια ευθανασία, στην οποία ένα άτομο ικανό να ζητήσει την πράξη αυτή μετά από ενημέρωση, δεν το έχει πράξει. Ωστόσο, η ακούσια ευθανασία σπάνια αποτελεί αντικείμενο συζήτησης και δεν έχει σχεδόν καθόλου υποστηρικτές.

Ένας θάνατος θεωρείται ευθανασία οποιουδήποτε τύπου μόνο αν πληρούνται οι παρακάτω προϋποθέσεις: 1) Εκτός από τον ασθενή, πρέπει να υπάρχει τουλάχιστον άλλο ένα άτομο, η δράση του οποίου συμβάλλει αιτιολογικά στον θάνατο του ασθενούς, που να έχει πρόθεση για τον θάνατο του ασθενούς, 2) το άτομο που αποβιώνει πρέπει είτε να πάσχει από οξεία συμπτώματα νόσου είτε να

έχει περιέλθει (ή να πρόκειται να περιέλθει σύντομα) σε μη αναστρέψιμο κώμα και η κατάσταση αυτή από μόνη της να είναι ο πρώτιστος λόγος της πρόθεσης του θανάτου του, και 3) το μέσο που επιλέγεται για να επανέλθει ο θάνατος πρέπει να είναι όσο το δυνατό πιο ανώδυνο ή πρέπει να υπάρχει επαρκής ηθική αιτιολόγηση για τη χρήση μιας πιο επώδυνης μεθόδου.

Η υποβοηθούμενη από γιατρό αυτοκτονία συχνά θεωρείται μορφή ενεργητικής ευθανασίας, επειδή στην περίπτωση αυτή ο θάνατος συχνά φαίνεται να είναι αυτοκτονία και παράλληλα να υποβοηθείται από γιατρό. Μερικά δικαστήρια και πολλοί σχολιαστές έχουν μάλιστα θεωρήσει ότι οι πράξεις της χορήγησης της άδειας απόσυρσης ή μη χορήγησης θεραπείας για τους ασθενείς συνιστούν είτε αυτοκτονία είτε υποβοηθούμενη αυτοκτονία. Άλλοι, ωστόσο, δεν βλέπουν καμία συγκεκριμένη πρόθεση αυτοκτονίας στις περιπτώσεις αυτές. Τόσο η υποβοηθούμενη αυτοκτονία όσο και η εκούσια ενεργητική ευθανασία περιλαμβάνουν κάποια μορφή βοήθειας για να επέλθει ο θάνατος ενός άλλου προσώπου.

Από την άλλη μεριά, σήμερα, οι εξελίξεις στον χώρο της Ιατρικής οδηγούν σε παράταση της «προβληματικής ζωής». Οι τραγικές καταστάσεις όπως η απόγνωση λόγω φυσικής δυσφορίας, η δειλία μπροστά στον φυσικό πόνο, η απογοήτευση από την εξασθένηση των φυσικών δυνάμεων και ο φόβος του ασθενούς ότι αποτελεί βάρος για τους οικείους του, θέτουν το ερώτημα αν επιτρέπεται να συντομεύσουμε τη ζωή κάποιου, αλλά και αν είναι ορθό να παρεμποδίζουμε τον θάνατό του.

Επειδή είναι η πρώτη φορά που μια τέτοια πράξη νομιμοποιείται και επειδή η σύγχρονη κοινωνική αντίληψη εύκολα θυσιάζει στον βωμό του ευδαιμονισμού και του στενού συμφέροντος τον σεβασμό στη ζωή και στον θάνατο, η ανάγκη εκφοράς λόγου τόσο από την Ιατρική όσο και από την Εκκλησία είναι επιτακτική.

Η σύγχρονη ιατρική επιστήμη είναι σε θέση, με ορθή αναλγητική αγωγή, να αντιμετωπίσει με επιτυχία και σε μεγάλο βαθμό τις περισσότερες μορφές πόνου. Στις περιπτώσεις που ο ασθενής δεν ανταποκρίνεται στα θεραπευτικά σχήματα, καλό είναι να χορηγούνται ισχυρά ηρεμιστικά, αναλγητικά, οπιοειδή. Η αγάπη επιβάλλει τη με κάθε τρόπο ανακούφιση του ασθενούς, ο οποίος δεν επιτρέπεται να ταλαιπωρείται στερούμενος την απαραίτητη καταστολή. Ίσως είναι καλύτερα να περάσει από τον ύπνο στον θάνατο.

Η Εκκλησία χαιρετίζει και ευλογεί τις προσπάθειες των ιατρών, οι οποίοι διά μέσου της θεραπείας που εφαρμόζουν ανακουφίζουν τους πόνους των ασθενών έως την τελευταία στιγμή της παρούσης ζωής τους. Από τα χρόνια του Ιπποκράτη, η ιατρική αποστολή ήταν ταυτόσημη με τη θεραπεία και την προσφορά ζωής και ασύμβατη με τη συνδρομή στο θάνατο (Ορκος του Ιπποκράτη). Στην περίπτωση που αδυνατεί να θεραπεύσει, ο ιατρός συμβάλλει στον αγώνα του ασθενούς όταν εργάζεται για την καταπράυνση των πόνων, την ανακούφιση από τα ενοχλήματα, την καθησύχηση της αγωνίας, την υποβοήθηση προς καλύτερη ανοχή των ταλαιπωριών, ώστε να ζει ο άνθρωπος με αξιοπρέπεια ως τις τελευταίες στιγμές της ζωής του. Στη σύγχρονη μορφή ευθανασίας, ως επίσπευση και πρόκληση θανάτου, η Εκκλησία αντιπροτείνει την ευθανασία ως υπέρβαση του θανάτου. Ευζωία και ευθανασία για την Εκκλησία σημαίνουν ζωή και θάνατος με νόημα και προοπτική. Η ευθανασία, ενώ δικαιολογείται κοσμικώς ως «αξιοπρεπής θάνατος» στην ευεργετική της μορφή, αποτελεί υποβοηθούμενη αυτοκτονία. Η Εκκλησία μας πιστεύει στην αθανασία της ψυχής, διακηρύσσει ότι η ζωή μας βρίσκεται στα χέρια και μόνο του Θεού. Κάθε θάνατο που αποτελεί αποτέλεσμα ανθρώπινων επιλογών, τον απορρίπτει ως ύβριν κατά του Θεού. Ο ιατρός έχει την ηθική υποχρέωση να βοηθήσει τον ασθενή

να συναινέσει στην προσπάθεια που γίνεται για την επιβίωσή του. Η χρήση της ιατρικής επεμβάσεως καλό είναι να εκτείνεται μέχρι του σημείου που οι επιπλοκές και τα επιπρόσθετα προβλήματα που δημιουργεί δεν βασανίζουν περισσότερο απ'όσο ανακουφίζουν. Ο πόνος που παραχωρείται από τον Θεό δεν πρέπει να προκαλείται ούτε να επιτείνεται από την ιατρική.

Κάθε ιατρική πράξη που συνειδητά επισπεύδει τη στιγμή του θανάτου, η Εκκλησία την καταδικάζει ως αντιδεοντολογική και προσβλητική του ιατρικού λειτουργήματος. Αποτελεί παρακμιακό κοινωνικό φαινόμενο απαξίωσης του ανθρώπου.

Οι άνθρωποι προσευχόμαστε, δεν αποφασίζουμε για τη ζωή και τον θάνατο. Η επιλογή του θανάτου όταν προέρχεται από άρνηση του θελήματος του Θεού είναι αμαρτία. Ο ιατρός στηριζόμενος στις γνώσεις, στο αισθητήριο, στην εμπειρία, στην αγάπη προς τον ασθενή και στην πίστη του στον Θεό, αισθάνεται πως πρέπει ν' αποφύγει τη χρήση επιθετικών μέσων που περισσότερο ταλαιπωρούν και καθόλου δεν θεραπεύουν. Έτσι, δεν κηλιδώνεται η ηθική του ακεραιότητα.

1. Στην περίπτωση της καθαρής με θετική πράξη ευθανασίας δεν υπάρχει καμιά δυνατότητα δικαιολογήσεως και γι' αυτό ούτε η υπό προϋπόθεση νομιμοποίησή της είναι ηθικά επιτρεπτή.

2. Ο ποινικός κώδικας της Ελλάδος θεωρείται από τους καλύτερους και πληρέστερους στην Ευρώπη. Τα άρθρα 300 και 301 του Π.Κ. θα μπορούσαν, επί του παρόντος, να αποτελέσουν ικανοποιητικό οδηγό για κάθε περίπτωση ευθανασίας.

Στις περιπτώσεις που ο ασθενής βρίσκεται σε τέτοιο πανικό και διακατέχεται από τον πειρασμό να αποζητεί την ευθανασία, η Εκκλησία μπορεί με την παρουσία της, τον παρηγορητικό λόγο, την αποτελεσματική προσευχή της, το μυστήριο του αγίου ευχελαίου,

την αγάπη της να δώσει τόση ελπίδα και ανακούφιση που να είναι εντονότερη από τον φόβο του πόνου και την επιθυμία του θανάτου. Τότε, η ευθανασία δεν απουσιάζει μόνο από το φρόνημα της Εκκλησίας, αλλά δεν έχει πλέον θέση και στις επιλογές του ασθενούς!

Η Ορθόδοξη Εκκλησία πιστεύει στην ευθανασία υπό τη γνήσια έννοια της και πάντοτε εύχεται υπέρ ειρηνικού και ευλογημένου τέλους από τον Θεό και όχι από τον άνθρωπο.

Η Εκκλησία δεν πρέπει να περιμένει τους ασθενείς, αλλά καλείται η ίδια να τους συναντά δεισιδύοντα διακριτικά και αποτελεσματικά

στα νοσοκομεία. Η υποστήριξη του θεσμού των νοσοκομειακών ιερέων, η οργάνωση εθελοντικών ομάδων στα νοσοκομεία βοηθούν στη συμπαράσταση των βαριά ασθενών. Αν η εγκατάλειψη οδηγεί στην ευθανασία, η αγάπη, η συμπαράσταση και η ουσιαστική ελπίδα ενισχύουν την αγάπη για τη ζωή.

### Βιβλιογραφία

- Επίσημα Κείμενα Βιοηθικής. Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος. Επιτροπή Βιοηθικής, Ευθανασία 2007; 29-49.
- Tom L. Beauchamp (Georgetown University). Ευθανασία. Ηθικές, φιλοσοφικές, ιατρικές και νομικές διαστάσεις. Προλογικό σημείωμα. Μουντοκαλάκης Θεόδωρος 2007; 16-20.





# Τραυλισμός: ολιστική θεραπευτική

**Αθανάσιος Χασάπης<sup>1</sup>, Σταύρος Σαρηπανίδης<sup>2</sup>**

<sup>1</sup>Ψυχολόγος-Ειδικός Λογοπεδικός ολιστικής μεθόδου

<sup>2</sup>Ειδικός Μαιευτήρας-Χειρουργός Γυναικολόγος

Μορφές τραυλισμού:

1. Κλονικός τραυλισμός, χαρακτηριζόμενος από επαναλήψεις συλλαβών ή λέξεων.
2. Τονικός τραυλισμός, χαρακτηριζόμενος από μπλοκάρισμα και διακοπές της ομιλίας.
3. Ανάμεικτος, που περιέχει στοιχεία τονικού αλλά και κλονικού τραυλισμού.
4. «Φυσιολογικός τραυλισμός», που παρουσιάζεται σε ηλικίες 3-4 ετών, κι οφείλεται στο ότι το παιδί σε αυτές τις ηλικίες σκέφτεται περισσότερο από ό,τι είναι σε θέση να εκφράσει. Δεν κατέχει ακόμη το ανάλογο λεξιλόγιο για να εκφράσει όλες τις σκέψεις του.

Αυτή η διαταραχή εξαφανίζεται βαθμηδόν, σε λίγους μήνες, αν δεν πιεστεί ψυχολογικά το παιδί από τους γονείς. Στις περιπτώσεις αυτές, αρκεί η απλή συμβουλευτική γονέων.

Ο τραυλισμός έχει συχνά ψυχογενή αίτια,

αλλά καταλήγει σε ελλιπή αναπνοή.

Σε όποιον λείπει αέρας, έχει φόβο (Angst).

Όποιος έχει φόβο (Angst), τραυλίζει.

Η εύρυθμη λειτουργία της αναπνοής είναι απαραίτητη προϋπόθεση για σωστή φώνηση κι άρθρωση.

Η διαταραγμένη αναπνοή οδηγεί και σε άλλα συμπτώματα: η ταχύπνοια προκαλεί έντονες καταστάσεις φόβου (angst), με ενεργοποίηση του παρασυμπαθητικού νευρικού συστήματος, εφίδρωση χεριών, κοκκίνισμα προσώπου, τάση ώμων, ελλιπή διάρκεια στη μάθηση, διαταραχές στο συναίσθημα.

Για να καταστεί εύρυθμη η αναπνοή, χρειάζεται ελαστικοποίηση, αναζωογόνηση κι ενεργοποίηση του διαφράγματος, χαλάρωση και ησυχία.

Στο παιδί, ψυχή-σώμα-αναπνοή-αρθρωτικό όργανο είναι αλληλένδετα κι αλληλοεξαρτώμενα. Γι' αυτό, ο τραυλισμός πρέπει να αντι-

μετωπίζεται ολιστικά.

Η υψηλή αναπνοή (Hochatmung) είναι αναπνευστική τάση, με μονόπλευρη υπερίσχυση της θωρακικής αναπνοής, ανύψωση των ώμων, επιβάρυνση των μυών του λαιμού, αερισμό μονάχα ενός μικρού μέρους των πνευμόνων, δημιουργία υπερτεντωμάτων, και παρατηρείται σε όλους σχεδόν τους τραυλούς.

Οι συσσωρευμένες εντάσεις στερεώνονται, δημιουργώντας συσπάσεις του φωνητικού και αρθρωτικού οργάνου.

Πρωταρχικά, θα πρέπει να υπάρξει μεθοδική απελευθέρωση των εντάσεων/τεντωμάτων/σφιξιμάτων/συσπάσεων που έχουν μοιμοποιηθεί στον τραυλό, να επέλθει εξάσκηση στη χαλάρωση.

Αυτό συντελείται με ειδικές παλμικές κινήσεις, κραδασμούς (Resonanz), ταλαντώσεις, που διαπερνούν το ανθρώπινο σώμα κι εμπιέχουν θεραπευτικές δυνάμεις.

Η χαλάρωση επέρχεται από αργά και περιοδικά τραβήγματα και τεντώματα μεμονωμένων μυϊκών ομάδων, με εφαρμογή αντίρροπων δυνάμεων, μέχρι να επέλθει αρμονία (θεραπευτικό δίπολο Ηράκλειτου).

Η διαταραχή του τραυλισμού δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπίζεται αποσπασματικά, μονάχα με λεκτικές ασκήσεις. Για να αποθεραπευτεί πλήρως, και σε μόνιμη βάση, ο τραυλός, είναι απαραίτητο να τεθούν βάσεις εξάλειψης και καταπολέμησης των αιτίων κι όχι μονάχα των συμπτωμάτων του τραυλισμού.

Πρέπει να επέλθει θεραπευτική προσέγγιση για ολόκληρο το σώμα του ασθενούς, κι όχι μονάχα για το αρθρωτικό του όργανο.

Η ορθή, ήρεμη, διαφραγματική αναπνοή, είναι προϋπόθεση για την αποθεραπεία του τραυλισμού.

Οι μυοκινητικές αυτές ασκήσεις δεν γίνονται σε στρατιωτικό στυλ και ο θεραπευτής κατευθύνει τον ασθενή με απαλή και ήρεμη φωνή.

Η καλύτερη ηλικία για σύντομη αποκατά-

σταση του τραυλισμού είναι μεταξύ 5-7 ετών, πριν προλάβει το παιδί να στερεώσει (εδραιώσει) τη διαταραχή. Σε τόσο μικρές ηλικίες, το παιδί δεν έχει ακόμη συνειδητοποιήσει τον τραυλισμό του. Με την είσοδό του στο σχολείο, καταλαβαίνει ότι μιλάει διαφορετικά από τα άλλα παιδιά, μερικά από τα οποία ίσως και να το κοροϊδέψουν.

Εκεί, το παιδί κάνει απεγνωσμένες υπερπροσπάθειες για να βελτιωθεί, πιεζόμενο ακόμη περισσότερο, αυξάνοντας τις εντάσεις ολόκληρου του σώματός του και τις συσπάσεις στο φωνητικό-αρθρωτικό του όργανο.

Η κατάσταση του χειροτερεύει, ο φόβος για την ομιλία μεγαλώνει, το παιδί καταλήγει να αποφεύγει παντελώς την ομιλία ή ορισμένες λέξεις.

Η πρωτοπόρος λογοθεραπεύτρια Maria Summer οργάνωνε ομάδες τραυλών, 12 ατόμων, νέων ή ενηλίκων, κι επιδίδονταν σε εντατικές ομαδικές θεραπείες λίγων εβδομάδων.

Πίστευε πως η ομάδα δημιουργεί επιπλέον δυναμική, αλληλοβοήθειας και συναισθηματικής υποστήριξης μεταξύ τραυλών.

Οι θεραπευτικές συνεδρίες της ολιστικής μεθόδου σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να θυμίζουν σχολείο. Μάλλον σαν παιχνίδι πρέπει να εκλαμβάνονται από τα παιδιά.

Όλες οι ασκήσεις που αποσκοπούν στην ελαστικοποίηση, αναζωογόνηση και ενεργοποίηση του διαφράγματος, για πρόκληση ορθής αναπνοής, πρέπει να είναι μη συνειδητές για το παιδί και τον ενήλικα με τραυλισμό.

Κι αυτό διότι η λειτουργία της αναπνοής δεν μπορεί να επηρεαστεί θετικά από τη θέληση του παιδιού. Όταν οι ασκήσεις γίνονται συνειδητά, έπειτα από θεληματική υπερπροσπάθεια, δημιουργούνται μεγαλύτερες εντάσεις ολόκληρου του σώματος, επιπλέον συσπάσεις στο φωνητικό-αρθρωτικό όργανο, υψηλή αναπνοή και πρόσθετη αναπνευστική τάση.

Στις θεραπευτικές συνεδρίες επικρατεί απόλυτη ησυχία και οι ασκήσεις επαναλαμ-

βάνονται σιωπηλά, σαν σε τελετουργικό, ακόμη κι επί ώρες.

Ενδιάμεσα περιλαμβάνονται απαραίτητως διαλείμματα ξεκούρασης, χαλάρωσης κι αποκατάστασης.

Χωρίς το διάλειμμα εμπέδωσης, όλες οι ασκήσεις είναι άχρηστες.

Μονάχα σε προχωρημένες συνεδρίες, κοντά στο τέλος του θεραπευτικού κύκλου, ο ψυχολόγος/λογοπαιδικός/ειδικός εκπαιδευτής προχωρά σε ρυθμικές-λεκτικές ασκήσεις.

Σε κάθε συνεδρία, ο θεραπευτής ευγενικά διορθώνει συνεχώς τη στάση του σώματος, τη θέση της σπονδυλικής στήλης, την αναπνοή, την τάση στους ώμους, την κίνηση των χειλιών, το πηγούνι κ.λπ. γιατί τα παλιά δυνατά στερεότυπα έχουν γίνει συνήθεια.

Ακόμη, ο θεραπευτής πρέπει να παραμένει ο ίδιος ήρεμος, χωρίς καθόλου άγχος, με σωστή διαφραγματική αναπνοή, ορθή στάση σπονδυλικής στήλης, για να μπορεί να επιδράσει θετικά πάνω στο παιδί.

Η σωστή εκτέλεση των ασκήσεων είναι πιο σημαντική από την ποσότητά τους. Η σωστή εκτέλεση περιγράφεται δύσκολα και πρέπει να βιωθεί από τον εκάστοτε θεραπευτή σε σεμινάρια πρακτικής εξάσκησης.

Όταν διαπιστώνονται και ψυχολογικά προβλήματα, γίνεται και ψυχοθεραπεία για τη βελτίωση της αυτοεκτίμησης του παιδιού.

Η ολιστική αυτή μέθοδος αναπτύχθηκε και τελειοποιήθηκε από τη Maria Summer στο Rankweil της Αυστρίας, για τη γρήγορη κι αποτελεσματική αντιμετώπιση διαταραχών ομιλίας, φωνής, αναπνοής και μαθησιακών διαταραχών, ακόμη και σε ενήλικες.

Μονάχα αν το παιδί έχει περάσει μηνιγγίτιδα ή εγκεφαλίτιδα, έχει μόνιμες νευρολογικές βλάβες, πιστοποιούμενες σε EEG, δεν καταφέρνει να παρουσιάσει μόνιμη βελτίωση του τραυλισμού του, έπειτα από τις θεραπευτικές συνεδρίες.

## Ασκήσεις

### Πρώτη φάση

1. Πηδήματα με τα δύο πόδια, πηδήματα στο ένα πόδι, ισορροπία του σώματος στο ένα πόδι, σήκωμα-άφημα ώμων, κεράκι<sup>1</sup>, σύρσιμο της οσφυϊκής μοίρας της σπονδυλικής στήλης σε πόρτα ή τοίχο (πάνω-κάτω, λυγίζοντας τα γόνατα μέχρι να σηκωθούν οι φτέρνες, διατηρώντας κλίση 30 μοιρών του σώματος προς τα εμπρός, με τα χέρια στην πρόταση, πόδια ανοιχτά).

2. Σύρσιμο ολόκληρου του σώματος, ανάσκελα, σε ξύλινο πάτωμα, με τα χέρια στο πλάι, χρησιμοποιώντας μονάχα τα πόδια, από τη μία άκρη του δωματίου στην άλλη, με κατεύθυνση σώματος προς τα αριστερά και μετά προς τα δεξιά, προσομοιάζοντας την κίνηση του φιδιού στην άμμο της ερήμου.

3. Ρολάρισμα του σώματος, σε ξύλινο πάτωμα, με τα χέρια στην ανάταση, από τη μία άκρη του δωματίου στην άλλη.

4. Ιππασία χωρίς άλογο, με τα χέρια στην πρόταση, πόδια ανοιχτά, χωρίς παπούτσια, σε ξύλινο πάτωμα, λυγίζοντας τα γόνατα μέχρι να σηκωθούν οι φτέρνες, ρυθμικά, εκφωνώντας ένα τραγουδάκι "hop hop", για πολλές επαναλήψεις.

Ενδιάμεσα των ασκήσεων, γίνονται διαλείμματα 3-4 λεπτών στη στάση χαλάρωσης-ησυχίας, στο πάτωμα, σε σκληρή ξύλινη επιφάνεια, σε λεπτό ορθοπεδικό στρώμα, μπρούμυτα, χωρίς μαξιλαράκι, πιγούνι στο στέρνο, μάγουλο να ακουμπά κάτω, χέρια κοντά στον κορμό πλάι στο σώμα, με τις παλάμες στραμμένες προς τα πάνω, τα πόδια πολύ ανοιχτά.

Στη στάση αυτή της χαλάρωσης-ησυχίας, παρατηρούμε την αναπνοή του παιδιού.

Όλα αυτά γίνονται σε ένα καλά αεριζόμενο δωμάτιο, με το παιδί να φοράει φόρμες κι όχι ρούχα που περιορίζουν τις κινήσεις του.

Ο θεραπευτής προξενεί δονήσεις με τα δάχτυλά του, πλαγίως της σπονδυλικής στήλης, αρχίζοντας από την οσφυϊκή μοίρα, μέχρι πάνω, στην αυχενική μοίρα.

## Δεύτερη φάση

5. Der IGEL: Από τη στάση λωτού<sup>2</sup> ή αν δεν γίνεται, λόγω έλλειψης ελαστικότητας, από τη γονατιστή στάση, με τα χέρια χαλαρά πάνω στα γόνατα, αντίχειρες και δείκτες να σχηματίζουν ένα O, ίσια τη σπονδυλική στήλη, δίδεται η εντολή πτώσης και τυλίγματος προς τα εμπρός και προς τα μέσα.

Το ρολάρισμα προς τα κάτω γίνεται πολύ αργά, μέχρι το κεφάλι να φτάσει ανάμεσα στα γόνατα, με τα χέρια πλάι και τις παλάμες ανοιχτές προς τα πάνω.<sup>3</sup>

Οι ασθενείς παραμένουν για μερικά δευτερόλεπτα με το κεφάλι να ακουμπά το πάτωμα.

Ός εδώ, είναι το μισό της άσκησης. Με την επόμενη εντολή ανόρθωσης-επαναφοράς, από τον θεραπευτή, ο τραυλός συσπά και τεντώνει πρωτίστως την οσφυϊκή μοίρα της σπονδυλικής του στήλης, κι αργά-αργά φτάνει να σηκώσει τελευταίο το κεφάλι.

Στις πρώτες συνεδρίες, η άσκηση IGEL, επαναλαμβάνεται πάρα πολλές φορές, επί ώρες, σε απόλυτη ησυχία, σαν σε τελετουργικό.

Μπορεί να υπάρξουν ενδιάμεσα διαλείμματα ξεκούρασης, στη στάση χαλάρωσης-ησυχίας.

Σε προχωρημένες συνεδρίες, η άσκηση IGEL, συνοδεύεται από τη βόμβηση «μμμμμμμμμοοοοοοοο», στο πρώτο της μισό.

Η βόμβηση από τον ασθενή αρχίζει τη στιγμή που το πιγούνι φτάνει στο στέρνο και τελειώνει μόλις το μέτωπο ακουμπήσει το πάτωμα.

Σε πιο προχωρημένες συνεδρίες, η άσκηση IGEL, συνοδεύεται, κατά το πρώτο της μισό, από μία στροφή του Goethe ή του Ομήρου, σέρνοντας τραγουδιστά και παρατεινόντας τις λέξεις, μιμούμενοι τον θεραπευτή.

«...κοιμηθήρήήκαμε πλάι στο ποτάμiiiiii-ii...».

Ανάμεσα στις συνεδρίες, ο τραυλός μπορεί να επαναλαμβάνει τις ασκήσεις της πρώτης

και της δεύτερης φάσης, κατ'οίκον, για ώρες, ώστε να βελτιωθεί γρηγορότερα και περισσότερο.

## Τρίτη φάση

6. Μονάχα φορώντας τις κάλτσες, ο τραυλός περπατά και ισορροπεί πάνω σε ξύλινη δοκό που εφάπτεται στο έδαφος, φάρδους 5-6 cm, κι αργότερα σε άλλη ξύλινη δοκό, που δεν εφάπτεται στο έδαφος, αλλά βρίσκεται μεταξύ δύο σταθερών σημείων λίγα cm πάνω από το έδαφος, φάρδους 3,5 cm.

Με τα χέρια στην έκταση, ο ασθενής επιχειρεί βήματα προς τα εμπρός και προς τα πίσω, πρώτα στη μία κι αργότερα στην άλλη ξύλινη δοκό, αναπνέοντας ήρεμα και διαφραγματικά.

Σε προχωρημένες συνεδρίες, ο ασθενής συνδυάζει κάθε του βήμα προς τα εμπρός ή προς τα πίσω με μία λέξη (μέρες εβδομάδος, αριθμοί από το 100 προς το 0 κ.λπ.), πρώτα στη μία κι έπειτα στην άλλη ξύλινη δοκό.

Σε πιο προχωρημένες συνεδρίες, ο ασθενής επαναλαμβάνει φράσεις, μιμούμενος τον θεραπευτή του.

7. Θέτουμε ερωτήσεις και περιμένουμε σύντομες απαντήσεις από τον τραυλό.

8. Ζητούμε σύντομες περιγραφές εικονογραφημένων ιστοριών.

9. Ενδιάμεσα στις ασκήσεις της τρίτης φάσης, πραγματοποιούμε διαλείμματα αναπνοής με το στόμα ανοιχτό, γίνεται αργή εισπνοή κι έπειτα παρατεταμένη εκπνοή, βγάζοντας αρκετό CO<sub>2</sub>, κάθε 3 ή 4 κανονικές αναπνοές.

Αυτή είναι μια συνειδητή άσκηση αναπνοής, αλλά στον ασθενή παρουσιάζεται ως διάλειμμα.

Υποδεικνύουμε κιναισθητικά πόσο ρεύμα αέρος πρέπει να εκπνέεται κατευθύνοντάς το στο πίσω μέρος της παλάμης του παιδιού, ώστε να έχει μέτρο σύγκρισης με τις δικές του εκπνοές.

10. Σε όρθια στάση, με τα πόδια ανοιχτά,

εκτελούνται κινήσεις ροής της ομιλίας, εκφωνώντας μικρές φράσεις ενώ με το χέρι σχηματίζουμε στον αέρα το σύμβολο του απείρου. Η φράση πρέπει να ολοκληρωθεί ταυτόχρονα με την ολοκλήρωση του σχηματισμού του συμβόλου, χωρίς να σταματούμε στις στροφές ή στη μέση.

### Βιβλιογραφία

1. Maria Summer, Heilpeadagogin-Logopaede, gruenderin der Ganzheitlich Fundierten Logopädie, Sprachheilstaete und Ateminstitut in Rankweil, Austria. Fortbildungsseminare.  
2. Klaus Peter Becker and Milos Sovak, Lehrbuch der Logopädie, Verlagsgruppe Athenäum, Hain scriptor Hanstein, 1979.

3. E.M. Pfau und H.G Streubel, Die Behandlung der gestorten Sprechstimme. Stimmfunktionstherapie, Veb Georg Thieme Verlag, Leipzig, 1982.

4. Maria Montessori, The receptive mind, Glaros, Athens, 1980.

5. Goblenzer H. und Muhar, Atem und Stimme, Österreichischer Bundesverlag Fuer Unterricht Wissenschaft und Kunst, Wien, 1976.

6. Leo Kofler, Die Kunst des Atmens, Schaff Horst und Hedwig Andersen.

7. E.J. Kiphard, Erziehung durch Bewegung Verlag duerse Buchhandlung, Bonn, 1977.

8. E.J. Kiphard, Motopaedagogik, Modernes lernen, Dortmund, 1979.

9. Ditrich Eggert, Psychomotorisches Training, Beltz Praxis, 1979.

<http://www.yogajournal.com/poses/480>

<http://www.yogajournal.com/poses/2442>

<http://www.yogajournal.com/poses/475>



### Είπαν

*Να περιποιείσαι την ψυχή σου σαν ηγεμόνα και να μεταχειρίζεσαι το σώμα σου σαν στρατιώτη*

[Κλείταρχος]





## Έγκλημα και (ολίγη ή καθόλου) τιμωρία\*

Ανδρέας Δρυμιώτης

Ζητώ προκαταβολικά την κατανόησή σας για την αλλοίωση του τίτλου του καταπληκτικού μυθιστορήματος του Ντοστογιέφσκι [...] Θα προσπαθήσω να τεκμηριώσω ότι η ολίγη ή καθόλου τιμωρία προάγει το έγκλημα αντί να το περιορίζει.

[...] Όταν η τιμωρία για μια εγκληματική πράξη είναι δυσανάλογα μικρή, τότε προάγει το έγκλημα αντί να το περιορίζει. Θα σας δώσω ορισμένα παραδείγματα από την καθημερινότητά μας και είμαι βέβαιος ότι θα διαπιστώσετε ότι, δυστυχώς, αυτό συμβαίνει σήμερα σε πολύ μεγάλη κλίμακα.

[...] Πάμε όμως τώρα στο κυρίως θέμα, που αφορά το πάρτι στην υγεία, το οποίο παρά την κρίση και τις προσπάθειες, συνεχίζεται με αμείωτη ένταση. Στην «Κ» της 23ης Μαρτίου 2014 διάβασα το ρεπορτάζ της Πέννυς Μπουλούτζα με τίτλο «Μια Ελλάδα παραπεμπτικά γράφονται κάθε μήνα». Εντελώς συνοπτικά σας παραθέτω μόνο δύο αριθμούς από τα

πολλά στοιχεία του δημοσιεύματος: Το 2013 οι γιατροί του ΕΟΠΥΥ συνταγογράφησαν συνολικά 118,21 εκατομμύρια παραπεμπτικά (που αντιστοιχούν σε 904,96 εκατομμύρια ευρώ) για διαγνωστικές εξετάσεις και φυσικοθεραπείες! Αυτός ο αριθμός είναι υπερβολικά μεγάλος και οπωσδήποτε σηματοδοτεί κατάχρηση στα παραπεμπτικά. Ουσιαστικά μας λέει ότι όλοι ανεξαιρέτως οι Έλληνες παίρνουν περίπου 12 παραπεμπτικά για εξετάσεις ετησίως. Έτσι για άσκηση κάντε τον ακόλουθο λογαριασμό. Μετρήστε πόσα παραπεμπτικά είχατε σε όλη την οικογένειά σας και συγκρίνετέ τα με τον παραπάνω αριθμό. Δηλαδή, αν η οικογένειά σας αποτελείται από 4 μέλη θεωρητικά, θα έπρεπε να είχατε 48 εξετάσεις μέσα στο 2013. Είμαι βέβαιος ότι και εσείς θα διαπιστώσετε, όπως υπολόγισα και εγώ για τη δική μου οικογένεια, ότι αυτό το πλήθος είναι πολύ μακριά από την πραγματικότητα. Τι σημαίνει αυτό; Απλά ότι ορισμένοι γιατροί σε συνεργασία με ορισμένους

\* Αναδημοσιεύεται από την *Καθημερινή* 22.06.2014. Ολόκληρο το άρθρο στη διεύθυνση: <http://www.kathimerini.gr/772898/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/apoyh-egklhma-kai-oligh-h-ka8oloy-timwria>

πραγματικούς ή κατά φαντασία ασθενείς και ορισμένα συνεργαζόμενα διαγνωστικά κέντρα, γράφουν (με το αζημίωτο) εντελώς ανεξέλεγκτα πολλαπλάσια παραπεμπτικά για εξετάσεις, που μπορεί να γίνονται ή μπορεί να μη γίνονται, προκειμένου να καταληστέψουν από κοινού τα δημόσια ταμεία.

Η κατάχρηση στα παραπεμπτικά τεκμηριώνεται ακόμα καλύτερα από τα στοιχεία που παρουσιάζονται σε ρεπορτάζ της ίδιας δημοσιογράφου στην «Κ» της 17ης-18ης Μαΐου, με τίτλο «Εκτός ελέγχου και πάλι εξετάσεις και δαπάνες». Συγκεκριμένα αναφέρει ότι «το πρώτο τρίμηνο του 2014 δαπανήθηκαν 164,5 εκατομμύρια ευρώ, όταν ο προϋπολογισμός του ΕΟΠΥΥ για όλο το έτος είναι 328 εκατομμύρια ευρώ». Δηλαδή τα έξοδα είναι ακριβώς διπλάσια από τα προϋπολογιζόμενα. Ποια ήταν η παρέμβαση του υπουργείου; Αντιγράφω: «Η κλήση προς “απολογία” από τον ΕΟΠΥΥ όσων γιατρών βρέθηκαν να έχουν γράψει υπερβολικά υψηλό αριθμό εξετάσεων (υψηλότερο κατά πολύ από τον μέσο όρο των συναδέλφων τους της ίδιας ειδικότητας) δημιούργησε σοβαρές αντιδράσεις από τα συλλογικά όργανα των γιατρών και τελικά δεν “έκοψε” τη ροή της συνταγογράφησης».

Καμία τιμωρία. Απλά «κλήση σε απολογία» η οποία μάλιστα προκάλεσε και τις αντιδράσεις των συλλογικών οργάνων των γιατρών. Με τέτοιου είδους χαϊδευτικά μέτρα, δεν είναι τυχαίο ότι οι καταχρήσεις θα συνεχίζονται και θα αυξάνονται. Ορισμένοι μπορεί να περιορίσουν κάπως το υπερβολικό πλήθος παραπεμπτικών, αλλά όσοι βλέπουν ότι η μόνη ποινή που μπορεί να έχουν είναι η «κλήση σε απολογία», τότε δεν αποκλείεται να αποθρασυνθούν εντελώς. Όταν σε κάποιον, δίνεται η δυνατότητα να γράφει επιταγές στο όνομά του και να τις εξαργυρώνει με τα λεφτά του Δημοσίου, δεν πρέπει να απορούμε γιατί το κάνει συστηματικά, αφού δεν κινδυνεύει από καμία τιμωρία. Στη χειρότερη περίπτωση θα

περιορίσει τις «επιταγές» που γράφει.

Πάμε τώρα στο δεύτερο πιάτο που είναι τα φάρμακα. Παρακολουθήσατε φαντάζομαι την παλινωδία σχετικά με το πλαφόν στη συνταγογράφηση. Πρώτα μπήκε το πλαφόν, που ουσιαστικά σημαίνει ότι δεχόμαστε ότι ορισμένοι γιατροί κάνουν κατάχρηση στη συνταγογράφηση και γι' αυτό τους βάζουμε ένα πλαφόν ώστε να «μην είναι μεγάλη η κατάχρηση». Μετά καταργήθηκε το πλαφόν (με απόφαση του ΣτΕ) και ορισμένοι γιατροί μπορούν να κάνουν ό,τι θέλουν. Τώρα το υπουργείο προσπαθεί να επαναφέρει το πλαφόν με νέα ρύθμιση ώστε να μην έχει αντιρρήσεις το ΣτΕ, αλλά φυσικά έχουν αντιρρήσεις οι γιατροί και τα συλλογικά τους όργανα.

Αν δεν υπάρξουν πραγματικές και οδυνηρές τιμωρίες σε όσους συστηματικά κάνουν κατάχρηση για ιδιον όφελος, δεν πρόκειται να δούμε ουσιαστικό περιορισμό στο πάρτι της υγείας που έχει στηθεί εδώ και μερικά χρόνια στη χώρα μας, στο οποίο συμμετέχουν πολλοί.

Κλείνοντας, θα σας διηγηθώ μια άλλη χαρακτηριστική ιστορία. Από ελέγχους που έγιναν στα μέσα του 2010, διαπιστώθηκε ότι κάποιο φαρμακείο της Αθήνας, συστηματικά προσέθετε ένα μηδενικό στις μηνιαίες καταστάσεις που υπέβαλε στο ΙΚΑ για πληρωμή. Δηλαδή αν το ποσό ήταν 2.125 ευρώ το τελικό ποσό που υπέβαλε ήταν 21.250 ευρώ. Συνολικά είχε εισπράξει περίπου 200.000 ευρώ περισσότερα από όσα εδικαιούτο. Όταν ύστερα από ένα χρόνο περίπου, ζήτησα να μάθω τι έγινε με το φαρμακείο αυτό, διαπίστωση ότι εξακολουθούσε να είναι συμβεβλημένο με το ΙΚΑ (και τα άλλα Ταμεία) και δεν νομίζω ότι είχε επιστρέψει καθόλου χρήματα από αυτά που παράνομα εισέπραττε.

Μην απορείτε για το τι συμβαίνει. Απλά στον πράκτορα Τζέιμς Μποντ – 007, δόθηκε το “Licence to kill”, ενώ εμείς δώσαμε (και δίνουμε) σε πολλούς το “Licence to steal”, με πολλά μηδενικά στο τέλος!



## Υπέρ Υγείας\*

Σταύρος Ζουμπουλάκης

*Στη Σωσάνα Δελήμπαση  
του Ευαγγελισμού*

Τα σημαντικότερα πολιτιστικά ιδρύματα μιας χώρας είναι τα νοσοκομεία της, δεν είναι τα μουσεία, τα θέατρα, οι βιβλιοθήκες και τα παρόμοια. Στον τρόπο που αντιμετωπίζει μια κοινωνία και ένα κράτος τον άρρωστο, τον ανάπηρο, τον ανήμπορο γέροντα, εκεί φαίνεται ο πολιτισμός. Όλα τα άλλα έρχονται δεύτερα και τρίτα. Στην αντιμετώπιση των αρρώστων δοκιμάζονται οι ηθικές αξίες της κοινωνίας συλλογικά και του καθενός μας ατομικά.

Η ιατρική ασκείται σήμερα κυρίως στα νοσοκομεία, στο πλαίσιο τεράστιων και πολύπλοκων υγειονομικών συστημάτων, στο κέντρο της όμως εξακολουθεί να βρίσκεται πάντα το πρόσωπο του γιατρού. Η ιατρική είναι επιστήμη και τέχνη. Όπως σοφά και λιτά έγραψε ο Χανς Γιόνας «η ιατρική είναι επιστήμη-το ιατρικό επάγγελμα είναι η άσκηση μιας τέ-

χνης, θεμελιωμένης πάνω σε αυτή την επιστήμη». Καρδιά της ιατρικής τέχνης είναι η διάγνωση και κυρίως η θεραπεία. Η ιατρική, ειδικά η σύγχρονη, δεν εξαντλείται βεβαίως στη θεραπεία. Όταν αυτή είναι πια αδύνατη, τότε τη θέση της παίρνει η προσπάθεια για ανακούφιση του πόνου και για ανώδυνο και ειρηνικό τέλος ή, στην περίπτωση της χρόνιας ανίατης νόσου, για τη βελτίωση, όσο γίνεται, των συνθηκών της ζωής του πάσχοντος. Υπάρχουν και άλλες δραστηριότητες του γιατρού, πάντα στην υπηρεσία της ζωής, όπως η παρακολούθηση της κύησης μιας γυναίκας και η γέννα ενός παιδιού ή το ευρύτατο πεδίο της πρόληψης. Πρωτίστως όμως ο γιατρός είναι θεράπων. Αυτό που περιμένει ο ασθενής από αυτόν είναι να τον θεραπεύσει, να τον γιάνει. Κεντρικό στοιχείο της θεραπευτικής του συνείδησης είναι η ικανότητά του να ακούει τον άρρωστο, από σωστή απόσταση, χωρίς να ταυτίζεται μαζί του, να ακούει τη σιωπή του και την κραυγή του, να ακούει το

\* Αναδημοσιεύεται από την *Καθημερινή* 6/7/2014 με την άδεια του συγγραφέα. Ολόκληρο το άρθρο στη διεύθυνση: <http://www.kathimerini.gr/774620/article/epikairothta/ellada/yper-ygeias>

αφήγημα της αρρώστιας του αλλά και το αφήγημα της ζωής του. Συνεκτιμώντας τα δεδομένα, ο γιατρός θα λάβει στο τέλος, σε συνομιλία με τον ασθενή, τη θεραπευτική απόφασή του και θα αναλάβει την ευθύνη της.

Η θεραπευτική συνείδηση και αποστολή του γιατρού απειλείται σήμερα πολλαπλώς, και όχι μόνο, όπως νομίζεται, από το νεοφιλελεύθερο πνεύμα, που απειλεί να υποτάξει τη θεραπευτική απόφαση σε οικονομικά κριτήρια, αντιφερόμενα προς το ιατρικώς ορθό. Απειλείται, αίφνης, σοβαρά από την ποινικοποίηση της ιατρικής, μέσω κυρίως των ασφαλιστικών εταιρειών, όπως μαρτυρεί το παράδειγμα των Ηνωμένων Πολιτειών. Όταν ο γιατρός εργάζεται υπό την απειλή της ποινικής δίωξης και της καταβολής τεράστιων αποζημιώσεων, τότε παύει να είναι θεράπων. Οχυρώνεται πίσω από πρωτόκολλα, στατιστικές και προγνώσεις, συνήθως τις δυσμενέστερες για να είναι καλυμμένος, και αποποιείται τη θεραπευτική ευθύνη του. Μα δεν πάμε στον γιατρό για να μας πετροβολήσει με στατιστικές, τις οποίες άλλωστε βρίσκουμε και εμείς οι ίδιοι στο Διαδίκτυο, αλλά για να μας κάνει καλά, όσο περνάει από το χέρι του.

Η Ελλάδα είχε και έχει καλούς γιατρούς, με γνώση, τέχνη και έγνοια για τον άρρωστο. Στις Ιατρικές Σχολές της χώρας μπαίνουν οι καλύτεροι μαθητές των σχολείων μας, μαθητές δηλαδή που ήταν όλα τα σχολικά χρόνια σταθερά καλοί, επιμελείς, εργατικοί, με σωματικές και ψυχικές αντοχές, πειθαρχημένοι. Όσοι από αυτούς φοιτούν με συνέπεια και ενδιαφέρον,

αποφοιτούν με όλες τις προϋποθέσεις να γίνουν καλοί γιατροί. Και ένας ικανός αριθμός από αυτούς πράγματι γίνονται.

Αυτοί οι καλοί και, ανάμεσά τους, αρκετοί πολύ σπουδαίοι γιατροί έρχονται να ασκήσουν την τέχνη τους σε ένα σύστημα υγείας που πάσχει θεσμικά. Αυτό ήταν και εξακολουθεί να είναι το πρόβλημα της χώρας, το θεσμικό έλλειμμα της, το οποίο εμποδίζει ικανούς και ταλαντούχους ανθρώπους, εν προκειμένω τους γιατρούς, να κάνουν καλύτερα τη δουλειά τους. Αυτό το έλλειμμα έπρεπε να θεραπεύσουμε, πηγή ταλαιπωρίας για τους ασθενείς μα και για τους ίδιους τους γιατρούς, αλλά όχι λιγότερο και πηγή διαφθοράς, αντί να κατηγορούμε αναιδώς το ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό μας.

Έχω την εντύπωση πως η σημερινή δεινή κρίση έχει οξύνει την ηθική συνείδηση των γιατρών. Βλέποντας οι περισσότεροι το όραμα του πλουτισμού να χάνεται στο ορατό μέλλον έρχονται όλο και πιο κοντά στον πάσχοντα συνάνθρωπο που καταφεύγει στη βοήθειά τους. Έχω δει κορυφαίους γιατρούς να εργάζονται στα νοσοκομεία μας, κάτω από πολύ αντίξοες συνθήκες, με αυταπάρνηση, χωρίς να παίρνουν ανάσα, κάνοντας ταυτόχρονα χρέη γραμματέα και νοσηλεύτη.

Όταν η κρίση περάσει και γραφτεί με ψυχραιμία η ιστορία αυτών των χρόνων, πρέπει κάποιος να φροντίσει να γράψει λίγες σελίδες για τους γιατρούς και τους νοσηλευτές των νοσοκομείων μας, που πάλεψαν όλο αυτό το διάστημα για να κρατήσουν τη χώρα ζωντανή – κυριολεκτικά.

### Είπαν

*Από τη στιγμή που κάποιος έχει συναίσθηση του κακού που έκαμε, αρχίζει η διαδικασία της βελτίωσής του*

[Πυθαγόρας]



## Το «φακελάκι» του γιατρού\*

Άγγελος Στάγκος

Η υπόθεση του γιατρού μεγάλου νοσοκομείου που απαίτησε «φακελάκι» προκειμένου να χειριστεί ασθενή, δείχνει ότι τα... ήθη και τα έθιμα δεν αλλάζουν εύκολα με νόμους, ιδιαίτερα σε μία χώρα που οι τελευταίοι ψηφίζονται, αλλά δεν εφαρμόζονται. Στο ίδιο συμπέρασμα οδηγεί ο εντοπισμός άλλων δεκατεσσάρων γιατρών που έκαναν πρωταθλητισμό στη συνταγογραφία, υπερβαίνοντας κάθε όριο. Και βεβαίως τα φαινόμενα αυτά δεν περιορίζονται στους γιατρούς, αλλά απλώνονται με παραλλαγές σε πάρα πολλά επαγγέλματα και σε ολόκληρη την επικράτεια. Η συχνότητα και η έκτασή τους εκφράζει ουσιαστικά έναν βασικό τρόπο λειτουργίας της χώρας.

Η ερμηνεία της... μόδας είναι ότι όλα αυτά και άλλα, που συνιστούν εκείνο που γενικά ονομάζεται «διαφθορά», είναι αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης που ταλανίζει τη χώρα. Το υποστηρίζουν άμεσα ή έμμεσα και πολλοί σοβαροί άνθρωποι, πέρα από τους πολλούς

άλλους που το προβάλλουν μόνιμα σαν δικαιολογία. Δυστυχώς, δεν είναι αυτή η αλήθεια και εκτός από την κατάρρευση της οικονομίας, η συντριπτική πλειονότητα των δεινών που μαστίζουν την Ελλάδα δεν πρωτοεμφανίστηκε τα τέσσερα τελευταία χρόνια. Αν θέλουμε να κοιταζόμαστε στον καθρέφτη χωρίς να ντροπιάσουμε, ή να μη μεγαλώνει η μύτη μας α λα Πινόκιο, η Ελλάδα ήταν δαχτυλοδεικτούμενη για τη διαφθορά της και πριν από την κρίση. Κατά μία έννοια μάλιστα ήταν ποσοτικά μεγαλύτερη, γιατί τα χρήματα που κυκλοφορούσαν ήταν πολύ περισσότερα.

Το περιβόητο «φακελάκι» λοιπόν είναι μια μορφή διαφθοράς και δεν οφείλεται στην κρίση. Δεν είναι, δηλαδή, πρακτική που προκλήθηκε από τη μείωση των μισθών —που είναι όντως πολύ χαμηλοί— και γενικότερα των αποδοχών των γιατρών. Είναι γνωστό ότι ήταν μία διαδεδομένη συνήθεια, τουλάχιστον τα τελευταία 50 χρόνια, που είναι ακόμη ζω-

\* Αναδημοσιεύεται από την *Καθημερινή* 13.07.2014. Ολόκληρο το άρθρο στη διεύθυνση: <http://www.kathimerini.gr/775999/opinion/epikairothta/politikh/to-fakelaki-toy-giatroy>

ντανή η συλλογική μνήμη. Οι παλαιότεροι θα πρέπει να θυμούνται ανάλογα περιστατικά που έβλεπαν κάθε τόσο στο παρελθόν το φως της δημοσιότητας και πολλοί είναι εκείνοι πιθανώς που έχουν προσωπική εμπειρία.

«Φακελάκι» από «φακελάκι» όμως έχουν διαφορά. Άλλο εκείνο που προσφέρει, κακώς ενδεχομένως, ο ευγνωμονών ασθενής με δική του θέληση και άλλο εκείνο που απαιτεί ο γιατρός για να ασκήσει την επιστήμη του στο πλαίσιο της μισθοδοτούμενης εργασίας του. Το πρώτο είναι «μπαξίσι» κατά κάποιον τρόπο, το δεύτερο είναι καθαρός εκβιασμός της χειρότερης μορφής γιατί βασίζεται στον ανθρω-

πινο πόνο και φόβο. Περιττό να σημειωθεί ότι το «φακελάκι» και στις δύο μορφές του, συμβάλλει στη φοροδιαφυγή.

Θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει ότι το «φακελάκι» ως «μπαξίσι» εντάσσεται στα ήθη με τα οποία έχει γαλουχηθεί η ελληνική κοινωνία. Το «φακελάκι» ως «εκβιασμός» όμως είναι καθαρά μία πτυχή της εδραιωμένης διαφθοράς. Ωστόσο, είναι άξιον απορίας το γεγονός ότι σήμερα, που όντως οι κίνδυνοι να συλληφθούν έχουν αυξηθεί, υπάρχουν γιατροί που επιμένουν στις έκνομες συμπεριφορές. Ίσως επειδή πρώτα φεύγει η ψυχή και μετά το «χούι» από τον άνθρωπο...





## Θέλει μόνο «το καλό μας» ο γιατρός; \*

Τάκης Μίχας

Η πρόσφατη ιστορία με τον γιατρό στον Ευ-αγγελισμό, οι καθημερινές πλέον ιστορίες με το «φακελάκι» και οι άπειρες — δηλωμένες και κυρίως μη δηλωμένες— περιπτώσεις ιατρικής αμέλειας (malpractice) εμποδίζουν μία άκρως αρνητική εικόνα για τον ιατρικό κλάδο στην Ελλάδα.

Η κοινή γνώμη θορυβήθηκε πρόσφατα όταν πληροφορήθηκε ότι διευθυντής του δημόσιου νοσοκομείου άφησε έναν ασθενή να πεθάνει επειδή δεν του έδινε «φακελάκι». Προσωπικά νομίζω ότι αυτό δεν ήταν το χειρότερο που μπορούσε να είχε συμβεί στον μακαρίτη. Ακόμα χειρότερο θα ήταν αν τον είχε εγχειρήσει ο εν λόγω γιατρός και του είχε αφήσει συνειδητά μερικά κουσούρια για να μπορεί να τον «αρμέγει» μερικά χρόνια ακόμα.

Όλα αυτά είναι φυσικά η κορυφή του παγόβουνου. Αν οι Έλληνες ήσαν περισσότερο συνειδητοποιημένοι για τα δικαιώματά τους, τα δικαστήρια δεν θα πρόφταναν να δικάζουν

περιπτώσεις ιατρικής αμέλειας και διαφθοράς και οι δικηγόροι που ειδικεύονταν σε αυτό τον τομέα θα έκαναν χρυσές δουλειές. Όμως δυστυχώς ακόμα στην Ελλάδα οι περιπτώσεις δικαστικών διώξεων ιατρών κινούνται σε απαράδεκτα χαμηλά επίπεδα ενώ οι αποζημιώσεις για περιπτώσεις ιατρικής αμέλειας που δίνουν τα δικαστήρια ούτε κατά διάνοια προσεγγίζουν τα αμερικανικά επίπεδα, όπως θα έπρεπε!

Η βάση του προβλήματος βρίσκεται στη σχέση του πολίτη με τον γιατρό. Στην Ελλάδα εξακολουθεί να επικρατεί μία ρομαντική και τελείως εξωπραγματική αντίληψη ότι ο γιατρός έχει ως κύριο κίνητρο των πράξεών του τη βελτίωση της κατάστασης του ασθενούς και όχι τη βελτίωση της δικής του κατάστασης. Ενώ δεχόμαστε για όλους τους άλλους εργαζομένους —τον μπακάλη, τον υδραυλικό κ.λπ.— ότι λειτουργούν στη βάση ιδιοτελών κριτηρίων, δεν δεχόμαστε το ίδιο για τον γιατρό και παθαίνουμε σοκ όταν η πραγματικότητα μας διαψεύδει.

\* Αναδημοσιεύεται από την [protagon.gr](http://protagon.gr) 21.07.2014. Ολόκληρο το άρθρο στη διεύθυνση: <http://www.protagon.gr/?i=protagon.el.ygeia&id=35451>

Αυτό πρέπει να αλλάξει. Θα πρέπει να αντιμετωπίζουμε τον γιατρό όπως ακριβώς τον μπακάλη της γειτονιάς – δηλαδή ως κάποιον που άμα δεν προσέξουμε θα ρίξει και μερικές φέτες μπαγιάτικο τυρί στο πακέτο για να το ξεφορτωθεί. Με άλλα λόγια η σχέση γιατρού-ασθενούς θα πρέπει να προσδιορισθεί όπως ακριβώς είναι: Αντιπαραθετική (adversarial). Ο γιατρός θέλει να μεγιστοποιήσει τα έσοδά του με όσο το δυνατόν λιγότερο κόπο και ο ασθενής θέλει να διασφαλίσει την υγεία του με όσο το δυνατόν μικρότερο κόστος. Όσο δεν δεχόμαστε αυτή την πραγματικότητα και εξακολουθούμε να βαυκαλιζόμαστε με μύθους, τόσο περισσότερο αποδυναμώνουμε τη θέση του ασθενούς.

Η οποία είναι ήδη πολύ αποδυναμωμένη ιδιαίτερα στον τομέα της πληροφόρησης. Είναι απίστευτο το σκοτάδι αδιαφάνειας στο οποίο ζει ο ασθενής στην Ελλάδα και εντός του οποίου καλείται να κάνει τις επιλογές του. Έτσι π.χ. ούτε μια ασφαλιστική εταιρεία ή θεραπευτήριο δεν δημοσιοποιεί τα βιογραφικά των συμβαλλόμενων ιατρών ούτε φυσικά ανοίγει ιστοσελίδες όπου οι πολίτες μπορούν να πληροφορούν αλλήλους για τις εμπειρίες που είχαν με διάφορους γιατρούς. Και φυσικά είναι αδιανόητο κάποιος ασθενής που πρόκειται να εγχειρισθεί να ζητήσει από την ασφαλιστική εταιρεία ή θεραπευτήριο το αναλυτικό

ιστορικό αναλόγων εγχειρήσεων που έχουν κάνει οι διάφοροι συμβαλλόμενοι χειρουργοί έτσι ώστε να έχει κάποια ορθολογική βάση επιλογής. Ούτε φυσικά από ό,τι γνωρίζω θα δεχτεί κανένα θεραπευτήριο το αίτημα του ασθενούς για βιντεοσκόπηση της επέμβασης έτσι ώστε να είναι σίγουρος ότι π.χ. πράγματι ο χρυσοπληρωμένος «κ. καθηγητής» έκανε την επέμβαση και όχι κάποιος βοηθός του τη στιγμή που ο «κ. καθηγητής» είτε χαριεντιζόταν με τις νοσοκόμες είτε επικοινωνούσε με το συνεργείο για να μάθει αν το 4×4 του θα είναι έτοιμο το Σάββατο για τον Παρνασσό...

Όλη αυτή η αδιαφάνεια που καλύπτει τις σχέσεις ιατρού-ασθενούς, παραπέμπει στην αδυναμία μας να δεχθούμε ότι η σχέση είναι από τη φύση της αντιπαραθετική (adversarial) και κατά συνέπεια ότι για να βρεθεί το σημείο ισορροπίας που θα ικανοποιεί και τα δύο μέρη θα πρέπει όλες οι πληροφορίες που επηρεάζουν τη σχέση να είναι όσο το δυνατόν προσβάσιμες και στα δύο μέρη.

Διατηρώντας τον καταστροφικό μύθο ότι ο γιατρός έχει στον νου του «το καλό» του ασθενούς απλά οδηγεί στον ευνουχισμό της πληροφόρησης του ασθενούς. Διότι ποιον λόγο έχει ο ασθενής να χρειάζεται πληροφόρηση όταν εξ ορισμού ο γιατρός φροντίζει «για το καλό» του;

### Είπαν

*Εκείνος που συνήθισε να μην είναι ειλικρινής με τους άλλους, τελικά παύει να είναι ειλικρινής με τον εαυτό του*

[Λα Ροσφουκώ]





## Στην υγεία δεν υπάρχουν διακρίσεις

Φώτης Μιχαήλ

Παθολόγος

**Εκείνη**, στα εβδομήντα έξι της.

**Εκείνος**, γεμάτα ογδόντα.

Εκείνη, ευτυχώς, όρθια ακόμη.

Εκείνη, εδώ και πέντε χρόνια, καθηλωμένος στο κρεβάτι του πόνου από βαρύ εγκεφαλικό. Το μισό του κορμί δεν ορίζεται. Είναι εντελώς παράλυτο.

**Πάνω στο άβολο χαμηλό εναμισάρι** η καθημερινή του φροντίδα καταντάει ολόκληρο μαρτύριο για την υπέργηρη αγαπημένη του.

Όσο δυνατός και να είναι κανείς, πόσο μπορεί να αντέξει σκυμμένος τόσο χαμηλά, για να ταΐσει, να δώσει νερό, να σκουπίσει τα δάκρυα και τον ιδρώτα, να αλλάξει τα λερωμένα ρούχα, να σαπουνίσει και να πλύνει τις ευαίσθητες περιοχές, να λούσει, να χτενίσει και να κάνει τόσα άλλα πράγματα, που έχει ανάγκη ένας παράλυτος άνθρωπος;

**Το σώμα** το ημιπληγικό γίνεται πολύ βαρύ. Ασήκωτο! Όσοι έχουν φροντίσει άνθρωπο με ημιπληγία πάνω σε συνηθισμένο κρεβάτι, ξέρουνε πολύ καλά τι τραβάει κανείς σ' αυτές

τις περιπτώσεις.

**Υπάρχουν**, όμως, μερικά πράγματα, που μπορούν να ελαφρύνουν κάπως την κατάσταση και να διευκολύνουν όχι μονάχα τον ασθενή αλλά και τους δικούς του, που τον περιποιούνται. Όπως, για παράδειγμα, ένα κατάλληλο στρώμα και ένα κρεβάτι ψηλό, σαν και εκείνα που έχουμε στα νοσοκομεία.

**Το καλό** στρώμα —αερόστρωμα ή άλλης κατασκευής— ξεκουράζει το ακίνητο κορμί και απαλύνει τους πόνους.

**Το κρεβάτι** το νοσοκομειακό προσφέρει εύκολες αλλαγές στις θέσεις του σώματος και κάνει τη φροντίδα του ασθενούς πιο εύκολη και πιο αποτελεσματική.

**Το πρόβλημα όμως εδώ είναι το δυσβάσταχτο κόστος.** Ζούμε σε καιρούς χαλεπούς και οι πιο πολλές οικογένειες αδυνατούν, δυστυχώς, να καλύψουν την απαιτούμενη δαπάνη. Σημειωτέον ότι το ειδικό κρεβάτι δεν χορηγείται μέσω Ταμείων στους ημιπληγικούς\*.

Είναι όμως λόγος αυτός για να αφήσουμε

\* <http://orthopedicliflife.com/el/content/6-paroxes-tameivn>

παράλυτους συνανθρώπους μας, να βασανίζονται τόσο σκληρά;

**Με μια** απλή αλλά προσεκτική ματιά φαίνεται ότι το πρόβλημα δεν είναι απροσπέλαστο. Υπάρχει λύση και μάλιστα πατροπαράδοτη και οικονομική.

Πατροπαράδοτη, γιατί αναφερόμαστε στην πανάρχαια ελληνική αρετή της Συλλογικής Ευθύνης, και οικονομική, διότι με τη Συλλογική παρέμβαση το κόστος, μέσω κατάλληλων χειρισμών, μπορεί ακόμα και να μηδενιστεί.

**Ο παππούς** μας ο Ευριπίδης, απευθυνόμενος στον Αλκιβιάδη, είχε πει: «Η πρώτη προϋπόθεση της ευτυχίας είναι να γεννηθείς σε μια λαμπρή πόλη».

Εάν πράγματι επιθυμούμε κι εμείς να λέμε ότι ζούμε σε μια πόλη λαμπρή, δεν μένει παρά να αποδείξουμε εμπράκτως ότι οι πολίτες της ευτυχούν. Ότι οι αξιωματούχοι της πόλης νοιάζονται πραγματικά για τις ανημπόριες και τα βάσανα των πολιτών.

**Να γιατί** θεωρούμε την πόλη, δηλαδή τον δήμο, ως την πλέον αρμόδια συλλογικότητα, που θα μπορούσε να χαρίσει ανακούφιση στους εμπειρίστατους ημιπληγικούς συμπολίτες μας. Πολύτιμη εν προκειμένω θα μπορούσε να αναδειχθεί επίσης και μια καλή συνεργασία ανάμεσα στους δήμους και τις ενορίες, οι οποίες βρίσκονται πιο κοντά στον πόνο και έχουν ήδη εντοπίσει όλες αυτές τις περιπτώσεις ανάγκης.

**Ίσως** κάποιοι, δικαιολογημένα, ρωτήσουν: Και πού θα βρουν οι δήμοι τόσα χρήματα, ώστε να εξασφαλίσουν νοσοκομειακά κρεβάτια για όλους τους ημιπληγικούς;

**Εδώ** θα πρέπει να προσέξουμε δύο κυρίως πράγματα, διότι μια αδικαιολόγητη αρχική απογοήτευση είναι ικανή να μας οδηγήσει τελικά στην απραξία. Το πρώτο είναι ότι σε κάθε δήμο οι περιπτώσεις ημιπληγικών δεν είναι αναριθμητές. Και το δεύτερο, και ίσως το πιο σημαντικό, ότι δεν χρειάζεται να αρχίσουμε κατευθείαν με αγορές νέων κρεβατιών.

Κινητοποιώντας την αγάπη και το φιλότιμο των πολιτών, μπορούμε να ξεκινήσουμε με την αξιοποίηση της ήδη υπάρχουσας παρακαταθήκης. Και ποια είναι αυτή;

**Πρόκειται** για τα κρεβάτια εκείνα, τις περπατούρες, τις πατερίτσες και τα αναπηρικά καροτσάκια, που κάποτε έτυχε να τα έχουμε ανάγκη και τώρα είναι παρατημένα, κακήν κακώς, μέσα σε αποθήκες και υπόγεια.

**Με μια** πολύ ελαφρά συντήρηση, όλος αυτός ο παροπλισμένος υγειονομικός εξοπλισμός μπορεί άνετα να ξαναμπει σε χρήση, διότι πρόκειται για είδος που δεν φθείρεται εύκολα.

Είναι κρίμα τέτοια πολύτιμα και πανάκριβα εργαλεία να χρησιμοποιούνται για έναν μονάχα ασθενή και στη συνέχεια να πετιούνται στα άχρηστα. Και ας μην ξεχνάμε ότι τα περισσότερα από αυτά αγοράστηκαν με δαπάνες των ασφαλιστικών μας ταμείων. Δηλαδή, από την τσέπη μας.

**Σε μια** Ελλάδα των μνημονίων, με ενάμισι εκατομμύριο ανέργους και με ανασφάλιστους, που ξεπερνάνε τα τρία εκατομμύρια, είναι ολοφάνερο ότι οι ανάγκες των ημιπληγικών αδελφών μας, μέρα με την ημέρα, όλο και θα πολλαπλασιάζονται.

**Γι' αυτό και το ποθούμενο είναι να δημιουργηθεί σε κάθε δήμο της πατρίδας μας μια «τράπεζα» δανειζόμενων νοσοκομειακών κρεβατιών και άλλων συναφών ειδών, η οποία θα απαλύνει τον ανθρώπινο πόνο και ταυτόχρονα θα αποκλείσει έμπρακτα, σε θέματα υγείας, κάθε ελλοχεύουσα διάκριση ανάμεσα σε φτωχούς και πλουσίους.**

**Ο μεγάλος** μας ιστορικός, ο Πλούταρχος, μας διδάσκει διαχρονικά: «Υγεία τίμιον, αλλ' ευμετάστατον». Τουτέστιν, η υγεία είναι πολύτιμη, αλλά ευμετάβλητη. Πράγμα που σημαίνει ότι δεν μπορούμε να ξέρουμε εάν και πότε θα έρθει και η δική μας σειρά...

29.7.2014



## Τραγούδια της ξενιτιάς\*

Κωνσταντίνα Παπασταϊκούδη

Αναισθησιολόγος

Τα τραγούδια της ξενιτιάς αποτελούν μια σημαντική κατηγορία της δημοτικής μας ποίησης, ένα προσφιλέθ θέμα που συνδέεται με τον εκπατρισμό των Ελλήνων εποχιακό ή μόνιμο, μια πραγματικότητα που αφορά τον Έλληνα από την αρχαιότητα μέχρι και τους νεότερους χρόνους.

Απόγονοι των αποικιστών της αρχαιότητας οι Έλληνες εκπατρίζονται αναζητώντας καλύτερο μέλλον, όταν ιδιαίτερα δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης δημιουργούνται μετά την πτώση του Βυζαντίου και την επέλαση των Τούρκων.

Οι διώξεις κατά τους χρόνους που ακολούθησαν, η βαριά φορολογία με συνέπεια την απώλεια των περιουσιών, το χαράτσι, οι εξευτελισμοί, η καταπάτηση κάθε έννοιας ελευθερίας και δικαίου, οι κακοποιήσεις ακόμα και οι θανατώσεις, οδήγησαν τους ελληνικούς πληθυσμούς σε εσωτερική μετανάστευση σε ορεινές δυσπρόσιτες για τον κατακτητή περιοχές. Οι περιοχές όμως αυτές άγονες καθώς ήταν δεν μπορούσαν να καλύψουν τις ανάγκες διαβίωσης των πληθυσμών που εξωθήθηκαν πλέον σε μετανάστευση στο εξωτερικό.

Ακολουθεί έτσι ένα κύμα μόνιμου ή μακροχρόνιου εκπατρισμού. Άξιοι και τολμηροί Έλληνες εγκαθίστανται σε χώρες του εξωτερικού, όπου συχνά αναδεικνύονται σε σημαντικούς παράγοντες της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής ζωής του τόπου, διαπρέπουν στις επιστήμες και τις τέχνες και συχνά αναδεικνύονται σε ευεργέτες της πατρίδας.

Οι περιοχές της Ελλάδας στις οποίες το φαινόμενο της μετανάστευσης είχε πάρει μεγάλες διαστάσεις ήταν η Ήπειρος και η Μακεδονία αλλά και τα νησιά του Αιγαίου, στα οποία η ανεπτυγμένη ναυτιλία ευνοούσε τις μετακινήσεις.

Προορισμοί, σύμφωνα με τις αναφορές των τραγουδιών, ήταν περιοχές της Ευρώπης, όπως η Φραγκιά, η Μπογδανιά (Μολδαβία), η Ρωσία, η Αυστρία, η Ουγγαρία, η Ρουμανία, και της Ανατολής, όπως η Αρμενία, η Ατζεμιά (Περσία), αλλά και η Πόλη στην οποία οι εναπομείναντες ευάριθμοι ελληνικοί πληθυσμοί διατηρούσαν σημαντική παρουσία στην οικονομική και κοινωνική ζωή, αλλά και στις επιστήμες και τις τέχνες.

Τα τραγούδια της ξενιτιάς έχουν έντονη την

\* Απόσπασμα από το βιβλίο της Κ. Παπασταϊκούδη «Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας – Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι».

παρουσία της γυναίκας, μητέρας, συζύγου, αδερφής ενώ η παρουσία του άνδρα είναι σπάνια έως ανύπαρκτη. Είναι πανελλήνιας διάδοσης και για τον λόγο αυτό ο τόπος της πρώτης τους σύνθεσης δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθεί.

Χρονολογικά τοποθετούνται στην πλειοψηφία τους στον ΙΕ΄ έως τον ΙΗ΄ αιώνα. Διασώθηκαν στιχουργήματα που περιγράφουν τη σκληρή ζωή του εκπατρισμένου και την ιδιωτική του εν γένει ζωή κατά τους σκληρούς χρόνους της υποδούλωσης στους Τούρκους, όπως το «Περί ξενιτείας ποίημα», το ποίημα «Περί ξενιτείας» και «Ο αλφάβητος της ξενιτείας». Τα τρία αυτά ποιήματα είναι ανώνυμοι δημιουργού και γραμμένα σε πολιτικούς, ανομοιοκατάληκτους στίχους.

Το ύφος των τραγουδιών της ξενιτιάς είναι θρηνητικό. Συχνά δανείζονται στίχους από μοιρολόγια αφού «η ξενιτιά και ο θάνατος αδέρφια λογιούνται».

Κατά τους χρόνους δημιουργίας των τραγουδιών αυτών ο εκπατρισμός ήταν συχνά μόνιμος, ο ξενιτεμένος σπάνια επέστρεφε στον τόπο του όπου το μέλλον του ήταν αβέβαιο, τα ταξίδια ήταν πολυήμερα, επίπονα και επικίνδυνα και οι ταξιδιώτες είχαν να αντιμετωπίσουν στη στεριά τους ληστές και στη θάλασσα τους πειρατές, συνήθως Μπαρμπαρέζους, η δε κατάληξη της ζωής του ξενιτεμένου ήταν συνήθως ο θάνατος στην ξένη γη.

Στα τραγούδια της ομάδας αυτής δεν υπάρχει αναφορά στο θέμα «γυρισμός του ξενιτεμένου» αφού, όπως άλλωστε προαναφέρθηκε, η επιστροφή στην πατρίδα ήταν, σχεδόν πάντα, ανέφικτη.

Το τραγούδι που καταχωρείται στις διάφορες συλλογές δημοτικών τραγουδιών με θέμα «Ο Γυρισμός του Ξενιτεμένου» (κεφ. Παρ. Οικογ. Ζωή, αρ. τραγ. 8 της παρούσας συλλογής) και αναφέρεται στην επιστροφή του ξενιτεμένου, ανήκει σε άλλη κατηγορία τραγουδιών, τις λεγόμενες «παραλογές».

Τα τραγούδια της ξενιτιάς, της περιοχής

Καβακλί της Ανατολικής Ρωμυλίας, ανήκουν κατά κανόνα στην κατηγορία των τραγουδιών που ονομάζονται «σουμπέτια», είναι δηλ. επιτραπέζια και τραγουδιούνται σε αργό λυπητερό ρυθμό όπως ταιριάζει στο περιεχόμενό τους. Συνήθως δεν έχουν αυστηρό μέτρο και κατά την εκτέλεσή τους ο τραγουδιστής αυτοσχεδιάζει γύρω από ένα βασικό ρυθμό, όπως συμβαίνει και σε άλλες κατηγορίες τραγουδιών της περιοχής αυτής.

Μέσα από τους στίχους των τραγουδιών αυτών ο λαϊκός δημιουργός διερμηνεύοντας τη συλλογική γνώση του λαού για την ξενιτιά, διεκτραγωδεί τη ζωή του ξενιτεμένου εξιστορώντας γλαφυρά «της ξενιτιάς τα πάθη», τις ανικανοποίητες καθημερινές του ανάγκες, τη συναισθηματική του στέρηση στα ξένα, απόρροια μιας ζωής χωρίς τους δεσμούς καρδιάς που άφησε στον τόπο του. Οι στίχοι των τραγουδιών διαποτίζονται από τον ασίγαστο πόνο της νοσταλγίας που σιγοκαίει την καρδιά του ξενιτεμένου, τον γνωστό ως «νόστο» του ομηρικού έπους.

### ΦΟΝΤΑ ΚΙ ΜΑΝΑ Μ΄ ΕΚΑΜΙΝ

Φόντα<sup>1</sup> κι μάνα μ΄ έκαμιν κάνα κα<sup>ου</sup>ό<sup>2</sup> δεν είδα.  
Ν-ούλου στα ξένα πουργατού, στα ξένα ξένα  
δλεού,

ξένοι μι πλένουν τα σκουιά<sup>3</sup>, ξένοι τα συνα<sup>ου</sup>άζουν<sup>4</sup>.  
Τα πλένουν νιά, τα πλένουν δυό, του τρίτου  
μι τα ρίχουν.

Παίρνει ξένους τα ρούχα του στου μπουγιατζή  
τα πάει.

— Να, μπουγιατζή, τα ρούχα μου κι βάψ΄ τα  
ούλα μαύρα.

— Μαύρη μπουγιά εχάθηκιν κι έγινιν΄ιασάκι<sup>5</sup>,  
να σι τα βάψου κόκκινα που΄σι παλλικαράκι  
να σ΄ αγρουνίζ(ει) η ξενιτιά που΄σι ξένου που-  
λάκι.

(Σουμπέτι από το Καβακλί)

1. αφότου
2. καλό
3. ρούχα
4. αλλάζουν τα χρησιμοποιημένα, λερωμένα, ρούχα μου με καθαρά
5. λάφυρο



## Η Ισπανική Γρίπη\*

Φανή Μέλφου-Γραμματικού

Μικροβιολόγος

Δεκέμβριος του 1918 με τα σύννεφα να ακουμπούν στη γη, να μουσκεύουν δρόμους και σοκάκια. Δυο εβδομάδες έβρεχε συνέχεια και στα μεσοδιαστήματα η καταχνιά να κάθεται σε αυλές και σε μποστάνια να μην αφήνει ελεύθερη την αναπνοή.

Το πένθιμο χτύπημα της καμπάνας του Αϊ-Γιώργη αναστάτωσε τους κατοίκους της Σιάτιστας. Κάποια παράθυρα άνοιξαν, πρόσωπα ανήσυχια βγήκαν στα κατώφλια, τι έγινε πόλεμος ή θανατικό; Ποιο κακό μας βρήκε πάλι; ρωτούσαν χωρίς να παίρνουν απόκριση.

Τα άσχημα νέα δεν άργησαν να φτάσουν μέχρι τα Γεράνια, τη συνοικία με τις κουμαριές. «Πάει ο Κωνσταντής, χάθηκε το παλικάρι». Λεβέντης ο Κωνσταντής, δυο μέτρα ψηλός και δυνατός σαν λιοντάρι. Δεν το χωρούσε το μυαλό κανενός. Πώς έγινε το κακό; Η απάντηση έφτασε μαζί με τα τρομερά μαντάτα:

«Τον έφαγε η ισπανική γρίπη».

Τι είναι η ισπανική γρίπη; αναρωτιόντουσαν

οι απλοϊκοί άνθρωποι της μικρής πόλης χωρίς να παίρνουν απάντηση. Οι εφημερίδες και τα περιοδικά την παρουσίαζαν σαν κακιά μάγισσα με νύχια γαμψά, μεγάλη σουβλερή μύτη και μπερδεμένα μαλλιά.

Ήταν η αρχή. Από τη μέρα εκείνη οι καμπάνες δεν έπαυσαν να χτυπούν πένθιμα. Δυο και τρία τα θύματα της «μαύρης γρίπης» καθημερινά. Κάποιες φορές τέσσερα ή πέντε. Κλείστηκαν στα σπίτια τους τρομοκρατημένοι οι κάτοικοι της Σιάτιστας. Ούτε παράθυρο δεν άνοιγαν. Οι δρόμοι έρημοι, ελάχιστοι εκείνοι που τολμούσαν να βγουν έξω, μα και πάλι το κακό δεν σταματούσε. Τα θύματα πολλαπλασιάζονταν μέρα με τη μέρα, τα ξόρκια και οι λιτανείες έμεναν χωρίς αποτέλεσμα.

Δεν άργησε να επισκεφθεί και το σπιτικό του κυρ-Γιάννη η κακιά μάγισσα.

Πρώτη έπεσε στο κρεβάτι η Θεοδώρα. «Μάνα μου, άνοιξε το παράθυρο», φώναζε «δεν μπορώ να αναπνεύσω».

Άνοιγε τα παράθυρα η μάνα της, έβρεχε

\* Από το βιβλίο της Φανής Μέλφου-Γραμματικού «Ο Πέμπτος Απόγονος». Εκδόσεις Πηγή-iWrite 2014.

με μαντήλια βουτηγμένα σε νερό και ξύδι το μέτωπό της να πάρει την κάψα του πυρετού χωρίς αποτέλεσμα. Πριν κλείσει εβδομάδα η Θοδώρα είχε φύγει από τη ζωή.

Αιφνιδιασμένη από το ξαφνικό «κακό» η μάνα της δεν πίστευε τη συμφορά που τους βρήκε. Η Θοδώρα κοιμάται έλεγε, κάνετε ησυχία. Όταν πάλι συνειδητοποιούσε την πραγματικότητα έπεφτε σε βαθιά συλλογή και δεν άνοιγε το στόμα της να πει κουβέντα. Κρατιότανε στα πόδια της μ' όσες δυνάμεις της απόμεναν για να βρίσκεται κοντά στα παιδιά της μα και πάλι δεν ήταν ο εαυτός της. Σαν υπνοβάτης μαγείρευε, σκούπιζε, σφουγγάριζε με μάτια απλανή καρφωμένα σε ένα απροσδιόριστο σημείο.

Σαν να μην έφτανε η συμφορά που τους βρήκε, στα εννιάμερα της Θοδώρας πέφτει και η Σουλτάνα στο κρεβάτι.

«Μάνα πνίγομαι» φώναζε και άπλωνε τα χέρια της σαν για να αγκαλιάσει τη ζωή που γλιστρούσε κι έφευγε σε κάθε της ανάσα. Τρεις μέρες κράτησε το μαρτύριό της. Την τέταρτη πήρε μια συριχτή αναπνοή, έστρεψε τα μάτια της στο ανοιχτό παράθυρο και ψιθύρισε: «Ερχομαι, Θοδώρα».

Αυτό ήταν. Η Σουλτάνα είχε φύγει για πάντα. Δεν έκλαψε ούτε έβαλε τις φωνές η μάνα της. Την σκέπασε στοργικά με την κουβέρτα, την χτένισε και στόλισε με λουλούδια τα μαλλιά της. «Η Σουλτάνα πήγε να συναντήσει τη Θοδώρα», έλεγε. Όσοι την άκουγαν δεν ήταν σε θέση να ξεχωρίσουν αν μιλούσε για πραγματικό ή για το χωρίς γυρισμό ταξίδι.

«Καλύτερα έτσι», έλεγε ο άντρας της, «αφήστε την να πιστεύει ό,τι θέλει».

Για κείνον αυτό που είχε σημασία ήταν να βρει τρόπο να σώσει τα παιδιά που του απόμειναν. Ανάστατη η γιαγιά Θεοδώρα δεν σταματούσε να ασβεστώνει τοίχους, να ραντίζει με αγίασμα τα δωμάτια και να κάνει ευχέλαια. Πιο προσγειωμένος ο κυρ-Γιάννης πήγε στο γιατρό να τον ρωτήσει τι να κάνει για να απο-

φύγει κι άλλα θανατικά. Σήκωσε εκείνος τα χέρια του ψηλά. «Ο Θεός», είπε για να προσθέσει αμέσως μετά: «να μην έρχεστε σε επαφή με τους πάσχοντες».

«Μα οι πάσχοντες είναι μέσα στο σπίτι μου», του απάντησε κι έφυγε απογοητευμένος.

«Δεν υπάρχει σωτηρία», είπε στην πεθερά του που τον περίμενε όρθια στα σκαλοπάτια.

«Κουταμάρες», έμπηξε τις φωνές εκείνη. «Πρέπει να παλέψουμε να σώσουμε τους ζωντανούς».

Κούνησε το κεφάλι του χωρίς να της απαντήσει. Τι να έκανε; Αν ο εχθρός ήταν άνθρωπος, θα άρπαζε το ντουφέκι του και θα τον πολεμούσε. Αν πάλι ήταν άγριο θηρίο, θα το παραμόνευε και θα το σκότωνε. Η γρίπη ήταν ύπουλη, καταχθόνια. Πώς να πολεμήσεις έναν εχθρό που τρυπώνει μέσα από χαραμάδες και αόρατες τρύπες;

Πάνω στο μήνα ήρθε και το επόμενο χτύπημα, ξαφνικά χωρίς ανησυχητικό μήνυμα. Εκείνο το πρωί ο Πάντος θα πήγαινε στο παζάρι να πάρει σανό για το άλογο.

«Στο καλό», τον ξέβγαλε η μάνα του μέχρι τις σκάλες.

«Δεν θα αργήσω», της απάντησε. Δεν πρόλαβε να αποσώσει τα λόγια του κι έπεφτε μελανιασμένος στα σκαλοπάτια με την ανάσα του να σφυρίζει στην ύστατη προσπάθεια να αναπνεύσει.

Έπεσε πάνω του η μάνα του να τον αγκαλιάζει και να τον φιλά, να τον παρακαλά να ζήσει, μα εκείνος την κοίταζε με μάτια ανέκφραστα ψυχρά σαν να της έλεγε «είναι πολύ αργά, μάνα».

Ο θάνατος του Πάντου σήμανε ουσιαστικά και το θάνατο της μητέρας του.

Αυτή τη φορά η χαροκαμένη μάνα δεν είχε αυταπάτες. Ήξερε πως ο Πάντος της δεν υπήρχε, πως όλα είχαν τελειώσει κι εκείνη δεν την ήθελε άλλο τη ζωή. Μπουκιά δεν έβαζε στο στόμα της, με το ζόρι έπινε το γάλα

που της έδινε η μάνα της, με δυσκολία κατάπινε δυο κουταλιές σούπα κι αυτό ύστερα από παρακάλια. Ανέγγιχτο και το φαγητό στο πιάτο της. Με τα μάτια καρφωμένα στις μύτες των παπουτσιών της έμοιαζε να μη βλέπει και να μην ακούει τίποτα, από όσα συνέβαιναν γύρω της. Έκανε μέρες να ανοίξει το στόμα της να πει μια παραπάνω κουβέντα, εκτός από τα συνηθισμένα «ναι», «όχι», «δεν ξέρω», «δεν μπορώ». Καθόταν με τις ώρες στο παράθυρο κοιτώντας το δρόμο λες και περίμενε το γιο της να φανερωθεί φορτωμένος ψώνια από το παζάρι. Όπου κι αν κοίταζε μέσα στο σπίτι της όλα της τον θύμιζαν. Τον έβλεπε κάθε στιγμή μπροστά της, στην αυλή, στο χαγιάτι, στο τραπέζι, στο δωμάτιό του, ολοζώντανο με τις κινήσεις που συνηθίζε, να καπνίζει, να παίζει φυσαρμόνικα, να τραγουδά, να της μιλά με το γνώριμο τόνο στη φωνή του. Να προσπαθεί να τον αποφύγει, να πηγαίνει στην κουζίνα και εκείνος να την ακολουθά παντού. Κι όταν κάποτε χανόταν από μπροστά της το σπίτι άδειαζε και δεν μπορούσε να αντέξει την απουσία του.

Απελπισμένος ο κυρ-Γιάννης παρακολουθούσε το γλιστερό κατήφορο της γυναίκας του ανίκανος να της δώσει κουράγιο από τα ανύπαρκτα αποθέματα των δικών του αντοχών. Η μητέρα των πέντε παιδιών που ο Χάρος της άρπαξε τα τρία δεν την ήθελε άλλο τη ζωή. Πριν κλείσει μήνας ακολούθησε κι εκείνη το δρόμο προς την αιωνιότητα.

Έμειναν μόνα τους τα δυο κορίτσια μ' έναν πατέρα ανίκανο να αντιμετωπίσει μια κατάσταση που ξέφευγε τα όρια των συνήθων ανθρώπινων αντοχών. Γρήγορα η γιαγιά Θεοδώρα πήρε πάνω της την κατάσταση —η μόνη που

εξακολουθούσε να κρατά την ψυχραιμία της μέσα στην τραγωδία— και δήλωσε στο γαμπρό της: «Δεν πάει άλλο, θα αναλάβω να σώσω εγώ τα δυο κορίτσια που απέμειναν».

Την κοίταζε με μάτια ανέκφραστα χωρίς να καταλαβαίνει τι του λέει. Εκείνος το μόνο που ήθελε ήταν να μην σκέφτεται και να μη θυμάται, να κλείνει τα μάτια του και να πιστεύει πως όλα ήταν όπως τα ήξερε, πως η γυναίκα του μαγειρεύει στην κουζίνα, τα παιδιά παίζουν στον κήπο κι εκείνος εξυπηρετεί τους πελάτες του.

Χρειάστηκε να το επαναλάβει δυο φορές η Θεοδώρα για να καταλάβει τι του λέει.

«Κάνε όπως θέλεις» απάντησε και κλείστηκε στην κρεβατοκάμαρά του.

Ήξερε πως και το δικό του τέλος πλησίαζε. Πριν κλείσει μήνας, άνοιξε το παράθυρο, πήρε την τελευταία του ανάσα κι έπεσε βαρύς στο ξύλινο δάπεδο. Άκουσε το γδούπο η Θεοδώρα κι έτρεξε. Τον βρήκε ακίνητο στο πάτωμα με μάτια ορθάνοιχτα να αντικρίζει τους αγαπημένους του νεκρούς.

Έκανε την καρδιά της πέτρα η Θεοδώρα και δεν άφησε να παρασυρθεί σε κλάματα και οδυρμούς. Οι αλλεπάλληλοι θάνατοι της είχαν διδάξει τη ματαιότητα της ανθρώπινης ύπαρξης.

«Θεός σχωρέσ' τον», μουρμούρισε κι έκανε το σταυρό της. Του έκλεισε τα μάτια κι έτρεξε στη γειτόνισσα. Με δάκρυα της ζήτησε να κάνει τα απαραίτητα: να ειδοποιήσει τον παπά και τους συγγενείς για την κηδεία, να ανάψει κεριά και να ετοιμάσει καφέδες, γιατί εκείνη είχε άλλα πιο σημαντικά καθήκοντα: να απομακρύνει αμέσως τα δυο κορίτσια από το πεδίο του θανάτου.



# Η Κρυφή Ζωή του Γουώλτερ Μίτυ

James Thurber

Μετάφραση: Αντώνης Παπαγιάννης

**Σημείωση του μεταφραστή:** Ο James Thurber (1894-1961) ήταν σημαντικός Αμερικανός διηγηματογράφος και σκιτσογράφος. Η «Κρυφή Ζωή του Γουώλτερ Μίτυ» (1939) είναι ίσως από τα καλύτερα διηγήματά του, που έγινε και ταινία. Ο ομώνυμος ήρωας ζει στον κόσμο του: περνάει από τη μια ονειροπόληση στην άλλη, παίρνοντας αφορμές από όσα βλέπει και ακούει γύρω του. Φαντάζεται διαδοχικά τον εαυτό του ως ατρόμητο πιλότο υδροπλάνου, διάσημο χειρουργό που αντιμετωπίζει εξωπραγματικές δυσιαιτες αρρώστιες, άσο σκοπευτή, υπόδικο για φόνο, κυβερνήτη βομβαρδιστικού σε αποστολή αυτοκτονίας. Στα ενδιάμεσα είναι ένας τυπικός μικροαστός που δέχεται

«ΘΑ ΠΕΡΑΣΟΥΜΕ!» Η φωνή του κυβερνήτη ήταν σαν λεπτός πάγος που έσπαζε. Φορούσε τη μεγάλη στολή του, με το λευκό πηλήκιο με το παχύ χρυσό σιρίτι τραβηγμένο στραβά πάνω από ένα παγερό γκριζό μάτι. «Δεν θα τα καταφέρουμε, σερ. Πάει για καταιγίδα, αν με ρωτάτε». «Δεν σε ρωτάω, υποπλοίαρχε Μπεργκ», είπε ο κυβερνήτης. «Ανάψτε τους προβολείς! Ανεβάστε στις 8.500 στροφές! Θα περάσουμε!» Ο ρυθμικός χτύπος των κινητήρων αυξήθηκε: *τα-ποκετα-ποκετα-ποκετα-ποκετα-ποκετα*. Ο κυβερνήτης κοίταξε τον πάγο που σχηματιζόταν στο παράθυρο του πιλοτηρίου. Πήγε προς τα εκεί και γύρισε μια σειρά πολύπλοκους διακόπτες. «Ανάψτε τη βοηθητική No 8!» ξεφώνισε. «Ανάψτε τη βοηθητική

αδιαμαρτύρητα, σχεδόν φοβισμένα, τις συνεχείς επιπλήξεις της γυναίκας του, τις παρατηρήσεις του τροχονόμου, την ειρωνική αναίδεια του παρκαδόρου, τα γέλια των περαστικών. Αντισταθμίζει τη φυσική του δειλία πλάθοντας φανταστικές ιστορίες με κεντρικό υπερήρωα τον εαυτό του. Μήπως δεν το κάνουμε λίγο-πολύ όλοι μας; Συνειδητά ή ασυνείδητα, σαν φυγή από τα τετριμμένα ή αβάσταχτα προβλήματα της πραγματικότητας ή σαν ενδόμυχη επιθυμία να τα υπερνικήσουμε, αποσυρόμαστε στον κόσμο μας, όπου νιώθουμε πιο μεγάλοι, πιο σπουδαίοι, πιο ικανοί απ' αυτό που είμαστε. Με την ανάλογη ανακούφιση.

No 8!» επανέλαβε ο υποπλοίαρχος Μπεργκ. «Πλήρη ισχύ στον πυργίσκο No 3!» φώναξε ο κυβερνήτης. «Πλήρης ισχύς στον πυργίσκο No 3!» Οι άντρες του πληρώματος, σκυφτοί στις διάφορες εργασίες τους στο τεράστιο οκτακινητήριο υδροπλάνο του Ναυτικού, αλληλοκοιτάχτηκαν και χαμογέλασαν. «Ο Γέρος θα μας περάσει», είπαν ο ένας στον άλλο. «Ο Γέρος δεν φοβάται ούτε την κόλαση!»...

«Όχι τόσο γρήγορα! Οδηγείς πολύ γρήγορα!» είπε η κυρία Μίτυ. «Γιατί πας τόσο γρήγορα;»

«Χμμ;» είπε ο Γουώλτερ Μίτυ. Κοίταξε τη γυναίκα του στο διπλανό κάθισμα με μια τρομαγμένη έκπληξη. Του φάνηκε εντελώς άγνωστη, σαν μια ξένη γυναίκα που του είχε φωνάξει



μέσα από ένα πλήθος. «Είχες φτάσει τα πενήντα πέντε μίλια», είπε εκείνη. «Ξέρεις ότι δεν μου αρέσει να πηγαίνεις πάνω από σαράντα. Εσύ είχες φτάσει τα πενήντα πέντε». Ο Γουώλτερ Μίτνυ συνέχισε να οδηγεί προς το Γουώτερμπερσιωπηλά, καθώς ο βρυχηθμός του SN202 μέσα από τη χειρότερη θύελλα που είχε αντιμετωπίσει στα είκοσι χρόνια που ήταν πιλότος του Ναυτικού χανόταν στους μακρινούς, κρυφούς αεροδιαδρόμους του μυαλού του. «Είσαι νευρικός πάλι», είπε η κα Μίτνυ, «είναι μια από τις μέρες σου. Καλύτερα να πας να σε δει ο Δρ Ρένσω».

Ο Γουώλτερ Μίτνυ σταμάτησε το αυτοκίνητο μπροστά στο κτίριο όπου πήγαινε η γυναίκα του να φτιάξει τα μαλλιά της. «Να θυμηθείς να πάρεις εκείνα τα καλύμματα για τα παπούτσια ενώ θα χτενίζομαι», του είπε. «Δεν χρειάζομαι καλύμματα,» είπε ο Μίτνυ. «Τα έχουμε συζητήσει αυτά», είπε εκείνη βγαίνοντας από το αυτοκίνητο. «Δεν είσαι πια νέος». Εκείνος γκάτζωσε λίγο τη μηχανή. «Γιατί δεν φοράς τα γάντια σου; Τα έχασες τα γάντια σου;» Ο Γουώλτερ Μίτνυ έβαλε το χέρι στην τσέπη και έβγαλε τα γάντια. Τα φόρεσε, αλλά όταν εκείνη γύρισε και μπήκε στο κτίριο και εκείνος είχε φτάσει σ' ένα κόκκινο φανάρι, τα έβγαλε πάλι. «Εμπρός, αδελφέ!» φώναξε ένας τροχονόμος καθώς το φανάρι άλλαξε, κι ο Μίτνυ βιαστικά φόρεσε τα γάντια του και προχώρησε μπροστά. Οδήγησε άσκοπα στους δρόμους για λίγο, κι έπειτα πέρασε μπροστά από το νοσοκομείο πηγαίνοντας προς το πάρκινγκ.

[...] «Πρόκειται για τον εκατομμυριούχο τραπεζίτη Γουέλινγκτον Μακμίλαν», είπε η όμορφη νοσοκόμα. «Αλήθεια;» είπε ο Γουώλτερ Μίτνυ, βγάζοντας αργά τα γάντια του. «Ποιος έχει το περιστατικό;» «Ο Δρ Ρένσω και ο Δρ Μπένμποου, αλλά ήρθαν και δυο ειδικοί, ο Δρ Ρέμιγκτον από τη Νέα Υόρκη και ο Δρ Πρίτσαρντ-Μίτφορντ από το Λονδίνο. Ήρθε αεροπορικώς». Μια πόρτα άνοιξε σε έναν μακρύ δροσερό διάδρομο, και βγήκε ο Δρ Ρένσω. Έδειχνε ανήσυχος και κουρασμένος. «Γεια σου, Μίτνυ», είπε. «Βρήκαμε το διάβολό μας με τον

Μακμίλαν, τον εκατομμυριούχο τραπεζίτη και στενό προσωπικό φίλο του Ρούσβελτ. Αποφράκτωση της πορώδους οδού. Τριτοπαθής. Θα 'θελα να του έριχνες μια ματιά». «Ευχαριστώ», είπε ο Μίτνυ.

Στο χειρουργείο έγιναν ψιθυριστές συστάσεις: «Δρ Ρέμιγκτον, ο Δρ Μίτνυ. Δρ Πρίτσαρντ-Μίτφορντ, ο Δρ Μίτνυ». «Διάβασα το βιβλίο σας για τη στρεπτοτρίχωση», είπε ο Πρίτσαρντ-Μίτφορντ σφίγγοντάς του το χέρι. «Έξοχη εργασία, σε». «Ευχαριστώ», είπε ο Γουώλτερ Μίτνυ. «Δεν ήξερα ότι βρίσκεσαι στις Ηνωμένες Πολιτείες, Μίτνυ», γρύλλισε ο Ρέμιγκτον. «Κομίζουν γλαύκας εις Αθήνας, να φέρνουν τον Μίτφορντ και μένα εδώ για μια τριτοπαθή». «Είσαι πολύ ευγενικός», είπε ο Μίτνυ. Μια τεράστια, πολύπλοκη μηχανή, συνδεδεμένη με το χειρουργικό τραπέζι, με πολλούς σωλήνες και καλώδια, άρχισε εκείνη τη στιγμή να κάνει *ποκετα-ποκετα-ποκετα*. «Η νέα μηχανή αναισθησίας δυσλειτουργεί!» ξεφώνισε ένας ειδικευόμενος. «Δεν υπάρχει κανείς στις Ανατολικές πολιτείες που να ξέρει να τη φτιάξει!» «Ήρεμα, άνθρωπέ μου!» είπε ο Μίτνυ με χαμηλή, ψύχραιμη φωνή. Όρμησε στη μηχανή, που τώρα έκανε *ποκετα-ποκετα-κιπ-ποκετα-κιπ*. Άρχισε να γυρίζει πολύ σιγά μια σειρά από γυαλιστερούς διακόπτες. «Δώστε μου ένα στυλό!» φώναξε. Κάποιος του έδωσε ένα στυλό. Εκείνος έβγαλε ένα χαλασμένο έμβολο από τη μηχανή και έβαλε το στυλό στη θέση του. «Αυτό θα αντέξει για δέκα λεπτά», είπε. «Συνεχίστε την επέμβαση». Μια αδελφή πλησίασε βιαστικά και ψιθύρισε στον Ρένσω, και ο Μίτνυ τον είδε να χλωμιάζει. «Ανέπτυξε χοροψία», είπε ο Ρένσω νευρικά. «Θα ήθελες να αναλάβεις, Μίτνυ;» Ο Μίτνυ τον κοίταξε, κοίταξε τη δειλή φιγούρα του Μπένμποου, ο οποίος έπινε, και τα σοβαρά, αβέβαια πρόσωπα των δυο μεγάλων ειδικών. «Αν το θέλετε», είπε. Του φόρεσαν μια λευκή μπλούζα, έβαλε μια μάσκα και λεπτά γάντια. Οι αδελφές έβαλαν στα χέρια του αστραφτερά...

«Κάνε πίσω, Μήτσο!! Πρόσεχε εκείνη την Μπούικ!» Ο Γουώλτερ Μίτνυ πάτησε τα φρένα. «Λάθος λωρίδα, Μήτσο», είπε ο παρκαδόρος κοιτάζοντας προσεκτικά τον Μίτνυ. «Εε, ναι»,

μουρμούρισε ο Μίτυ. Άρχισε προσεκτικά να κάνει όπισθεν στη λωρίδα που έγραφε «Μόνο Έξοδος». «Άφησέ το εκεί», είπε ο παρκαδόρος. «Θα το παρκάρω εγώ». Ο Μίτυ βγήκε από το αυτοκίνητο. «Χμ, καλύτερα να αφήσεις και το κλειδί». «Ω!» είπε ο Μίτυ, δίνοντας στον υπάλληλο το κλειδί της μηχανής. Ο παρκαδόρος πήδησε στο αυτοκίνητο, έκανε όπισθεν με μια αυθάδικη επιδεξιότητα, και το έβαλε εκεί που έπρεπε.

Είναι τόσο ψηλομύτες, σκέφθηκε ο Γουώλτερ Μίτυ περπατώντας στον κεντρικό δρόμο, νομίζουν ότι τα ξέρουν όλα. Μια φορά είχε προσπαθήσει να βγάλει τις αλυσίδες του έξω από το Νιου Μίλφορντ, και τις είχε μπλέξει γύρω από τους άξονες. Χρειάστηκε να έρθει κάποιος με αμάξι από το συνεργείο να τις ξεμπερδέψει, ένας νεαρός τεχνικός με ειρωνικό χαμόγελο. Από τότε η κα Μίτυ πάντα τον υποχρέωνε να πηγαίνει σε γκαράζ να του βγάζουν τις αλυσίδες. Την επόμενη φορά, σκέφθηκε, θα κρεμάσω το δεξί μου χέρι σε νάρθηκα και τότε δεν θα με ειρωνεύονται. Θα βάλω το δεξί μου μπράτσο σε νάρθηκα και θα δουν ότι δεν υπάρχει περίπτωση να βγάλω μόνος μου τις αλυσίδες. Κλότσησε τη λάσπη στο πεζοδρόμιο. «Καλύμματα», είπε στον εαυτό του, και άρχισε να ψάχνει για παπουτσάδικο.

Όταν ξαναβγήκε στο δρόμο, με τα καλύμματα των παπουτσιών σ' ένα κουτί κάτω από τη μασχάλη του, ο Γουώλτερ Μίτυ άρχισε να αναρωτιέται ποιο ήταν το άλλο πράγμα που του είχε πει η γυναίκα του να πάρει. Του το είχε πει δυο φορές, πριν ξεκινήσουν από το σπίτι τους για το Γουώτερμπερι. Από μια πλευρά απεχθανόταν αυτές τις εβδομαδιαίες εξόδους στην πόλη – πάντα κάτι έκανε λάθος. Κλινέξ, σκέφθηκε, Σκουίμπ, ξυραφάκια; Όχι. Οδοντόκρεμα, οδοντόβουρτσα, σόδα φαγητού, σμυριδόπετρα, πρωτοβουλία και δημοψήφισμα; Τα παράτησε. Εκείνη όμως θα το θυμόταν. «Πού είναι εκείνο το πώς-το-λένε;» θα ρωτούσε. «Μη μου πεις ότι ξέχασες το πώς-το-λένε». Ένας μικρός εφημεριδοπώλης πέρασε φωνάζοντας κάτι για τη δίκη του Γουώτερμπερι.

[...] «Ίσως αυτό να φρεσκάρει τη μνήμη σου». Ο εισαγγελέας ξαφνικά έτεινε ένα βαρύ πιστόλι στην ήσυχη φιγούρα στο εδώλιο του μάρτυρα. «Το έχεις ξαναδεί;» Ο Γουώλτερ Μίτυ πήρε το όπλο και το εξέτασε με έμπειρο βλέμμα. «Αυτό είναι το δικό μου Γουέμπλεϋ-Βίκερς 50.80», είπε ήρεμα. Ένας ψίθυρος εντυπωσιασμού διέτρεξε την αίθουσα του δικαστηρίου. Ο δικαστής χτύπησε την έδρα για ησυχία. «Είσαι άριστος σκοπευτής με κάθε είδους πυροβόλο όπλο, πιστεύω;» είπε ο εισαγγελέας, με υπονοούμενο. «Ένσταση!» ξεφώνισε ο δικηγόρος του Μίτυ. «Έχουμε αποδείξει ότι ο κατηγορούμενος δεν θα μπορούσε να έχει πυροβολήσει. Έχουμε αποδείξει ότι είχε το δεξί του χέρι σε νάρθηκα τη νύχτα της δεκάτης τετάρτης Ιουλίου». Ο Μίτυ σήκωσε σύντομα το χέρι του και οι αντιμαχόμενοι δικηγόροι σώπασαν. «Με οποιαδήποτε γνωστή μάρκα όπλου», είπε ήρεμα, «θα μπορούσα να είχα σκοτώσει τον Γκρέγκορ Φίτζχαρστ από τριακόσια πόδια με το αριστερό μου χέρι». Πανδαιμόνιο ξέσπασε στο δικαστήριο. Ένα γυναικείο ουρλιαχτό ξεχώρισε από τον σαματά, και ξαφνικά μια πανέμορφη μελαχρινή κοπέλα βρέθηκε στην αγκαλιά του Μίτυ. Ο εισαγγελέας τη χαστούκισε άγρια. Χωρίς να σηκωθεί από τη θέση του, ο Μίτυ του έδωσε μια γροθιά κατευθείαν στο σαγόνι. «Αθλιε σκύλε!»...

«Σκυλομπισκότα», είπε ο Γουώλτερ Μίτυ. Σταμάτησε να βαδίζει και τα κτίρια του Γουώτερμπερι ξεπρόβαλαν μέσα από το θολό δικαστήριο και τον περιτριγύρισαν ξανά. Μια περαστική γυναίκα γέλασε. «Είπε “Σκυλομπισκότα” στον εαυτό του», είπε στον σύντροφό της. Ο Γουώλτερ Μίτυ απομακρύνθηκε βιαστικά. Μπήκε σ' ένα κατάστημα “A&P”, όχι στο πρώτο που συνάντησε αλλά σ' ένα μικρότερο, πιο πέρα. «Θέλω κάτι μπισκότα για μικρόσωμα, νεαρά σκυλάκια», είπε στον υπάλληλο. «Κάποια συγκεκριμένη μάρκα, κύριε;» Ο μεγαλύτερος σκοπευτής του κόσμου σκέφθηκε για ένα λεπτό. «Γράφει “Το ζητούν τα κουτάβια” πάνω στο κουτί», είπε ο Γουώλτερ Μίτυ.

Η γυναίκα του θα τελείωνε με το κομμωτήριο σε δεκαπέντε λεπτά, είδε ο Μίτυ κοιτάζοντας το ρολόι του, εκτός κι αν είχαν δυσκολία να της στεγνώσουν τα μαλλιά: μερικές φορές δυσκολεύονταν να τα στεγνώσουν. Δεν ήθελε να φτάνει πρώτη στο ξενοδοχείο, θα ήθελε εκείνος να είναι εκεί και να την περιμένει όπως συνήθως. Βρήκε στο χολ μια μεγάλη δερμάτινη πολυθρόνα που έβλεπε σε παράθυρο κι ακούμπησε τα καλύμματα των παπουτσιών και τα σκυλομπισκότα στο πάτωμα δίπλα της. Πήρε ένα παλιό τεύχος της «Ελευθερίας» και βυθίστηκε στο κάθισμα. «Μπορεί η Γερμανία να κατακτήσει τον κόσμο από τον αέρα;» Ο Γουώλτερ Μίτυ κοίταξε τις εικόνες που έδειχναν αεροπλάνα να βομβαρδίζουν και ερειπωμένους δρόμους.

[...] «Το κανονίδι έχει τρομοκρατήσει τον νεαρό Ράλεϊ, σερ», είπε ο σημνίας. Ο σημναγός Μίτυ τον κοίταξε μέσα από τα ανακατεμένα μαλλιά του. «Βάλ' τον στο κρεβάτι», είπε κουρασμένα, «μαζί με τους άλλους. Θα πετάξω μόνος». «Μα δεν μπορείτε, σερ», είπε ανήσυχος ο σημνίας. «Χρειάζονται δυο για να πιλοτάρουν αυτό το βομβαρδιστικό, και τα αντιαεροπορικά σφυροκοπούν τον αέρα. Η παρέα του Φον Ρίχτμαν περιπολεί από εδώ μέχρι το Σωλιέ». «Κάποιος πρέπει να χτυπήσει εκείνη την αποθήκη πυρομαχικών», είπε ο Μίτυ. «Θα πάω ως εκεί. Μια γουλιά μπράντι;» Έβαλε ένα ποτό για τον σημνία και ένα για τον εαυτό του. Ο πόλεμος βροντούσε και σφύριζε γύρω από το χαράκωμα, και χτύπησε και την πόρτα. Ακούστηκε ένα σχίσιμο ξύλου και κομμάτια πετάχτηκαν μέσα στο δωμάτιο. «Κοντά έπεσε», είπε ο Μίτυ αδιάφορα. «Όλο και πιο κοντά πέφτουν», είπε ο σημνίας. «Μια φορά μονάχα ζούμε, σημνία», είπε ο σημναγός Μίτυ, με το αδιόρατο, φευγαλέο χαμόγελό του. «Έτσι δεν είναι;» Έβαλε ακόμη ένα μπράντι και το κατέβασε με μια γουλιά. «Ποτέ δεν είδα άνθρωπο που να αντέχει το μπράντι όσο εσείς, σερ», είπε ο σημνίας. «Συγγνώμη που το λέω, σερ». Ο σημναγός Μίτυ σηκώθηκε και πέρασε το τεράστιο πιστόλι Γουέμπλεϋ-Βίκερς στη μέση

του. «Είναι σαράντα χιλιόμετρα μέσα από κόλαση», είπε ο σημνίας. Ο Μίτυ τελείωσε ακόμη ένα μπράντι. «Εξάλλου», είπε μαλακά, «μήπως είναι καλύτερα εδώ;» Το σφυροκόπημα των κανονιών αυξήθηκε. Ακούστηκε το ρα-τα-τα των πολυβόλων, κι από κάπου ήρθε εκείνο το απειλητικό *ποκετα-ποκετα-ποκετα* των καινούριων φλογοβόλων. Ο Γουώλτερ Μίτυ προχώρησε προς την πόρτα του χαρακώματος σιγοτραγουδώντας 'Κοντά στην ξανθιά μου'. Γύρισε και έγενεψε στον σημνία. «Γεια χαρά!» είπε...

Κάτι τον χτύπησε στον ώμο. «Σε ψάχνω σε ολόκληρο το ξενοδοχείο», είπε η κα Μίτυ. «Γιατί πρέπει να κρύβεσαι σ' αυτή την παλιά πολυθρόνα; Πώς θέλεις να σε βρω;» «Τα πράγματα στενεύουν», είπε αόριστα ο Γουώλτερ Μίτυ. «Τι;» είπε η κα Μίτυ. «Πήρες εκείνα τα πώς-τα-λένε; Τα σκυλομπισκότα; Τι έχει αυτό το κουτί;» «Καλύμματα παπουτσιών», είπε ο Μίτυ. «Δεν μπορούσες να τα φορέσεις στο κατάστημα;» «Σκεφτόμουν», είπε ο Γουώλτερ Μίτυ. «Σου περνάει ποτέ από το μυαλό ότι μερικές φορές σκέφτομαι;» Εκείνη τον κοίταξε. «Θα σου βάλω το θερμόμετρο όταν πάμε σπίτι», είπε.

Βγήκαν μέσα από τις περιστρεφόμενες πόρτες που έκαναν έναν αμυδρά χλευαστικό σφυριχτό ήχο όταν τις έσπρωχνες. Ήταν δυο τετράγωνα μέχρι το πάρκινγκ. Στο κατάστημα της γωνίας εκείνη είπε: «Περίμενε με εδώ. Ξέχασα κάτι. Ούτε ένα λεπτό δεν θα κάνω». Έκανε περισσότερο από λεπτό. Ο Γουώλτερ Μίτυ άναψε τσιγάρο. Άρχισε να βρέχει, βροχή με χιονόνερο μαζί. Στάθηκε κολλητά στον τοίχο του καταστήματος, καπνίζοντας... Ίσως τους ώμους του και ένωσε τα τακούνια του. «Στο διάβολο το μαντήλι», είπε ο Γουώλτερ Μίτυ περιφρονητικά. Τράβηξε μια τελευταία ρουφηξιά απ' το τσιγάρο του και το πέταξε μακριά. Κι έπειτα, μ' εκείνο το αχνό, φευγαλέο χαμόγελο να παίζει γύρω απ' τα χείλη του, αντιμετώπισε το εκτελεστικό απόσπασμα: ορθός και ακίνητος, περήφανος και περιφρονητικός, Γουώλτερ Μίτυ ο Ακατάβλητος, αιγιματικός μέχρι το τέλος.



## «Σπούδασα γιατρός στην Κατοχή»

Λουκία Καλοβούλου

Βιοπαθολόγος

Η κυρία που καθόταν στο σαλόνι του ψηλοτάβανου αρχοντικού ήταν μιας κάποιας ηλικίας, μόλις ογδονταεπτά Μαΐων. Η Φανή την παρατηρούσε και σύγκρινε τα χαρακτηριστικά της με την ξεθωριασμένη φωτογραφία που ήταν καρφίτσωμένη στο ασφαλιστικό βιβλιάριο που κρατούσε στα χέρια της.

Είχε έρθει να περάσει τις διακοπές του Πάσχα στο σπίτι της γιαγιάς της. Πάνω στο γραφείο, δίπλα στον τηλεφωνικό κατάλογο, μέσα σε μία στοιβω παλιά έγγραφα το βιβλιάριο πρόβαλε προκλητικά. Το άνοιξε. Κάτοχος: Ι.Α., ιατρός, με μόλις τριψήφιο αριθμό ασφαλιστικού μητρώου. Ό,τι έδενε το παρόν με το παρελθόν τη συγκινούσε αφάνταστα. Φοιτήτρια στην Ιατρική Σχολή την εποχή του πολέμου! Δεν μπορεί παρά να είναι συναρπαστική η αφήγησή της. Δεν χρειάστηκαν πολλά παρακάλια. Εξάλλου οι ηλικιωμένοι χαίρονται να αφηγούνται περιστατικά από τη ζωή τους. Είναι σαν να την ξαναζούν.

Η Φανή είχε οργανωθεί καλά. Από μέρες σχεδίαζε τη συνέντευξη που θα έπαιρνε. Είχε ξετρυπώσει ένα παλιό κασετοφωνάκι από το βάθος ενός συρταριού. Το εξόπλισε με μπα-

ταρίες και δύο κασέτες – η μία για εφεδρεία, για κάθε ενδεχόμενο. Έβαλε 4-5 φύλλα Α4 σε σκληρό ντοσιέ για να το χρησιμοποιεί και σαν στήριγμα για τις σημειώσεις της και πήρε το αγαπημένο της στυλό. Έγραφε γρήγορα και είχε περισσότερη εμπιστοσύνη στις δικές της ικανότητες παρά στα μηχανικά βοηθήματα.

Ακαδημαϊκό έτος 1941-42. Ο πόλεμος είχε αλλάξει τη ζωή των περισσοτέρων Ελλήνων. Τα σχολεία είχαν κλείσει καθώς πρωταρχικό μέλημα όλων ήταν η επιβίωση και όχι η μόρφωση. Η Φανή έριξε μία ματιά γύρω της. Σε μία φωτογραφία πάνω στον μπουφέ μια μικροκαμωμένη κοπελίτσα, ήταν δεν ήταν 16 χρονών, έκανε νάζια στον φακό. Η Ι.Α. έπιασε το βλέμμα της εγγονής της.

*«Είναι μια από τις τελευταίες λήψεις λίγο πριν την Κατοχή. Εδώ ήμουν μαθήτρια της έκτης του τότε οκτατάξιου γυμνασίου. Λίγο μετά έκλεισε και το σχολείο».*

Η χαμένη σχολική χρονιά αναπληρώθηκε το έτος 1942-43. Το πρόγραμμα ήταν πολύ φορτωμένο καθώς σε ένα σχολικό έτος καλύφθηκε η διδακτική ύλη δύο ετών. Όσα παιδιά

επιθυμούσαν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο Πανεπιστήμιο έπρεπε να προετοιμαστούν για εισαγωγικές εξετάσεις παρά την αβεβαιότητα που επικρατούσε για το αν τελικά αυτές θα διενεργούνταν ή όχι. Η γιαγιά της Φανής από μικρή είχε όνειρο και στόχο τις σπουδές στην Ιατρική Σχολή.

«Γιαγιά, πότε το αποφάσισες πως ήθελες να γίνεις γιατρός;» ήρθε αυθόρμητα η ερώτηση της Φανής.

«Θα ήμουν στην έκτη δημοτικού, παραμονή Πρωτοχρονιάς. Καλεσμένη στο σπίτι μιας φίλης από τον οδηγισμό. Ο πατέρας της ήταν μαιευτήρας. Καθώς παίζαμε κρυφτό βρεθήκαμε στο υπόγειο του σπιτιού. Εκεί είδα ένα βιβλίο γυναικολογίας. Το ξεφύλλισα. Είδα το θαύμα της γέννησης. Η απόφασή ήρθε ως αναλαμπή. Θα γίνω μου γιατρός».

Οι σπουδές στο Πανεπιστήμιο δεν ήταν εύκολη υπόθεση. Δεν αρκούσε η επιτυχία στις εισαγωγικές εξετάσεις για την επίτευξη του τελικού στόχου. Η φοίτηση δεν ήταν δωρεάν σε καμία σχολή. Στην Ιατρική Σχολή και το Πολυτεχνείο τα δίδακτρα ήταν τα υψηλότερα όλων: χίλιες διακόσιες δραχμές τον χρόνο. Για σύγκριση, η φυσικομαθηματική στοίχιζε μόνον 600 δραχμές. Το ακριβές ποσό η Φανή το κατέγραψε μόνο γιατί επέμενε η γιαγιά της. Δεν ήθελε να σημειώσει ανακρίβειες, και τα 60 χρόνια που χώριζαν την ηλικία της γιαγιάς από την εποχή των φοιτητικών χρόνων της φαινόταν πολλά. Η αλήθεια είναι ότι, από τη στιγμή που η Κατοχή έφερε ανεργία, φτώχεια και πείνα, το γεγονός και μόνον ότι απαιτούνταν δίδακτρα για τη φοίτηση στο Πανεπιστήμιο της φαινόταν αδιανόητο.

Η αβεβαιότητα για τη διενέργεια ή όχι εισαγωγικών εξετάσεων έλαβε τέλος. Δύο μήνες έμεναν μέχρι τον Σεπτέμβριο. Δύο μήνες προετοιμασίας με εντατικό φροντιστήριο. Τα προηγούμενα δύο χρόνια η εισαγωγή των φοιτητών στο Πανεπιστήμιο είχε γίνει χωρίς εξετάσεις.

Δύο αμφιθέατρα στο κεντρικό κτίριο του Πανεπιστημίου γέμισαν οι υποψήφιοι. Τα θέματα ήταν υπερβολικά δύσκολα, από τα τελευταία της ύλης, τη στιγμή που όπως ήδη ειπώθηκε τα παιδιά είχαν διδαχθεί σε ένα σχολικό έτος την ύλη δύο ετών. Μόλις που πρόλαβε να συνειδητοποιήσει τη δυσκολία των θεμάτων η υποψήφια νεολαία, και μία ομάδα νέων αριστερού κόμματος εισέβαλε στην αίθουσα και άρπαξε τα γραπτά όλων των υποψηφίων. Η γενική ανακούφιση δεν κράτησε πολύ. Δημιουργήθηκε πανικός όταν κάποιος αναφώνησε πως στη διπλανή αίθουσα οι άλλοι μισοί υποψήφιοι συνέχιζαν να σπαζοκεφαλιάζουν πάνω στα δικά τους γραπτά. Με αστραπιαία παρέμβαση απομακρύνθηκαν κι εκείνων τα γραπτά, και όπως ήταν αναμενόμενο οι εξετάσεις ακυρώθηκαν.

Την επόμενη ημέρα ανακοίνωση στην είσοδο του κεντρικού κτιρίου καλούσε όλους τους υποψηφίους σε πλατεϊούλα κοντά στον Λευκό Πύργο. Θα έβγαζε λόγο ο ίδιος ο πρόεδρος από το μπαλκόνι πολυκατοικίας όπου στεγαζόταν παράρτημα του Πανεπιστημίου. Δεν πέρασε πολλή ώρα που συγκεντρώθηκε η νεολαία και ο εκκωφαντικός θόρυβος μοτοσικλετιστών έφερε αναστάτωση. Η ξαφνική επέμβαση των Ες-Ες έσπειρε τον πανικό. Μέσα σε λίγα λεπτά η πλατεία γέμισε παρατημένα και ποδοπατημένα πανωφόρια, τσάντες, ρολόγια καθώς οι νέοι έτρεχαν απελπισμένα να βρουν τρόπο διαφυγής. Οι πολίτες συμπαραστάθηκαν στη νεολαία και οι μπαλκονόπορτες των διαμερισμάτων ανοιγόκλειναν σε κλάσματα δευτερολέπτων δίνοντας άμεσα άσυλο σε υποψήφιους... κρατούμενους. Η γιαγιά της Φανής χωρίς να το καταλάβει βρέθηκε σε μπαλκόνι πρώτου ορόφου και η οικογένεια την έβαλε αμέσως στο σπίτι. Ο παππούς της οικογένειας τη βοήθησε να διαφύγει καθώς γνώριζε μια υπόγεια διάβαση κάτω από την πλατεία του Λευκού Πύργου που έβγαζε κάτω από τον κινηματογράφο «Ηλύσια». Όσοι νέοι

είχαν την ατυχία να συλληφθούν οδηγήθηκαν στις φυλακές του Επταπυργίου.

Η τρίτη προσπάθεια διενέργειας εξετάσεων στέφθηκε με επιτυχία, τα θέματα ήταν βατά και επιτέλους η Ι.Α. κάθισε μεταξύ άλλων 299 επιτυχόντων στα έδρανα των πρωτοετών φοιτητών της Ιατρικής Σχολής.

Στην επισήμανση της Φανής πως ελάχιστες θα ήταν οι συμφοιτήτριές της, η απάντηση της γιαγιάς ήρθε εντελώς αναπάντεχη.

*«Όχι, Φανούλα μου. Στο πρώτο έτος γράφτηκαν πολλές κοπέλες με όνειρο ζωής όχι να γίνουν οι ίδιες γιατρίνες αλλά να γίνουν... σύζυγοι γιατρών».* Και το πέτυχαν οι περισσότερες μέσα στο πρώτο κιάλας εξάμηνο.

Το 1943 πρωτολειτούργησε Ιατρική Σχολή στη Θεσσαλονίκη. Έχει ενδιαφέρον να καταγραφεί πως η φήμη ότι επρόκειτο να λειτουργήσει Ιατρική παρακίνησε πολλούς νέους να εγγραφούν σε άλλες σχολές θετικής κατεύθυνσης όπως η φυσικομαθηματική με απώτερο σκοπό τη μετεγγραφή τους την κατάλληλη στιγμή. Αυτοί οι φοιτητές είχαν διαλέξει την τεθλασμένη για την επίτευξη του στόχου τους να γίνουν γιατροί.

Δυστυχώς το ακαδημαϊκό έτος 1944-45 ήρθε η δυσάρεστη είδηση για κλείσιμο της Ιατρικής Σχολής στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης. Θεωρητικά οι φοιτητές είχαν τη δυνατότητα να κάνουν μετεγγραφή και να συνεχίσουν τις σπουδές τους στην πρωτεύουσα. Αυτό όμως μόνον σε καθαρά θεωρητική βάση, γιατί τα έξοδα ήταν δυσβάσταχτα για τις οικογένειες των φοιτητών. Η αποφασιστικότητα της μικρής έκαμψε τους δισταγμούς του πατέρα της. Έψαξε για γνωστούς να φιλοξενήσουν με το αζημίωτο την κορούλα του για να μην βλέπει το απογοητευμένο της προσωπάκι. Ένα γράμμα που έστειλε η μικρή στον γενικό γραμματέα της Σχολής στην Αθήνα εξηγώντας του πως είναι μια 19χρονη φοιτήτρια που έχει ήδη βρει κατάλυμα και επιθυμεί να πληροφορηθεί το ποσό των διδάκτρων

για τη μετεγγραφή της, απαντήθηκε έγκαιρα και θετικά, και το ταξίδι προγραμματίστηκε.

Η διαδρομή ήταν ατελείωτη και ο προορισμός γεμάτος αβεβαιότητα. Το μέσον μεταφοράς, το λεγόμενο γκαζοζέν, δηλαδή λεωφορείο που κινούνταν με αέριο, χάλασε δύο φορές, γεγονός που πρόσθεσε επιπλέον χρόνο στο μακρύ ταξίδι. Το αίσθημα της ανασφάλειας το νιώθει ακόμη η γιαγιά της Φανής παρά τα 60 χρόνια που έχουν περάσει, καθώς βρέθηκε μόνη περασμένα μεσάνυχτα σε μία άγνωστη πόλη για φιλοξενία από άγνωστους ανθρώπους. Η μόνη της σιγουριά, το ζευγάρι που υποσχέθηκε να τη συνοδεύσει μέχρι τον τελικό προορισμό της και τήρησε τον λόγο του. Η οικογένεια που τη φιλοξένησε τη φρόντισε με το παραπάνω, καθώς και η οικογένεια της φοιτήτριας φρόντισε απλόχερα για τη χρηματική αποζημίωση. Η πληρωμή γινόταν σε εβδομαδιαία βάση γιατί το κόστος ζωής ανέβαινε κι αυτό κάθε εβδομάδα. Τα επιπλέον χρήματα όμως που έστελνε ο πατέρας για χαρτζιλίκι και καλύτερη διατροφή αποταμιεύονταν να χρησιμοποιηθούν σε δίδακτρα φροντιστηρίων ανατομικής και φυσιολογίας όπου δίδασκαν οι ίδιοι οι καθηγητές της Σχολής.

Η Ι.Α. έπρεπε να είναι ανά πάσα στιγμή έτοιμη σε περίπτωση που θα ξανάνοιγε η Σχολή της Θεσσαλονίκης. Τα συγγράμματα ήταν πάρα πολύ ακριβά. Κάπου στον πεζόδρομο της οδού Πανεπιστημίου μία χαριτωμένη μικρή με μία μπούκλα στα μαλλιά ξεφυλλίζει λυπημένα ένα βιβλίο ανατομικής. Επαρκή χρήματα για την αγορά του δεν υπάρχουν. Από καθαρή σύμπτωση ένας παρευρισκόμενος φοιτητής της προτείνει να της δανείσει το δικό του σύγγραμμα. Θα του το επιστρέψει μόλις το διαβάσει και δώσει τις εξετάσεις της. Δέχθηκε την προσφορά του, και το βιβλίο συντρόφευσε την Ι.Α. καθ' όλη την παραμονή της στην πρωτεύουσα και επεστράφη στον ιδιοκτήτη του λίγο πριν επιστρέψει η ίδια στη Θεσσαλονίκη. Πρόβλημα όμως προέκυψε και με κάποια ερ-

γαστήρια. Δύο γραμματείς φανατικά προσηλωμένες στην εργασία τους αρνούσανται πεισματικά να εγγράψουν τους έξι εκ Θεσσαλονίκης μετεγγραφέντες φοιτητές αν δεν εγγράφονταν πρώτα και οι 800 Αθηναίοι. Η Ι.Α. αποτάθηκε και πάλι στον γενικό γραμματέα που θυμήθηκε την περίπτωση της και παρενέβη για τη λύση του προβλήματος και για τους έξι Θεσσαλονικείς.

Φήμες για την επαναλειτουργία της Ιατρικής στη Θεσσαλονίκη κυκλοφορούσαν έντονα. Η Ι.Α. έγραψε στον καθηγητή της ανατομικής Μιχαλακέα. Ο καθηγητής τους ενημέρωσε ότι η Σχολή θα λειτουργούσε ξανά το 1945. Η παρέα ήταν τώρα έτοιμη όχι μόνον για την επιστροφή της στη συμπρωτεύουσα αλλά και για την απρόσκοπτη συνέχιση των σπουδών, αφού πρώτα θα έδιναν τις σχετικές εξετάσεις.

Το ταξίδι της επιστροφής ήταν εξίσου ανόχι και περισσότερο επεισοδιακό. Έγινε και πάλι με γκαζοζέν. Οι μέρες ήταν περιέργες. Υπήρχε φόβος από την έφοδο που έκαναν οι αντάρτες στα διερχόμενα αυτοκίνητα. Η Ι.Α. επέστρεψε με αποσκευές γεμάτες σημειώσεις. Σημειώσεις που κίνησαν την περιέργεια των ανταρτών που τους σταμάτησαν. Σημειώσεις που πέρασαν από αρκετά χέρια προτού κριθούν ανώδυνες ιατρικές αράδες και όχι κρυπτογραφημένα μηνύματα.

Από τον Νοέμβριο του 1945 η Ι.Α. ξεκίνησε τις παρακολουθήσεις στη Σχολή της Θεσσαλονίκης. Αρκετές παραδόσεις των μαθημάτων γίνονταν σε αμφιθέατρο στο κεντρικό κτίριο του Πανεπιστημίου καθώς και στην αίθουσα 33. Οι υπόλοιπες όμως γίνονταν διάσπαρτα σε διάφορους χώρους που απείχαν μεγάλες αποστάσεις μεταξύ τους. Σύνθητες φαινόμενο ήταν τέσσερις συνεχόμενες ώρες που επέβαλαν, μετά την πρωινή υποχρεωτική γυμναστική, τη μετακίνηση των φοιτητών από τις αίθουσες των κινηματογράφων «Ορφέας» ή «Αίγλη» της οδού Αγίου Δημητρίου στο Σχολείο Βαλαγιάννη κάτω από την Τσιμισκή ή και σε κρατικό κτίριο

στην οδό Βενιζέλου. Το δε ανατομείο βρισκόταν στο Φάληρο. Ένα ατελείωτο τρέξιμο από τα χαράματα μέχρι το βράδυ.

Και ήρθε η ώρα των εξετάσεων. Η παρέα των έξι φοιτητών έπρεπε να είναι ιδιαίτερα προσεχτική στις απαντήσεις που θα έδινε στα μαθήματα που παρακολούθησε στην Αθήνα.

Η αντιζηλία, ανθρωπίνο συναίσθημα, ουδόλως απουσίαζε από το καθηγητικό σώμα. Καθηγητές ιδίου μαθήματος με διαφορετικά συγγράμματα αντιδρούσαν κάπως βίαια όταν ο φοιτητής απαντούσε χρησιμοποιώντας φράσεις συγγράμματος ίδιας έδρας αλλά αντίπαλης Σχολής. Σε κεντρικό βιβλιοπωλείο καταγράφονταν με περισσή ευλάβεια τα ονόματα των φοιτητών που προθυμοποιούνταν να αγοράσουν κάποια δίφυλλα αποσπάσματα του συγγράμματος του καθηγητή, στην τιμή ολόκληρου του βιβλίου φυσικά. Ούτε λόγος να τυπωθεί ολόκληρο βιβλίο με τις συνθήκες της εποχής. Αλλά αλίμονο στον φοιτητή που δεν φρόντιζε να συμπεριληφθεί το όνομά του στον εν λόγω κατάλογο. Ο καθηγητής πάντοτε ενημερωνόταν έγκαιρα για το ποιοι φοιτητές έδειξαν ενδιαφέρον για τη... δουλειά του. Εκτός αυτού όμως και η ίδια η εξεταστική ήταν μέσον αφάιμαξης για τις οικογένειες των φοιτητών. Τα εξέταστρα, δηλαδή τα χρήματα που απαιτούνταν για το δικαίωμα εγγραφής στις εξετάσεις, ήταν 25 δραχμές για το κάθε μάθημα. Οι καθηγητές που ομολογουμένως είχαν μισθούς πείνας πόνταραν στο εικοσιπεντάρι. Όσο περισσότεροι φοιτητές παρουσιάζονταν στην εξεταστική περίοδο σ' ένα μάθημα τόσο μεγαλύτερο οικονομικό όφελος είχε ο καθηγητής της έδρας. Ίσως γι' αυτό κάποιοι καθηγητές να αποδεικνύονταν πιο αυστηροί από άλλους συναδέλφους τους. Συνήθης η ατάκα των φοιτητών που συνέδεε έναν μη ευκαταφρόνητο αριθμό κομμένων φοιτητών για την επόμενη εξεταστική με το κόστος ενός κουστουμιού – ύφασμα και ράψιμο...

Το 1950 η Ι.Α. αποφοίτησε με άριστα από

την Ιατρική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης και εκπλήρωσε ένα όνειρο ζωής. Το πτυχίο στοίχιζε κι εκείνο ένα επιπλέον χιλιάριο, αλλά ποιος στεκόταν σε τέτοιες... λεπτομέρειες; Τον όρκο τον διάβασε ο Ιωάννης Λογοθέτης που δεν ανήκε στην παρέα των έξι Θεσσαλονικέων. Αργότερα έμελλε να κάνει ακαδημαϊκή καριέρα και να γίνει καθηγητής Νευρολογίας στο ΑΠΘ.

Η Φανή πάτησε το ΣΤΟΠ στο κασετοφωνάκι της. Μιάμιση ώρα αφήγηση της γιαγιάς χωρίς διαλείμματα, αν εξαιρέσουμε τις σύντομες ερωτήσεις που της έκανε η εγγονή της. Δίπλωσε τις σημειώσεις της και τις έσφιξε πάνω της. Τώρα έμενε να βάλει μία τάξη στην αφήγηση και να την καθαρογράψει.

«Φανούλα, πριν γράψεις οτιδήποτε θέλω να το διαβάσω πρώτα», η επισήμανση της γιαγιάς την επανέφερε στην... τάξη.

Κούνησε καταφατικά το κεφάλι συλλογισμένη πως θα ήταν ευχής έργο να έχει και η ίδια τέτοια διαύγεια πνεύματος όταν με το καλό θα έφτανε στα σχεδόν ενενήντα. Τι κι αν κάποια γεγονότα τα κάλυψε ελαφρά το πέπλο της λήθης; Τι κι αν το διάβα του χρόνου έσβησε ή παραποίησε κάποια στοιχεία; Όσα ειπώ-

θηκαν από το στόμα της γιαγιάς πρέπει να καταγραφούν έστω και αν κάποια παραπέμψουν σε παραμύθι και όχι σε ιστορία.

«Γιαγιά, θυμάσαι μήπως τα ονόματα των έξι συμφοιτητών σου;»

Η Φανή διέκρινε μια σκιά νοσταλγίας στο βλέμμα της γιαγιάς της καθώς απαριθμούσε:

«Στέλιος Γάτσος, ένας, Στέλλα Μηνιάδου δύο, Ξανθίππη τρία, εγώ Ιωάννα Αλεξιάδου τέσσερα και άλλοι δύο». Ονόματα που για χρόνια κανένας δεν μνημόνευσε.

«Προχθές ακόμη τους θυμόμουν», είπε και η Φανή διέκρινε έναν προβληματισμό στον τόνο της φωνής της. Δεν πρόλαβε να την παρηγορήσει για την αδυναμία της μνήμης γιατί η γιαγιά συνέχισε: «Τα ονόματα μπορεί να σβήστηκαν κόρη μου, τα πρόσωπα όμως έμειναν χαραγμένα βαθιά μέσα στην καρδιά».

Δεν είχε νόημα να επιμείνει. Δεν είχε νόημα να τη λυπήσει με την ερώτηση αν είναι η τελευταία της παρέας εν ζωή. Πέρασε το βλέμμα από το κουρασμένο πρόσωπο της γιαγιάς στο πρόσωπο της μικροκαμωμένης κοπελίτσας που έκανε νάζια στον φακό στη φωτογραφία πάνω στον μπουφέ. «Πέρασαν γρήγορα τα χρόνια, κόρη μου. Λες και ήταν χθες».

### Είπαν

*Αληθινός δείκτης του πολιτισμού δεν είναι το επίπεδο του πλούτου ή της μόρφωσης, το μέγεθος των πόλεων ή η αφθονία των συγκομιδών, αλλά το ήθος των ανθρώπων που ανατρέφει η χώρα*

[Ralph Waldo Emerson]





## Βυζάντιο και Ρωμανία\*

Αντώνης Παπαγιάννης

Πνευμονολόγος

«Γιατί το Βυζάντιο;» ρωτάει στον τίτλο του τελευταίου της βιβλίου η πασίγνωστη βυζαντινολόγος Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ. Γιατί άραγε; Γιατί έγινε, και πώς έγινε, και γιατί θα πρέπει να μας ενδιαφέρει και να μας απασχολεί; Στο ερώτημά της θα επανέλθουμε παρακάτω.

Μια άλλη μεγάλη βυζαντινολόγος, η Αγγλίδα Judith Herrin, προλογίζει το δικό της βιβλίο, που φέρει τον τίτλο «Βυζάντιο: η εκπληκτική ζωή μιας μεσαιωνικής αυτοκρατορίας», ως εξής. Μια μέρα το 2002, δυο οικοδόμοι που έκαναν επισκευές στο κτίριο του King's College στο Λονδίνο, όπου εργάζεται η ίδια, χτύπησαν την πόρτα του γραφείου της, που φέρει τον τίτλο «Καθηγήτρια Βυζαντινής Ιστορίας» και τη ρώτησαν: «Τι είναι η βυζαντινή ιστορία;». Το μόνο που ήξεραν είναι ότι είχε κάποια



σχέση με την Τουρκία.

«Έτσι», γράφει, «βρέθηκα να προσπαθώ να εξηγήσω με συντομία, μέσα σε δέκα λεπτά, τι είναι η βυζαντινή ιστορία σε δυο σοβαρούς εργάτες με κράνη και βαριές μπότες. Τα τόσα χρόνια μου στην εκπαίδευση δεν με είχαν προετοιμάσει για κάτι τέτοιο. Στο τέλος με ευχαρίστησαν θερμά, μου είπαν πόσο περίεργο ήταν αυτό το Βυζάντιο και με ρώτησαν γιατί δεν έγραφα κάτι σχετικά μ' αυτό γι' αυτούς. Κα-

τάλαβα τι εννοούσαν. Συνήθως τα βιβλία για την ιστορία του Βυζαντίου είναι μακροσκελείς τόμοι που περιγράφουν μια διαδοχή από κάπου 90 αυτοκράτορες και 127 πατριάρχες της Κωνσταντινούπολης, με αμέτρητες εκστρατείες, μάχες, κατακτήσεις και πολιορκίες, με έναν τρόπο που ίσως δεν είναι ελκυστικός για καθημερινούς ανθρώπους, για οποιονδήποτε

\* Από την παρουσίαση του βιβλίου της Δέσποινας Χίντζογλου-Αμασλίδου, «Τα 1123 χρόνια της Ρωμανίας», εκδόσεις Μέθεξ, σελ. 380, Θεσσαλονίκη 2014.

δεν είναι ειδικός στο θέμα. Κι έτσι», καταλήγει, «άρχισα να συνθέτω μια απάντηση στο ερώτημα: “Τι είναι η Βυζαντινή ιστορία”».

Κι αυτό φέρνει εμάς, τους Έλληνες του 21<sup>ου</sup> αιώνα, αντιμέτωπους με το πιο ειδικό ερώτημα: Τι είναι για μας η βυζαντινή ιστορία; Έχει να μας πει κάτι; Μας βοηθάει να καταλάβουμε το σήμερα, τον κόσμο μας, τους εαυτούς μας; Μπορούμε να την πλησιάσουμε και να τη γνωρίσουμε με τρόπο απλό και —γιατί όχι;— ευχάριστο;

Θα προσπεράσω το ζήτημα που θέτουν οι πιο ειδικοί, για το αν η ονομασία «Βυζάντιο» είναι ορθή και αποδεκτή από μας ή αν θα πρέπει να υιοθετήσουμε γενικά τη «Ρωμανία» ή όποιον άλλο προσδιορισμό. Δεν είμαι ειδικός να το απαντήσω, αλλά τόσο λίγο με απασχολεί όσο και το αντίστοιχο αν θα πρέπει να δεχόμαστε να ονομάζεται η χώρα μας από τους ξένους “Greece” ή θα πρέπει να επιμεινουμε στο “Hellas”. Μου αρέσει και το ένα, δεν με χαλάει και το άλλο. Νομίζω ότι, από κεκτημένη συνήθεια αιώνων, όταν λέμε «Βυζάντιο» καταλαβαίνουμε για ποια ιστορική περίοδο και για ποιον γεωγραφικό χώρο μιλούμε. Ας περάσουμε λοιπόν στην ουσία.

Τι σημαίνει για μας το Βυζάντιο; Πολύ απλά, τα 1.123 χρόνια, ένδεκα αιώνες και κάτι, της αυτοκρατορίας αυτής είναι ένα κομμάτι της μακράς ιστορίας αυτού που γενικότερα ονομάζουμε Ελληνισμό. Διοικητική μετεξέλιξη του παλαιού ρωμαϊκού Imperium, που όμως περιελάμβανε πρακτικά όλον τον τότε ελληνικό και ελληνόφωνο κόσμο, με την πάροδο των αιώνων απέκτησε όλο και περισσότερο ελληνικό χρώμα. Ταυτόχρονα, με τις μακρόχρονες αλληλεπιδράσεις με όλους τους λαούς της Εγγύς Ανατολής και της Κεντρικής Ασίας, με τον Αραβικό και τον Σλαβικό κόσμο, εισήγαγε και ενσωμάτωσε στον ελληνορωμαϊκό κορμό ποικίλα «ανατολικά» στοιχεία – εθιμικά, πολιτικά, πολιτισμικά και άλλα. Αυτό ερμηνεύει σε μεγάλο βαθμό το μεγάλο δίλημμα που συχνά αντιμετωπίζουμε, αν όχι θεωρητικά του-

λάχιστον πρακτικά και βιωματικά, αν δηλαδή εμείς οι σύγχρονοι Έλληνες είμαστε Δυτικοί ή Ανατολίτες; και τα δυο, είναι η απλή απάντηση. Και τέλος, το Βυζάντιο είχε από την αρχή ως το τέλος ως κυρίαρχο συνδετικό νήμα τη χριστιανική πίστη, που την παρέλαβε κυνηγημένη αλλά αήττητη μετά από τρεις αιώνες ανελέητων διωγμών, την αποδέχθηκε και την επισημοποίησε, την έκανε σφραγίδα του κράτους, την πέρασε (άλλοτε κινούμενο από γνήσιο θεολογικό ενδιαφέρον και άλλοτε από πολιτικές σκοπιμότητες) μέσα από ποικίλες αιρέσεις, διαμάχες και σχίσματα, και την οδήγησε στη μορφή της Ανατολικής Ορθοδοξίας που γνωρίζουμε αμετάβλητη μέχρι σήμερα.

Βλέπουμε λοιπόν, ακόμη και ως μη ειδικοί, ότι ιστορικά, φυλετικά, γλωσσικά, εθνικά, θρησκευτικά, πολιτισμικά, δεν μπορούμε να αγνοήσουμε το Βυζάντιο. Το βρίσκουμε μπροστά μας πρακτικά σε κάθε έκφανση της καθημερινής μας ζωής, στο πώς διαμορφώθηκε η εθνική μας ταυτότητα, οι συνήθειές μας, ο εκκλησιαστικός μας βίος. Ιδιαίτερα εμείς, ζώντας σε μια πόλη όπως η Θεσσαλονίκη, δεύτερη πρωτεύουσα της Αυτοκρατορίας, το συναντούμε σε κάθε γωνιά. Οι Βυζαντινοί μας μιλούν κάθε μέρα μέσα από τα τείχη της πόλης και τους τρούλους των πολλών και πανέμορφων εκκλησιών που μας άφησαν, μας ατενίζουν από τα ψηφιδωτά και τις τοιχογραφίες, μας ψάλλουν με τους ύμνους που ακούμε σε οποιαδήποτε εκκλησιαστική ακολουθία, σε γλώσσα που λίγο απέχει από τη δική μας, με μέτρα και ρυθμούς που έχουν περάσει σχεδόν ατόφιοι στη μετέπειτα μουσική μας παράδοση. Είναι μέρος των γονιδίων μας και δεν μπορούμε αυθαίρετα να τους αγνοήσουμε ή να τους απορρίψουμε, όπως δεν μπορούμε με το «έτσι θέλω» να αναιρέσουμε κάποιους από τους φυσικούς προγόνους μας. Τελικά, νομίζω ότι δεν μπορούμε να εννοήσουμε τις ιδιαιτερότητες και τον χαρακτήρα του σύγχρονου Έλληνα αν δεν λάβουμε υπόψη και

τις βυζαντινές του καταβολές.

Μόνο του Έλληνα όμως; Ξαναγυρίζω στην Ελένη Αρβελέρ, που γράφει στο βιβλίο που ανέφερα στην αρχή: *«Παρεξηγημένο το Βυζάντιο... Παρεξηγημένο ιδιαίτερα όταν το συγκρίνουν με το αρχαιοελληνικό μεγαλείο, έστω και αν αναγνωρίζεται έτσι η ιστορική συνέχεια του ελληνοισμού. Παρεξηγημένα τα πνευματικά του ενδιαφέροντα και οι διανοούμενοί του, που προέρχονται αποκλειστικά σχεδόν από τις εκκλησιαστικές τάξεις... Διοίκηση ρωμαϊκής έμπνευσης, θρησκεία και εκκλησία χριστιανική, και ελληνόφωνη, ελληνοπρεπή πνευματική κίνηση και διανόηση είναι τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά του Βυζαντίου, ήδη από την αυγή της ύπαρξής του. Από αυτήν την άποψη το Βυζάντιο είναι, όχι μόνο μια βέβαιη ευρωπαϊκή πολιτική ενότητα, αλλά σίγουρα η πρώτη ιστορικά ευρωπαϊκή αυτοκρατορία, σύμφωνα με τον πάντα επίκαιρο ορισμό του Paul Valery για τον Ευρωπαίο. Τον μεταφέρω συνοπτικά εδώ: Είναι λοιπόν Ευρωπαίος, κατά τον Valery [1922], αυτός που υπέστη την επίδραση της ελληνικής ορθολογικής σκέψης, που γνώρισε την εμβέλεια των ρωμαϊκών διοικητικών θεσμών και που ζει σύμφωνα με την ιουδαιοχριστιανική πνευματικότητα».*

Τι ήταν οι Βυζαντινοί ως άνθρωποι; Ήταν κάποια ιδιαίτερη ράτσα; Ήταν άγιοι; Εξωγήινοι; Ημίθεοι; Περίεργα όντα; Η χρονική απόσταση συνήθως λειτουργεί ως παραμορφωτικός φακός, άλλοτε ωραιοποιώντας και άλλοτε απομυθοποιώντας (όπως λέμε) πρόσωπα και καταστάσεις. Ωστόσο, όταν τους προσεγγίσει κανείς, με α-πάθεια [= χωρίς μεροληψία και φανατισμό] και κατά το δυνατόν με αντικειμενικότητα, θα συναντήσει ανθρώπους σαν αυτούς που βλέπουμε καθημερινά. Μικρούς και μεγάλους, ηγέτες και υπηκόους, αγαθούς και πανούργους. Με τις αρετές και τις αδυναμίες τους, με τα κατορθώματα και τα ελαττώματά τους. Με σοφία και σύνεση, αλλά και με μικρότητες και κακίες. Θα συναντήσει στην ιστορία τους πράξεις μεγαλείου αλλά και βαρβα-

ρότητες και ωμότητες ανεπίτρεπτες. Θα γνωρίσει κρίσεις και διπλωματίες και μηχανορραφίες τέτοιες που «στολίζουν» κάθε εποχή, και τη δική μας. Με λίγα λόγια, θα ατενίσει ένα πορτρέτο ολόκληρης της ανθρώπινης φύσης, με τα θετικά και αρνητικά της ιδιώματα.

Που σημαίνει ότι τους Βυζαντινούς, όπως και κάθε άλλο τμήμα του ανθρωπολογικού και ιστορικού μας γονιδιώματος, θα πρέπει να τους δούμε όσο γίνεται πιο ανθρώπινα. Απέναντί τους δεν θα σταθούμε ούτε ως «βυζαντινολάτρες», αλλά ούτε και ως «βυζαντινομάχοι». Δεν καλούμαστε ούτε να αποδεχθούμε αβασάνιστα ούτε να καταδικάσουμε ανεξέταστα και ασυζητήτα όλα όσα έκαναν. Τους οφείλουμε (όπως άλλωστε και στους αρχαίους) όχι κάποιου είδους προγονολατρία, αλλά αναγνώριση και τιμή για ό,τι μεγάλο δημιούργησαν, διέσωσαν και μας κληροδότησαν. Με τα λόγια του Αγίου Ανδρέα Κρήτης στον Μεγάλο Κανόνα, καλούμαστε να μιμηθούμε *«των δικαίων τας φιλαρέτους πράξεις»* και να *«εκφύγωμεν των πονηρών τας διανοίας».*

Κι έτσι, φτάνουμε στο σημερινό βιβλίο. Αφήνοντας πίσω της μια μακρά σταδιοδρομία ως ιατρός μικροβιολόγος, η Δέσποινα Χίντζογλου-Αμασλίδου καταπιάνεται με το μεράκι της, την ιστορία του Βυζαντίου, μέσα στη συνέχεια της οποίας βλέπει (με τον τρόπο που είπαμε παραπάνω) και τον εαυτό της, ως Καππαδόκισσα από καταγωγή. Διαβάζοντας με πάθος την ιστορία αυτή, θέλησε να την προσφέρει σε μορφή εύπεπτη και προσιτή στον καθένα, με τη δική της ματιά, και με οδηγό και έργο αναφοράς τη μεγάλη τρίτομη ιστορία του John Julius Norwich. Προσωπικά είχα την ευκαιρία να διαβάσω τρεις φορές το βιβλίο της στην περίοδο της μακράς «κυοφορίας» του. Κάθε ανάγνωση με πήγαινε ένα βήμα πιο μπροστά στην πορεία της διαμόρφωσης των σκέψεων που, ως μη ειδικός κι εγώ, προσπάθησα να παρουσιάσω προηγουμένως. Το τελικό αποτέλεσμα, ένας άθλος αγάπης, κατά

την έκφραση του Shakespeare, είναι ένας ευ-  
 σύνοπτος και ευκολοδιάβαστος τόμος που  
 μας εισάγει αβίαστα και με γλαφυρό τρόπο σ'  
 αυτά τα 1.123 χρόνια της ευρύτερης ιστορίας  
 μας. Μπορεί να λειτουργήσει ως αυτοτελές  
 ανάγνωσμα, θυμίζοντάς μας όσα μάθαμε (και  
 πάρα πολλά που δεν μάθαμε) στη γυμνασιακή  
 μας ιστορία. Μπορεί όμως να αποτελέσει και  
 μια καλή περιλήψη και εισαγωγή και κίνητρο

για περαιτέρω μελέτη για όποιον θα θελήσει  
 να εμβαθύνει στην πλούσια και εκτεταμένη  
 βιβλιογραφία που υπάρχει για το Βυζάντιο. Η  
 συγγραφέας, ως μη ιστορικός, μας προσφέρει  
 ένα απλό συναρπαστικό ανάγνωσμα για κάθε  
 άνθρωπο, για ενημέρωση, γνώση και ερέθισμα  
 να μάθουμε περισσότερα για το «*Τι ήταν τελικά  
 το Βυζάντιο*». Εμείς, ως αναγνώστες, την ευ-  
 χαριστούμε για το μεράκι της.



### Είπαν

*Όποιος απέφυγε φίλο που είχε κάποια λύπη,  
 δεν είναι άξιος να απολαμβάνει τη συντροφιά  
 και αυτού που χαιρέται*

[Κάτων]



## Δήλωση της CEOM για την τηλεϊατρική

*Η παρακάτω Δήλωση του CONSEIL EUROPÉEN DES ORDRES DES MÉDECINS (CEOM) για την τηλεϊατρική εγκρίθηκε επισήμως από τις συμμετέχουσες οργανώσεις, κατά τη Γενική Συνέλευση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Ιατρικών Συλλόγων (CEOM) που πραγματοποιήθηκε στο Μπάρι, στις 13 Ιουνίου 2014.*

Η τηλεϊατρική δεν θα πρέπει να οδηγήσει στην αποδυνάμωση της σχέσης ιατρού-ασθενούς. Παρ' όλο που καμία τεχνολογία δεν μπορεί ποτέ να αντικαταστήσει τις ανθρώπινες διαπροσωπικές, μοναδικές σχέσεις, οι οποίες θα πρέπει να παραμείνουν ο ακρογωνιαίος λίθος της άσκησης της ιατρικής, οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών και ιδιαίτερα η τηλεϊατρική, μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην εξάπλωση της ιατρικής εμπειρογνομosύνης σε περιοχές που σήμερα στερούνται αυτής.

Η συμμόρφωση με τις δεοντολογικές αρχές που διέπουν τις δραστηριότητες της τηλεϊατρικής είναι απαραίτητη για να διασφαλιστεί η παροχή ιατρικών υπηρεσιών υψηλής ποιότητας και ο σεβασμός των δικαιωμάτων των ασθενών μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

### **Σύσταση 1. Ορισμός της τηλεϊατρικής πράξης**

Η CEOM ζητά να οριστεί η τηλεϊατρική ως μία μορφή ιατρικής δραστηριότητας κατά την

οποία χρησιμοποιούνται τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών προς όφελος του ασθενούς. Αυτή η τεχνολογία επιτρέπει να δημιουργηθεί ένας απομακρυσμένος σύνδεσμος μεταξύ ασθενούς και δύο ή περισσότερων ιατρών που θα μπορούν να λαμβάνουν την υποστήριξη και άλλων επαγγελματιών υγείας, ούτως ώστε να ανταλλάσσουν ιατρικά δεδομένα και να βοηθήσει ο ένας τον άλλον να κάνει διάγνωση, να λάβει αποφάσεις και να παρέχει περίθαλψη και θεραπεία, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα ότι τηρούνται οι δεοντολογικοί κανόνες που διέπουν το κάθε επάγγελμα, ιατρικό ή άλλο επάγγελμα υγείας.

Θα πρέπει να κατέχουν άδεια ασκήσεως επαγγέλματος για το κράτος-μέλος στο οποίο θα εγκατασταθούν αλλά και για ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

### **Σύσταση 2. Η τηλεϊατρική δεν είναι ηλεκτρονικό εμπόριο**

Η CEOM υπενθυμίζει ότι θα πρέπει να υπάρχει σαφής νομικός διαχωρισμός ανάμεσα στην κλινική τηλεϊατρική και τις άλλες ηλεκτρονικές υπηρεσίες υγείας, συμπεριλαμβανομένων και άλλων ψηφιακών θεμάτων που σχετίζονται με την υγεία.

Παρ' όλο που κάποιες εφαρμογές ηλεκτρονικής περίθαλψης μπορεί να εμπίπτουν

στο πεδίο του ηλεκτρονικού εμπορίου, δεν συμβαίνει το ίδιο με την τηλεϊατρική, καθώς πρόκειται για μία ιατρική πράξη που έχει το δικό της νομικό πλαίσιο που διασφαλίζει τις αρμοδιότητες του ιατρού και σέβεται τα δικαιώματα των ασθενών.

### **Σύσταση 3. Συμμόρφωση με τους δεοντολογικούς κανόνες**

Η CEOM υπογραμμίζει ότι η χρήση τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών στον τομέα της τηλεϊατρικής δεν εισάγει συγκεκριμένες διατάξεις στους κώδικες ιατρικής ηθικής των κρατών-μελών της Ε.Ε. ούτε στον Ευρωπαϊκό Χάρτη Ιατρικής Ηθικής. Όλες οι ισχύουσες αρχές ιατρικής ηθικής και δεοντολογίας θα πρέπει να παραμείνουν και να εφαρμόζονται στην άσκηση της τηλεϊατρικής.

### **Σύσταση 4. Δικαιώματα των ασθενών και η σχέση ιατρού-ασθενούς**

Η CEOM υπενθυμίζει ότι κατά την άσκηση της τηλεϊατρικής, θα πρέπει να σεβόμαστε τα δικαιώματα των ασθενών με τον ίδιο τρόπο όπως και κατά την παραδοσιακή άσκηση της ιατρικής. Στην περίπτωση της περίθαλψης εξ αποστάσεως, απαιτείται μεγαλύτερη ενήμερωση για τους περιορισμούς ασφαλείας σχετικά με το ιατρικό απόρρητο και τα συστήματα πληροφορικής που χρησιμοποιούνται.

Ο ασθενής θα πρέπει να ενημερώνεται για την αναγκαιότητα της θεραπείας, για τα πλεονεκτήματα, τις συνέπειες και τα αποτελέσματα αυτής, καθώς και για τα μέσα με τα οποία θα χορηγηθεί η θεραπεία, ενώ θα πρέπει να δίνεται και η συναίνεσή του.

### **Σύσταση 5. Οι υποχρεώσεις των ιατρών**

Η CEOM προτείνει να καθοριστεί το πεδίο ατομικής ευθύνης για κάθε πλευρά, καθώς η ευθύνη θα πρέπει να βαρύνει όλους τους επαγγελματίες υγείας που συμμετέχουν σε μία πράξη τηλεϊατρικής.

Αυτές οι ευθύνες είναι αρχικά απέναντι στον ασθενή αλλά κατανέμονται και μεταξύ

των συναδέλφων, άλλων επαγγελματιών υγείας ή του τεχνικού προσωπικού που συνεργάζεται με τους ιατρούς.

Όλοι οι γιατροί θα πρέπει να καλύπτονται από την ασφάλιση αστικής ευθύνης δηλώνοντας το αρμόδιο δικαστήριο σε περίπτωση διαφορών. Το άρθρο 3d) της Οδηγίας 2011/24/EU για τη διασυνοριακή περίθαλψη αναφέρει ότι ο νόμος που εφαρμόζεται είναι αυτός του κράτους-μέλους όπου είναι εγκατεστημένος ο ιατρός.

### **Σύσταση 6. Αρμοδιότητες και υπεύθυνη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας**

Η CEOM παροτρύνει τις συμμετέχουσες οργανώσεις να υποστηρίξουν τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση πάνω στις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών των γιατρών που χρησιμοποιούν αυτού του είδους τις τεχνολογίες.

Όλοι οι επαγγελματίες περίθαλψης θα πρέπει να εργάζονται μέσα στον τομέα αρμοδιοτήτων τους για τον οποίο υπάρχει ένα νομοθετικό ρυθμιστικό πλαίσιο. Θα πρέπει να διασφαλίζεται η εφαρμογή των καλύτερων πρακτικών στην απομακρυσμένη επικοινωνία, συμπεριλαμβανομένης της συγκέντρωσης, αποθήκευσης, αποστολής και διαχείρισης των προσωπικών ιατρικών δεδομένων των ασθενών. Θα πρέπει επίσης να διασφαλιστεί η ασφάλεια, η διαθεσιμότητα και η σωστή λειτουργία των τεχνολογικών συσκευών, η ευθύνη των οποίων εμπίπτει στο τεχνολογικό τμήμα.

### **Σύσταση 7. Απαιτούνται εθνικά νομικά πλαίσια και ευρωπαϊκός συντονισμός**

Η CEOM προτείνει την υιοθέτηση συγκεκριμένης εθνικής νομοθεσίας για την τηλεϊατρική σε κάθε μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η CEOM προτείνει τη συνεργασία των κρατών-μελών που θα παρέχει ένα πλαίσιο για πράξεις διασυνοριακής τηλεϊατρικής και θα ενισχύσει τη διαλειτουργικότητα των πράξεων τηλεϊατρικής ανάμεσα στα κράτη-μέλη με σεβασμό στα εθνικά συστήματα περίθαλψης.



# Διαδικτυακή Εφαρμογή Έκδοσης Ηλεκτρονικών Πιστοποιητικών του ΙΣΘ

**Νικόλαος Νίτσας**

Χειρουργός Οφθαλμίατρος,  
Γενικός Γραμματέας ΙΣΘ

Ένας από τους βασικούς στόχους που είχαμε θέσει ως νέα διοίκηση του ΙΣΘ πριν 3 χρόνια, στα πλαίσια της καλύτερης εξυπηρέτησης των γιατρών μελών μας, ήταν και ο διοικητικός εκσυγχρονισμός του συλλόγου, μέσω της απλοποίησης των διοικητικών διαδικασιών του.

Μέχρι τότε απαιτούνταν η φυσική παρουσία στα γραφεία του συλλόγου μας από την πληρωμή της ετήσιας συνδρομής, μέχρι την έκδοση κάθε είδους πιστοποιητικού. Καθώς όμως έχουμε περάσει στην εποχή της διαδικτυακής εξυπηρέτησης ο ΙΣΘ μετά την ολοκλήρωση της δυνατότητας πληρωμής των συνδρομών μέσω winbank και easypay, πρωτοπορώντας και πάλι, ολοκλήρωσε ένα σύγχρονο διαδικτυακό πληροφοριακό σύστημα που παρέχει τη δυνατότητα στα μέλη του να εκδίδουν ηλεκτρονικά πιστοποιητικά και βεβαιώσεις. Η υλοποίηση της εφαρμογής χρησιμοποιεί δεδομένα που τηρούνται στο υπάρχον πληροφοριακό σύστημα του ΙΣΘ με το οποίο διεκπεραιώνονται οι διοικητικές εργασίες του από τους υπαλλήλους του.

Τα οφέλη της εφαρμογής εντοπίζονται κυρίως στα εξής:

- Άμεση έκδοση πιστοποιητικών από τα μέλη του ΙΣΘ οποιαδήποτε στιγμή το επιθυμούν, χωρίς να είναι απαραίτητη η φυσική παρουσία τους στα γραφεία του συλλόγου, μηδενίζοντας με αυτό τον τρόπο τις όποιες γραφειοκρατικές διαδικασίες.
- αποδέσμευση των υπαλλήλων του ΙΣΘ από τις εργασίες έκδοσης πιστοποιητικών και διάθεση των εξοικονομούμενων εργατωρών τους στις λοιπές εργασίες του ΙΣΘ.

Τα πιστοποιητικά / βεβαιώσεις που έχουν υλοποιηθεί και είναι διαθέσιμα για τα μέλη του ΙΣΘ είναι τα ακόλουθα:

- Βεβαίωση για την εφορία
- Πιστοποιητικό για συνεργασία με ιδιωτική κλινική
- Πιστοποιητικό για σύμβαση με τον ΕΟ-ΠΥΥ
- Πιστοποιητικό εγγραφής στο ΕΤΑΑ (πρώην

**Ιατρικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης**  
Εφαρμογή Πιστοποιητικών

Χρήστης: 1 [ Έξοδος ]

**ΕΚΔΟΣΗ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΥ**

Βεβαίωση για την εφορία (με έδρα ιατρείο)

Βεβαίωση για την εφορία (με έδρα το σπίτι - παροχή υπηρεσιών)

Πιστοποιητικό για συνεργασία με ιδιωτική κλινική (με έδρα ιατρείο)

Πιστοποιητικό για συνεργασία με ιδιωτική κλινική (με έδρα το σπίτι - παροχή υπηρεσιών)

Πιστοποιητικό για σύμβαση με τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ.

Πιστοποιητικό εγγραφής στο Ε.Τ.Α.Α. (πρώην Τ.Σ.Α.Υ.)

Πιστοποιητικό για σύμβαση με το Ε.Ο.Ο.Ε.Α.Π.

Πιστοποιητικό για σύμβαση με το Τ.Υ.Π.Ε.Τ.

Πιστοποιητικό για σύμβαση με τη Διεύθυνση Υγειονομικού (Υ.Ε.Θ.Α.)

Πιστοποιητικό για κάλυψη θέσης επικουρικού ιατρού

ΑΛΛΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ

**Πιστοποιητικό: Βεβαίωση για την εφορία (με έδρα ιατρείο)**

1. Για την έκδοση του πιστοποιητικού πρέπει να πληρούνται τα παρακάτω προαπαιτούμενα:

A/A	ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΟ	ΠΛΗΡΕΙΤΑΙ
1	Ενεργό μέλος	ΝΑΙ
2	Τοκτοποιημένο οικονομικά μέλος	ΝΑΙ
3	Άδεια λειτουργίας βάσει του Π.Δ 84/2001	ΝΑΙ

2. Θα πρέπει να αποδεχθείτε την υπεύθυνη δήλωση που απαιτείται για την έκδοση του πιστοποιητικού.

Αποδοχή Υπεύθυνης Δήλωσης

3. Πληρούνται όλα τα προαπαιτούμενα. Μπορείτε να προχωρήσετε στην έκδοση του πιστοποιητικού.

Έκδοση Πιστοποιητικού

2014 / Ιατρικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης / Τηλ: 2310273755 - 2310262300 / email: grammatia@isth.gr

Εικόνα 1. Έκδοση Νέου Πιστοποιητικού

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ  
**ΙΑΤΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**  
ΠΛ. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΩΣ 4 - Τ.Κ. 54023 - ΤΗΛ: 2310273755, 2310262300 - FAX: 2310788888 - www.isth.gr

**ΒΕΒΑΙΩΣΗ**  
Αριθμός Πρωτοκόλλου: 178  
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ  
**ΙΑΤΡΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**  
Βεβαιώνει ότι:

Ο Ιατρός [ ] του [ ] Διατρείου Ιατρείου στη ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, οδού ΟΛΥΜΠΟΥ 55 και Β' Ιατρείου στη ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, οδού ΕΦΝΑΤΙΑ Φι, Ειδικός [ ] είναι μέλος του σωματίου μας, γραμμένος στο Μητρώο αυτού με αριθμό [ ] και εν ενεργεία Ιατρός.

Η άδεια άσκησης επαγγέλματος λήγει στις 1/1/2020.

Η παρούσα χορηγείται στον ιατρό (ιατρεία από αίτηση του γιγ για να του χρησιμοποιήσει στην Εφορία.

Θεσσαλονίκη, 1/11/2014  
Ο Πρόεδρος

Εικόνα 2. Ηλεκτρονικό Πιστοποιητικό

ΤΣΑΥ)

- Πιστοποιητικό για σύμβαση με το ΕΔΟΕ-ΑΠ.
- Πιστοποιητικό για σύμβαση με το ΤΥΠΕΤ.
- Πιστοποιητικό για σύμβαση με τη Διεύθυνση Υγειονομικού (ΥΕΘΑ).
- Πιστοποιητικό για κάλυψη θέσης επικουρικού ιατρού.

Τα μέλη και οι υπάλληλοι του ΙΣΘ έχουν διαπιστευμένη πρόσβαση στα επιμέρους υποσυστήματα της εφαρμογής (με τη χρήση εξατομικευμένων κωδικών σύνδεσης).

Τα μέλη του ΙΣΘ, εκτός από την έκδοση νέων πιστοποιητικών, έχουν πρόσβαση στα ηλεκτρονικά πιστοποιητικά που έχουν εκδώσει στο παρελθόν σε περίπτωση που επιθυμούν την επανεκτύπωση κάποιου ή απλά να ενημερωθούν για ποια από αυτά βρίσκονται σε ισχύ και ποια είναι εκτός ισχύος.

Επιπρόσθετα, παρέχεται η δυνατότητα μη



Εικόνα 3. Έλεγχος Εγκυρότητας Πιστοποιητικού

διαπιστευμένης πρόσβασης (δηλ. χωρίς τη χρήση κωδικών σύνδεσης) σε χρήστες και φορείς που επιθυμούν να ελέγξουν την εγκυρότητα των πιστοποιητικών και βεβαιώσεων, που έχουν εκδοθεί από την εφαρμογή. Ο έλεγχος εγκυρότητας των πιστοποιητικών πραγματοποιείται με τη χρήση του αριθμού πρωτοκόλλου και του αριθμού συστήματος (barcode), που φέρει το κάθε πιστοποιητικό. Στις περιπτώσεις που επαληθεύονται τα παραπάνω στοιχεία, προβάλλεται το ακριβές αντίγραφο του πιστοποιητικού, που τηρείται στην εφαρμογή του ΙΣΘ, για να μπορεί να γίνει και η οπτική αντιπαραβολή για τη γνησιότητα του περιεχομένου του.




Εικόνα 4. Αριθμός Συστήματος (barcode) Πιστοποιητικού

Εκτός από την έκδοση και τη διαχείριση πιστοποιητικών, η εφαρμογή έχει ενσωματώσει και τις ακόλουθες υλοποιήσεις:

- Παρέχεται πρόσβαση στα μέλη του ΙΣΘ στα διάφορα έγγραφα και δικαιολογητικά τους, που έχουν κατατεθεί και τηρούνται από τον ΙΣΘ σε ψηφιακή μορφή, όπως για παράδειγμα: άδεια άσκησης, αγροτικό, πτυχίο, ταυτότητα, κ.α.
- Δίνεται η δυνατότητα στους υπαλλήλους του ΙΣΘ να αποστέλλουν ενημερωτικά μηνύματα, είτε προς όλα τα μέλη του ΙΣΘ, είτε προς τα μέλη συγκεκριμένης ειδικότητας. Τα μέλη του ΙΣΘ έχουν πρόσβαση σε αυτά τα μηνύματα μέσα από την εφαρμογή.

Θα ήθελα, τέλος, να ευχαριστήσω εκ μέρους της διοίκησης του ΙΣΘ όλους τους υπαλλήλους του ΙΣΘ, καθώς και την εταιρεία Verus Information Systems, χωρίς τη βοήθεια των οποίων δεν θα ήταν δυνατή η υλοποίηση αυτού του στόχου μας.


Χρήστης: 1 [ [Έξοδος](#) ]

## Ιατρικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης Εφαρμογή Πιστοποιητικών

ΕΚΔΟΣΗ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ▾

ΑΛΛΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ▾

Ιστορικό Πιστοποιητικών

**Εγγραφα / Δικαιολογητικά**

Μηνύματα Ιατρικού Συλλόγου

Αλλαγή Κωδικού Πρόσβασης

### Έγγραφα / Δικαιολογητικά

Προβολή	Έγγραφα / Δικαιολογητικά
	Αγροτικό
	Ειδικότητα
	Πτυχίο
	Ταυτότητα

2014 / Ιατρικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης / Τηλ: 2310273755 - 2310262300 / email: [grammatia@isth.gr](mailto:grammatia@isth.gr)

Εικόνα 5. Έγγραφα και Δικαιολογητικά Ιατρού

NEO ΜΗΝΥΜΑ ΣΣ

Προς:  Όλους  
 Ειδικότητα  ▾  
 Ιατρό  ▾

Τίτλος:

Κείμενο:

Εικόνα 6. Αποστολή Μηνύματος



## ‘Εις μνήμην’ Δημήτρη Τσακαλίδη

αναπληρωτή καθηγητή Παιδιατρικής του ΑΠΘ



Ο Μέντορας, ο πιστός φίλος του Οδυσσέα, ανέλαβε και εκτέλεσε με μοναδική φροντίδα και αφοσίωση την ανατροφή και διδασκαλία του γιου του, του Τηλέμαχου, σε όλα τα χρόνια της απουσίας

του στην εκστρατεία της Τροίας. Έκτοτε, το όνομα «Μέντορας» συμβολίζει τον σοφό, αφοσιωμένο και πιστό στον ρόλο του δάσκαλο και φίλο. Με αυτή τη συμβολική προσωνομία θέλουμε να σε αποχαιρετίσουμε αγαπημένε μας δάσκαλε **Δημήτρη Τσακαλίδη**. Γιατί ήσουν όλα αυτά! Συνετός δάσκαλος, πολύτιμος σύμβουλος, ανεκτικός και υπομονετικός με πολύ χιούμορ αλλά και —τολμούμε να το πούμε— «πιστός μας φίλος», όχι μόνο στα χρόνια της εκπαίδευσής μας αλλά και μετέπειτα, στα δύσκολα πρώτα μας χρόνια της άσκησης της παιδιατρικής. Ήσουν ένας αυθεντικός

**μέντορας**, αφοσιωμένος με ανιδιοτέλεια στον ρόλο του ακαδημαϊκού δασκάλου. Πολλοί από εμάς είχαμε την ευτυχία να σε γνωρίσουμε στα προπτυχιακά μας μαθήματα. Στα χρόνια όμως της ειδικότητας στην παιδιατρική, στο Νοσοκομείο ΑΧΕΠΑ, διαπιστώσαμε ότι είχαμε δίπλα μας έναν ξεχωριστό άνθρωπο! Ήσουν ο καθηγητής που δεν επιθυμούσε μόνο να εκπληρώνει την αποστολή του διά βίου ενημερωμένου εκπαιδευτή, μεταφέροντας τις σύγχρονες γνώσεις θεωρίας και πρακτικής κατάρτισης, αλλά και ένας έμπειρος παιδίατρος που μας συμβούλευε και μας «προπονούσε» στην επίλυση των πρακτικών προβλημάτων ενός πρωτοβάθμιου παιδιατρείου. Χρησιμοποιούσες τη Σωκράτειο μέθοδο και εφάρμοζες στη διδασκαλία σου την τεχνική του «Εικονικού Ασθενούς» δεκαετίες πριν ενσωματωθεί στην ιατρική εκπαίδευση. Έτσι, μας παρέιχες υψηλής ποιότητας εκπαίδευση και «παιδαγώγηση», αποσκοπώντας στην προσωπική περαιτέρω εξέλιξη του κάθε ειδικευόμενου, σεβόμενος την προσωπικότητά μας και στηρίζοντάς μας συναισθηματικά. Το όραμά σου ήταν ισότιμες

συναδελφικές σχέσεις εκπαιδευτή-εκπαιδευόμενου μέσα από συνεχή και αμφίδρομη αυτο-αξιολόγηση.

Μας ενέπνεες με το παράδειγμά σου τις διαχρονικές αξίες της ζωής: Να σεβόμαστε τους συνανθρώπους μας, να έχουμε υπομονή απέναντι στους συναδέλφους, στο άρρωστο παιδί και στην οικογένειά του και να μη δυσανασχετούμε όταν οι άλλοι ανταποκρίνονται με βραδύτερους από τους επιθυμητούς ρυθμούς. Πολλές φορές, εκεί που όλοι περιμέναμε ότι θα θύμωνες, εσύ αντιμετώπιζες την κατάσταση με χιούμορ και ανοχή. Μας επισήμαινες συνεχώς να μη βιαζόμαστε αλλά να περιμένουμε υπομονετικά τη θεραπευτική απάντηση του ασθενούς. Μας δίδαξες όχι μόνο Παιδιατρική, αλλά κυρίως ήθος, γι' αυτό και μεταξύ μας σε αποκαλούσαμε «Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ».

Ήσουν φιλικός, με αξιοπρεπή συμπεριφορά, ο «τζέντλεμαν» της Κλινικής, με την πόρτα του γραφείου σου ανοιχτή στον καθένα μας και τα γαλάζια μάτια σου γεμάτα έγνοια, να μας χαμογελούν ενθαρρυντικά, όταν είχαμε δυσκολίες. Ειλικρινής και ευθύς χαρακτήρας, δεν φοβόσουν να παραδέχεσαι τα λάθη σου και να μας τονίζεις ότι τα ιατρικά λάθη μπορεί να περιοριστούν στο ελάχιστο με τη συνεχή ενασχόληση και αγάπη στη γνώση και την εφαρμογή της στον άρρωστο.

Ποτέ σου δεν συνέκρινες τον εαυτό σου με τους άλλους, όλους τους άκουγες προσεκτικά, και ενδιαφερόσουν ειλικρινά να κατανοήσεις τις απόψεις του συνομιλητή σου, όποιος και αν ήταν αυτός. Σε δυσμενείς καταστάσεις, σχολίαζες κυρίως την πράξη, και όχι το άτομο. Η καρδιά σου ήταν γεμάτη συμπόνια και γενναιοδωρία. Πίστευες ότι ο πλούτος δεν είναι συσσώρευση αγαθών, αλλά στάση ζωής.

Όσα περισσότερα δίνεις (όχι μόνο υλικά αγαθά, αλλά χρόνο, διάθεση, έναν καλό λόγο, ένα χαμόγελο, μια βοήθεια, ψυχική υποστήριξη), τόσα περισσότερα σου φέρνει η ζωή, με ποικίλους τρόπους.

Και φαίνεται ότι έδωσες πολλά στη ζωή σου, γιατί κι αυτή σου χαμογέλασε πολλές φορές, χαρίζοντάς σου αγαπημένα και άξια στην κοινωνία παιδιά, αλλά και τη λατρευτή σου σύζυγο, παιδίατρο Φλώρα Κανακούδη-Τσακαλίδου, η οποία στις καλές μεν μέρες ήταν το στολίδι σου και η περηφάνια σου με τη σπουδαία προσωπικότητά της, στις δύσκολες όμως ώρες, **εκεί που όλοι δοκιμαζόμαστε και κρινόμαστε**, στεκόταν στο πλευρό σου και σε στήριζε με δύναμη και αξιοπρέπεια και στο τέλος με ιώβεια υπομονή, προκειμένου να βελτιώσει την ποιότητα ζωής σου και να ξεπεράσετε μαζί τις περιπέτειες που σας επιφύλαξε η ζωή.

Αγαπημένε μας **Δάσκαλε και Μέντορα**, λένε πως οι άνθρωποι πεθαίνουν όταν τους ξεχνάμε...

Εμείς θα σε βρίσκουμε πάντα μπροστά μας, όταν εξετάζουμε παιδιά, θα σε θυμόμαστε όταν «διαβάζουμε» τη φυματινοαντίδραση και θα σε βλέπουμε να χαμογελάς, κάθε φορά που θα ασκούμε την Παιδιατρική με ανθρωπιά, όπως μας δίδαξες! Αυτήν άλλωστε προσπαθούμε να κάνουμε πράξη στην Κοινωνική Παιδιατρική.

Εκ μέρους των μαθητριών σου, Τζένης και Σοφίας, και όλων των μελών της Εταιρείας Κοινωνικής Παιδιατρικής,

Καλή ανάπαυση, αγαπημένε μας **Μέντορα** Δημήτρη Τσακαλίδη...

Τζένη Πρατσιίδου-Γκέρτση,  
Σοφία Καραγιαννοπούλου-Κόγιου



## *In memoriam* Δέσποινα Μουρατίδου

(1945-2014)

Την Κυριακή 19 Οκτωβρίου 2014, έσβησε σε ηλικία 69 ετών η Δέσποινα Μουρατίδου, Παθολόγος Ογκολόγος, Διευθύντρια στο Θεαγένειο Αντικαρκινικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης.

Η Δέσποινα Μουρατίδου γεννήθηκε στον Καστανά Κιλκίς το 1945 από Ποντίους γονείς. Από το 1964 έως το 1971 σπούδασε Ιατρική στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Πήρε πτυχίο τον Μάρτιο 1971, διδακτορική διατριβή το 1977 και ειδικότητα Παθολογίας στη Β΄ Πανεπιστημιακή Παθολογική Κλινική του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Το 1975 άρχισε να εργάζεται στην Παθολογική Κλινική του Θεαγενείου Νοσοκομείου, υπό την διεύθυνση του Καθ. κ. Λάζαρου Μπούτη. Το διάστημα 1978-1980 εξειδικεύτηκε στην Παθολογική Ογκολογία στο Αντικαρκινικό Κέντρο ESSEN Δυτικής Γερμανίας, όπου είχε σαν κύρια απασχόληση την Κλινική Ογκολογία και Χημειοθεραπεία. Συνέχισε σαν Επιμελήτρια Παθολογίας μέχρι τον Σεπτέμβριο 1990 και σαν Διευθύντρια Παθολογίας έκτοτε. Την 1η Ιανουαρίου 1991 έγινε Διευθύντρια του Γ΄ Τμήματος Κλινικής Ογκολογίας-Χημειοθεραπείας το οποίο οργάνωσε εξ αρχής και όπου συνέχισε να εργάζεται αδιαλείπτως μέχρι την συντα-



ξιοδότησή της τον Δεκέμβριο 2010.

Ήταν ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Παθολόγων Ογκολόγων, της Ελληνογερμανικής Ιατρικής Ένωσης Βόρειας Ελλάδας και της Ελληνικής Γυναικολογικής Εταιρείας Έρευνας και Θεραπείας του Καρκίνου. Υπήρξε μέλος της European School of Oncology (ESMO) και της Ιατρικής Εταιρείας Θεσσαλονίκης. Ήταν μέλος του Κεντρικού Συμβουλίου Ογκολογίας. Διετέλεσε πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της Ελληνικής Εταιρείας Έρευνας του Καρκίνου 2004-2008, πρόεδρος του Επιστημονικού συμβουλίου του Θεαγενείου από το 2006-2008, και Διευθύντρια Παθολογικού Τομέα το 2008.

Η Δέσποινα Μουρατίδου είχε έντονη συγγραφική και επιστημονική δραστηριότητα. Πήρε μέρος στη συγγραφή 22 βιβλίων σχετικά με τον καρκίνο, ήταν συγγραφέας πλήθους επιστημονικών δημοσιεύσεων σε ξένα και Ελληνικά Περιοδικά, συμμετείχε στην εκπόνηση διδακτορικών διατριβών, οργάνωσε πλήθος Συνεδρίων, Σεμιναρίων, Ημερίδων. Εκπαίδευσε στο Γ΄ τμήμα Κλινικής Ογκολογίας και Χημειοθεραπείας, που διηύθυνε, 30 ειδικευόμενους στην ειδικότητα της Παθολογίας και μετεκπαίδευσε 8 επιμελητές Παθολογίας από άλλα νοσοκομεία της Βόρειας Ελλάδας. Συμμετείχε σε εκατοντάδες στρογγυλές τράπεζες ως εισηγήτρια και ως πρόεδρος και σε πολλά μετεκπαιδευτικά μαθήματα Κλινικής Ογκολογίας. Συμμετείχε σε πάνω από 300 Διεθνή και Ελληνικά συνέδρια, όπου και ανακοίνωσε πάνω από 200 επιστημονικές εργασίες.

Βραβεύτηκε από το 5<sup>ο</sup> Διεθνές Συνέδριο Μελανώματος με το 1<sup>ο</sup> Βραβείο «John Ioannovits» και από το δήμο Κουφαλίων την «ημέρα της γυναίκας» το έτος 2000 για την κοινωνική της προσφορά.

Στα βιογραφικά της που κατέθετε σε δημόσιες και επιστημονικές υπηρεσίες πάντα τελείωνε με την φράση: «...*Εργάστηκα όλα τα χρόνια με σεβασμό και αγάπη στον άρρωστο...*»

Η Δέσποινα Μουρατίδου έφυγε λαβωμένη από την ίδια αρρώστια που τόσα χρόνια πολέμησε. Ήταν η προσωποποίηση του θάρρους, της εργατικότητας και της ανατροφής. Ενσάρκωση της περηφάνιας και της ειλικρίνειας. Αντίπαλη στο ψέμα και στη μετριότητα. Έφυγε πικραμένη από τα ψέματα που άδικα ήθελαν να λεκιάσουν την καθαρή παρουσία της. Όμως, ήταν συγχωρητική, μεγαλόκαρδη, αρχόντισσα, γνήσια Πόντια. Έδινε πάντα τέλος σε μίζερες

αντιπαλότητες και έβαζε νέες αρχές σε δημιουργικές σχέσεις. Ήταν τίμια και τιμούσε τους τίμιους. Πάντα ευγνώμων στη ζωή, στους δασκάλους της, στους φίλους της, στους συνεργάτες της.

Η πρώτη και μεγαλύτερη προτεραιότητά της ήταν ο άρρωστος. Δεν ξεχώριζε κανένα. Δεν ξεχνούσε την ανάγκη κανενός. Βοηθούσε με κάθε τρόπο τους φτωχούς και αναξιοπαθούντες. Πιστή και ευλαβής. Γεμάτη χαρίσματα που την έκαναν να ξεχωρίζει. Προσωπικότητα που στόλιζε την Ιατρική, την Ογκολογία, το Θεαγένειο, της Ελληνική Εταιρεία Ερεύνης του Καρκίνου, την Ελληνική Εταιρεία Παθολόγων Ογκολόγων. Αποδεκτή από τους πάντες στο χώρο της. Αγαπητή, με φίλους σε όλο το Πανελλήνιο.

Έδειχνε πάντα ατέλειωτο ζήλο για τη δουλειά της. Ακάματη, δεν σταματούσε λεπτό το δημιουργικό της έργο. Ήταν φιλόξενη, άνοιγε πάντα το σπίτι της και συνεχώς δώριζε δώρα χαρά της η χαρά των φίλων της.

Η αρρώστια γονάτισε το σώμα της, αλλά όχι την γενναία ψυχή της. Γνώριζε μέχρι τέλους πού πήγαινε και βάδιζε με θάρρος, με πίστη και με ελπίδα. Περήφανη και αξιοπρεπής. Στο τέλος «πέταξε». Πήγε να βρει τους αγαπημένους της που τόσα χρόνια υπηρέτησε. Πήγε να βρει τους γονείς της, τα αδέρφια της, τους δασκάλους της. Και πρώτα και καλύτερα πήγε να βρει τον αγαπημένο της Γέροντα Παΐσιο που ήταν κοντά του στα δύσκολα χρόνια της αρρώστιάς του και που τον ένοιωθε τόσο κοντά της στις δύσκολες τελευταίες στιγμές της.

Όλοι μαζί τώρα, μάλλον πανηγυρίζουν μπρός τον Θρόνο του Δεσπότη!

Χαράλαμπος Ανδρεάδης



## Έκθεση βιβλίου

**Αυτό δεν είναι το τελευταίο αντίο**, David Servan-Schreiber, Ursula Gauthier, σελ. 166, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, 2013. ISBN 978-960-484-433-3



Ο David Servan-Schreiber γεννήθηκε στις 21 Απριλίου 1961 και ήταν ο μεγαλύτερος γιος του γνωστού Γάλλου δημοσιογράφου, συγγραφέα και πολιτικού Jean-Jacques Servan-Schreiber. Σπούδασε ιατρική και εργά-

στηκε ως ψυχίατρος και νευροεπιστήμονας. Ήταν καθηγητής Ψυχιατρικής στην Ιατρική Πανεπιστημιακή Σχολή του Πίτσμπουργκ καθώς και λέκτορας στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου της Λυών. Σε ηλικία 31 ετών διαγνώστηκε με καρκίνο του εγκεφάλου οπότε και χειρουργήθηκε. Αυτή η εμπειρία τον έστρεψε προς την ολιστική ιατρική και μέχρι το τέλος της ζωής του υποστήριζε ένθερμα τον συνδυασμό συμβατικής και εναλλακτικής ιατρικής. Τα βιβλία του, ανάμεσα στα οποία και το «*Anticancer: Ένας νέος τρόπος ζωής*», έγιναν παγκόσμια best seller. Πέθανε τον Ιούλιο του

2011 αφού πάλεψε για 21 χρόνια με τον καρκίνο του εγκεφάλου.

Στο βιβλίο αυτό με εξομολογητική διάθεση ο συγγραφέας περιγράφει τη μάχη με τον δικό του όγκο στον εγκέφαλο και δίνοντας μαθήματα θάρρους, μας λέει με αποπλιστική ειλικρίνεια «Αυτό δεν είναι το τελευταίο αντίο». Μας αφήνει ως παρακαταθήκη τις εμπειρίες του απ' τη μακρόχρονη θεραπευτική αγωγή που ακολούθησε, με πολλές χειρουργικές επεμβάσεις, αμέτρητες εξετάσεις, μοντέρνες μεθόδους με στοχευμένη δράση (εμβόλιο με εμφύτευση ραδιενεργών μικροσφαιριδίων) και παρ' όλη την περιπέτεια της υγείας του δεν σταματά την προσφορά του στους άλλους ασθενείς, ομοιοπαθείς μ' αυτόν, συμπολεμιστές του, όπως τους ονομάζει.

Στα επίμερους κεφάλαια αναφέρεται στην αγάπη του για τη ζωή με τις μικρές καθημερινές απολαύσεις της, στην οικογένειά του, σε αθλητικές δραστηριότητες, τις αδιάκοπες επιστημονικές συναντήσεις που είχε σε συνέδρια. Επιμένει στη γόνιμη διασταύρωση θεραπευτικών μεθόδων, κλασικών και συμπληρωματικών, με έμφαση στον «αντικαρκινικό τρόπο ζωής» όπως έλεγε και στο άλλο βιβλίο του

που έγραψε με τίτλο «Anticancer».

Πιστεύοντας στην ολιστική αντιμετώπιση ασθενειών, προτείνει για την ενίσχυση του ανοσοποιητικού συστήματος, την εξισορρόπηση των ψυχοσωματικών δυνάμεων, την αποφυγή αρνητικών συναισθημάτων, την επιδίωξη της εσωτερικής γαλήνης. Αναφέρεται στις ζωτικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ οικοσυστήματος και ανθρωπίνου οργανισμού (ανθρώπινη οικολογία): να σταματήσουμε να δηλητηριάζουμε το περιβάλλον και να αναμορφώσουμε τη γεωργική βιομηχανία – γιατρεύοντας τον πλανήτη γιατρευόμαστε και εμείς.

Προτείνει μεθόδους με ενδυνάμωση του οργανισμού (empowerment) με ένα σύνολο αξιών: η μεγιστοποίηση της φυσικής άμυνας του καθενός που πετυχαίνεται με σωματική άσκηση, με περίπατο στη φύση, με χαρούμενη διάθεση, την αποφυγή βίαιας επικοινωνίας, ασκώντας την ενσυνειδητότητα (η κατάσταση να είναι κανείς επικεντρωμένος στο παρόν χωρίς άλλες σκέψεις), καλλιεργώντας την ευγνωμοσύνη, τη φιλία, την προσφορά στους άλλους. Ο ίδιος αν και δεν είχε μια τυπική θρησκευτική ζωή, δεν αρνήθηκε να πάει στην Παναγία της Λούρδης, όπου αισθάνθηκε κινητοποίηση της ενδοψυχικής θεραπευτικής του ικανότητας και διαβάζοντας τον 22ο Ψαλμό του Δαυίδ «*Κύριος ποιμαίνει με και ουδέν με υστερήσει*», είχε μια ασπίδα, μια ασπίδα εναντίον του φόβου, όπως έγραφε. Ακόμη σε άλλο κεφάλαιο αναφέρεται ότι με τη δοκιμασία της αρρώστιας του, είχε μια περίοδο χάριτος, ένα κύμα αγάπης που τον πλημμύριζε για όλους τους ανθρώπους.

Μελέτες έχουν δείξει ότι αυτό που κάνει τους ανθρώπους περήφανους για τη δουλειά τους δεν είναι ούτε ο μισθός ούτε η θέση τους αλλά η πεποίθηση πως το προϊόν που παράγουν και η υπηρεσία που προσφέρουν συμβάλλουν στο ευ ζην των ανθρώπων.

Στο τελευταίο κεφάλαιο γράφει:

*«Μου αρέσει μια φράση την οποία δανεί-*

*στηκα από την επιστολή ενός άντρα στη γυναίκα του καθώς έφευγε για να πολεμήσει στον Αμερικανικό Εμφύλιο. Οι πιθανότητες να γυρίσει πίσω ζωντανός ήταν ελάχιστες. “Αν δεν επιστρέψω όρθιος”, της έγραφε, “να μην ξεχνάς πως κάθε φορά που θα αισθάνεσαι το αεράκι στο πρόσωπό σου, θα είμαι εγώ που έχω γυρίσει πίσω να σε φιλήσω”. Αυτό το συναίσθημα θα ήθελα να μοιραστώ με τη γυναίκα μου και τα παιδιά μου ώστε, τη στιγμή που θα αισθανθούν το χάδι του ανέμου στο πρόσωπό τους, να πουν: “Να, ήρθε ο μπαμπάς να με φιλήσει”.*

**Γιάννης Πασιώνης**  
Παιδίατρος

**Η κρίση και τα κρίματά μας**, Α. Παπαγιάννης,  
Εκδόσεις Λυδία, Θεσσαλονίκη 2012



Ο συνάδελφος πνευμονολόγος κ. Αντώνης Παπαγιάννης συνδυάζει πολύπλευρη βαθιά ιατρική γνώση-κατάρτιση, ήθος, αγάπη στον άρρωστο και γενικότερη κουλτούρα, κρίση και κριτική στα τεκταινόμενα. Ενδεικτικών ανωτέρω είναι και το τελευταίο (υπάρχουν άλλα τρία και ισάριθμες μεταφράσεις) βιβλίο του που έπεσε στα χέρια μου εδώ και πολύ καιρό αλλά δυστυχώς μόλις τώρα καταφέρνω να γράψω κάποιες σειρές γι' αυτό. Το μικρού σχήματος και 240 σελίδων βιβλίο των Εκδόσεων «Λυδία» με ένα καλόγουστο, συμβολικό εξώφυλλο και τον προσφυή τίτλο «Η κρίση και τα κρίματά μας».

Στο βιβλίο αποτυπώνονται με χρονολογική σειρά από το 2007 έως το 2012 σκέψεις, σχόλια, κρίσεις γύρω απ' τα «καμώματα» όπως λέει ο συγγραφέας, το ήθος και τα ήθη των πολιτικών, των πολιτών και της εν γένει «πόλεως» που αποτέλεσαν τα προσανάμματα της φωτιάς που την ονομάσαμε «κρίση». Στην πλειονότητα



ευφύεστατα σχόλια, με καθαρό μάτι και λόγο χωρίς περιστροφές, αποκρυπτογραφούν τα γεγονότα με έμφαση στην ιδιαιτερότητα του ανθρώπινου όντος και τη μεταφυσική. Λόγος συχνά καυστικός, χωρίς μεροληψίες και σκοπιμότητες, δεν χαρίζεται σε κανέναν.

Αρχίζει απ' τα προεόρτια (2007) με την «Ονειρική πραγματικότητα» που ζούσαμε και τα αυτονόητα ότι «Αλήθεια και Εξουσία δεν συμβιβάζονται» και «Ανεμομαζώματα-διαβολοσκορπίσματα» για το χρηματιστήριο. Το 2008 σηματοδοτεί για τα κόμματα το τέλος εποχής. Οι εύστοχες αναφορές του συγγραφέα σε αγιογραφικές και πατερικές παραπομπές ρίχνουν φως και μοιάζουν εξαιρετικά προφητικές.

Το 2009 αρχίζει με πολύ πετυχημένα σχόλια όπως «Η γλύκα της στέρησης» που είχαμε εμείς και δυστυχώς τη στερήσαμε απ' τα παιδιά μας και «Οι λύκοι που φυλάγουν τα πρόβατα» με αναφορά στους διεθνείς οίκους αξιολόγησης (π.χ., Standard and Poor – Πρότυπος και Φτωχός!). Γίνονται πολλές αναφορές σε κείμενα-σχόλια των Γιανναρά, Ξυδάκη, Λυγερού και σχολιάζονται πετυχημένα τα «βλομεμάτια» που ασύστολα εξακολουθούν και τα πρώτα σύννεφα με τα “Game over” και «Άγγελος κακών». Το 2010 και το 2011 πλήθος σχολίων για την καθημερινότητα που ζούσαμε όλοι μας («Ελεύθεροι Σκλάβοι», «Απλά μαθήματα καθημερινής οικονομίας», «Το όνειδος του να είσαι Έλληνας», «Όπως στρώσαμε, κοιμόμαστε», «Φόρος πλεονάζουσας Αδικίας», «Ελληναράδες», «Άσωτη χώρα», «Επιδόματα» κ.ά.), το ένα καλύτερο από το άλλο.

Οι «Κρίσεις και τα κρίματά μας» τελειώνουν στο μέσο του 2012, μεσοσύσης της κρίσεως (όταν ψάχναμε την κορύφωσή της και τον πάτο της).

Διαβάζοντας το ένα μετά το άλλο τα άκρως γλαφυρά και πετυχημένα σχόλια-κρίσεις του συγγραφέα, έρχονται στο στόμα του καθενός μας εντελώς αυθόρμητα οι φράσεις «Πές τα Χρυσόστομε!» ή «Απ' το στόμα μου —και την

ψυχή μου— το πήρες!».

Εξαιρετικό ενδιαφέρον έχει ο επίλογος του συγγραφέα. Σύντομος, περιεκτικός, δίνει την ουσία των πραγμάτων και κυρίως αφήνει ελπίδα και προοπτική με την ενίσχυση και τεκμηρίωση αγιογραφικών αναφορών-παραδειγμάτων: ένα από την Καινή Διαθήκη και ένα από τον Συναξαριστή. Και ο συγγραφέας επισημαίνει πως «Ένα απ' τα σφάλματά μας στον καιρό της ευημερίας μας ήταν και η ψευδαίσθηση της αυτάρκειας και της αφθαρσίας μας που η κρίση τα έκανε κομμάτια», και καταλήγει μ' αυτό που πολλοί από εμάς συμμερίζονται, ότι η «λύση θα δοθεί παρ' ελπίδα πάσαν» διότι «εάν μη Κύριος φυλάξη πόλιν, εις μάτην ηγρύπνησεν ο φυλάσων».

**Γ. Καπετάνος**

Ομότ. Καθηγητής Ορθοπαιδικής

**Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, Θέσεις για σύγχρονα προβλήματα. Κείμενα 2008-2013**, σελ. 370, επιμέλεια: Δρ Β. Μολλάκη, Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα 2014



Η βιοηθική δεν είναι στατική υπόθεση: καθημερινά αντιμετωπίζει καινούριες προκλήσεις που πηγάζουν από νέες ανακαλύψεις και προόδους στις βιολογικές επιστήμες, οι οποίες όμως δημιουργούν ηθικά διλήμματα και προβληματισμούς που δεν είναι πάντα

εύκολο να προβλεφθούν ή να επιλυθούν με μονοσήμαντο τρόπο. Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής είναι επιφορτισμένη με το δύσκολο έργο να αναλύει τέτοια διλήμματα και να εισηγείται, όχι όμως με δογματικό τρόπο, μέτρα και διεξόδους που δεν προσκρούουν σε γενικά παραδεκτές αρχές.

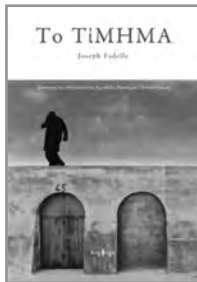
Ο παρών τόμος περιέχει γνώμες και εκθέσεις της Επιτροπής πάνω σε θέματα όπως «Χρήση γενετικών δεδομένων στην ιδιωτική

ασφάλιση», «Ηθική της έρευνας στις βιολογικές επιστήμες», «Η συναίνεση στη σχέση ασθενούς-ιατρού», «Μεταδοτικά νοσήματα: Δημόσιο συμφέρον και αυτονομία», «Σύγκρουση συμφερόντων στην βιοϊατρική έρευνα», «Βελτίωση χαρακτηριστικών του ανθρώπου», «Έλεγχος στον τομέα της ιατρικής υποβοηθούμενης αναπαραγωγής», «Δεσμευτικότητα των οδηγίων μη ανάνηψης» και άλλα. Οι τίτλοι των θεμάτων είναι ενδεικτικοί του φάσματος των προβλημάτων και παρατίθενται ως «ορεκτικό» για κάθε ενδιαφερόμενο αναγνώστη, που θα βρει εδώ υλικό για σκέψη, προσωπικό προβληματισμό, ακόμη και —γιατί όχι;— γόνιμο αντίλογο.

Για όποιον θέλει να γνωρίσει την Επιτροπή Βιοηθικής και το πολύπλευρο έργο της, η ηλεκτρονική της διεύθυνση είναι <http://www.bioethics.gr/>.

**Α. Παπ.**

**Το τίμημα**, Joseph Fadelle, σελ. 264, Εκδόσεις Πορφύρα 2014, ISBN: 978-618-80923-5-8, Κεντρική διάθεση: Αρμός.



Πρόκειται για τη συναρπαστική αυτοβιογραφική αφήγηση ενός πρώην μουσουλμάνου από το Ιράκ που τόλμησε να ασπασθεί τον Χριστιανισμό, θέτοντας έτσι υπό διωγμό τον εαυτό του και την οικογένειά του. Μετά από χρόνια φυλάκισης και βασανιστηρίων, διαδοχικές αυτοεξορίες για να αποφύγει την καταδίωξη και μια ανεπιτυχή απόπειρα δολοφονίας από την ίδια την πατρική οικογένειά του, καταφέρνει να διαφύγει στη Δύση μη μπορώντας να επιβιώσει στις ισλαμικές χώρες. Αν για τους περισσότερους από μας η θρησκευτική πίστη είναι υπόθεση προσωπικής επιλογής με ελευθερία έκφρασης και άσκησής της, το βιβλίο αυτό έρχεται να μας θυμίσει ότι

αυτό το αυτονόητο δικαίωμα δεν το απολαμβάνουν όλοι και παντού, κάτι που αρχίζουμε να συνειδητοποιούμε με τα τρέχοντα δραματικά γεγονότα στη Μέση Ανατολή.

**Α. Παπ.**

**Ο 5<sup>ος</sup> Απόγονος**, Φανή Μέλφου-Γραμματικού, σελ. 397, Εκδόσεις Πηγή-iWrite, Θεσσαλονίκη 2014, ISBN: 978-960-9599-20-7



Διαβάζοντας κανείς τον «5<sup>ο</sup> απόγονο» αυτόματα παραπέμπεται από τα ονόματα σε πραγματικά πρόσωπα, και διατρέχει την ιστορία και τις περιπέτειες της οικογένειας Γραμματικού από την εποχή του Αλή Πασά, μέσα από ποικίλες γνωστές και λιγότερο γνωστές εθνικές περιπέτειες, μέχρι τον 20<sup>ο</sup> αιώνα. Η Φανή Μέλφου-Γραμματικού, μικροβιολόγος και βραβευμένη συγγραφέας, κείμενα της οποίας έχουν φιλοξενηθεί κατά καιρούς στις σελίδες των «Ιατρικών Θεμάτων» (απόσπασμα του βιβλίου για την ισπανική γρίπη δημοσιεύεται στο παρόν τεύχος), ζωντανεύει στις σελίδες του μια μακρά χρονική περίοδο, συμπλέκοντας τα ιστορικά γεγονότα με την πορεία μιας οικογένειας. Ένα κράμα ιστορικού μυθιστορήματος, κοινωνικής αφήγησης και βιογραφικών αναφορών δεν είναι εύκολο στη διαχείριση, αλλά το τελικό αποτέλεσμα της συγκεκριμένης προσπάθειας μπορεί να ικανοποιήσει και τον πιο δύσκολο αναγνώστη.

**Α. Παπ.**

**Τα άγραφα της Πνευμονολογίας**, Δ. Γκιουλέκας, σελ. 560, Εκδόσεις i-Write, Θεσσαλονίκη 2014

Διαβάζοντας ο αναγνώστης τον τίτλο αυτού του βιβλίου, κεντρίζεται αμέσως η περιέργειά



του για το περιεχόμενο. Και ξεκινά την ανάγνωση, μη γνωρίζοντας τι τον περιμένει. Σοφά επιλεγμένα τα περιστατικά που παρουσιάζονται στο πρώτο μέρος του βιβλίου. Γραμμένα με άμεσο και συναρπαστικό τρόπο,

κρατούν τη διήγηση ζωντανή και συχνά εντυπωσιάζουν με τη σπανιότητα και την απρόσμενη εξέλιξή τους. Άλλοτε με χιούμορ και άλλοτε με πικρό ρεαλισμό αποκαλύπτουν τα πολλαπλά πρόσωπα της ζωής των ασθενών μας. Οι σελίδες πραγματικά γλιστρούν και ο όγκος του βιβλίου κυλά ευχάριστα. Περαιτέρω, προκαλούν θαυμασμό η ποικιλία των εμπειριών που έζησε ο συγγραφέας ως επιστήμων και άνθρωπος, το πλήθος των χαρακτήρων με τους οποίους συναναστάφηκε και τα αναπάντεχα γεγονότα που ίσως κάποιες φορές να τον παιδεψαν, αλλά ταυτόχρονα σμίλεψαν περισσότερο την προσωπικότητά του.

Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου εκτίθεται ένας μεγάλος βιβλιογραφικός πλούτος για τα νοσήματα στα οποία εντρύφησε περισσότερο ο συγγραφέας. Κάθε πάθηση παρουσιάζεται σφαιρικά και συνοδεύεται από παραπομπές σε άρθρα και αποσπάσματα από εργασίες και παρουσιάσεις. Ο νέος ιατρός βρίσκει μοναδικές λεπτομέρειες και εμπειρικές συμβουλές για την καθημερινή του κλινική πρακτική, τις οποίες μάταια θα αναζητήσει στα guidelines...

Δεν κατάφερα να κατατάξω το βιβλίο σε κάποια συγκεκριμένη κατηγορία. Πρόκειται για ένα «υβρίδιο»: θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως βιωματικό εγχειρίδιο εφαρμοσμένης Πνευμονολογίας. Χρήσιμο, πρακτικό, επιστημονικό και συνάμα καλογραμμένο και συναρπαστικό. Γεμάτα από γνώση, εμπειρίες και ενδιαφέρον για το πρόσωπο του αρρώστου, «Τα άγραφα της Πνευμονολογίας» αντανακλούν το πάθος με το οποίο εργάστηκε ο κ. Γκιου-

λέκας στη μακρόχρονη πορεία του και εμπνέουν τους συνεχιστές του έργου του.

Κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί να βρει περισσότερα στην ιστοσελίδα του βιβλίου <http://agrafa.iwrite.gr/>

**Μ. Σωνίδου**  
Πνευμονολόγος

**Βασικές κλινικές δεξιότητες**, Επιμέλεια: Εμμανουήλ Σμυρνάκης, Μαρία Μοιρασγεντή, Κωνσταντίνος Τούφας, Βασίλης Γροσομανίδης, Αλέξης Μπένος, Σχήμα 17×24 εκ., σελ. 512, University Studio Press 2014



Το βιβλίο καλύπτει ένα πλήρες φάσμα βασικών κλινικών δεξιοτήτων και ανταποκρίνεται στις ανάγκες της συστηματικής εκπαίδευσης Ιατρών, Νοσηλευτών και άλλων επαγγελματιών υγείας στο προπτυχιακό επίπε-

δο σπουδών, αλλά και στα πρώτα χρόνια άσκησης του επαγγέλματος (υπηρεσία υπαίθρου, ειδικότητα). Πρόκειται για απλές κλινικές δεξιότητες που μπορούν να αναπτυχθούν στα πρώτα έτη σπουδών, αλλά και πιο σύνθετες που αναφέρονται σε μεταγενέστερα στάδια της εκπαίδευσης. Η επιλογή των δεξιοτήτων έγινε με βάση τις οδηγίες διεθνώς αναγνωρισμένων φορέων Ιατρικής Εκπαίδευσης, όπως είναι το General Medical Council στη Μ. Βρετανία και το European Core Curriculum. Πρόκειται για ένα βιβλίο που σχεδιάστηκε και γράφτηκε με τέτοιο τρόπο ώστε να συνδυάζει τη θεωρία με την πράξη, αποτελώντας ένα εύχρηστο εκπαιδευτικό σύγγραμμα. Σε κάθε κεφάλαιο ακολουθεί η δομή:

- Υπόβαθρο, όπου γίνεται εισαγωγή των βασικών αρχών και των σημαντικών παραμέτρων της κάθε δεξιότητας πριν την παρουσίασή της.

- Απαραίτητες γνώσεις, όπου γίνεται αναφορά σε όλες τις απαραίτητες γνώσεις πριν τη πραγματοποίηση μιας δεξιότητας.
- Πλαίσιο, όπου τονίζονται οι ενδείξεις και αντενδείξεις πραγματοποίησης μιας δεξιότητας.
- Εικόνες – Φωτογραφίες, που απεικονίζουν την υποκείμενη ανατομία, αλλά και τον τρόπο που πρέπει να πραγματοποιείται μια δεξιότητα.
- Οδηγός Βήμα – Βήμα, όπου δίνεται η ανάλυση της κάθε δεξιότητας σε σαφή αιτιολογημένα βήματα. Επιπλέον, όπου είναι επικτό, υπάρχει απεικόνιση των βημάτων.
- Δυνατότητες συνεχιζόμενης μάθησης, με προτάσεις και υποδείξεις για τις δυνατότητες εξάσκησης σε κάθε δεξιότητα.
- Κλινικά σενάρια, υπάρχουν στο τέλος κάθε κεφαλαίου και προτρέπουν τον ενδιαφερόμενο να συσχετίσει τη θεωρία με μια κλινική περίπτωση. (Οι σωστές απαντήσεις βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου).
- Το βιβλίο είναι γραμμένο από συνεργάτες του μαθήματος «Εργαστήριο Κλινικών Δεξιοτήτων» του Τμήματος Ιατρικής του ΑΠΘ.
- βλ.: [primarycare.web.auth.gr]

**Παθολογική Φυσιολογία (Β' έκδοση)**, Τομέας Παθολογίας Ιατρικής Σχολής ΑΠΘ. Επιμ.: Μιχαήλ Δανιηλίδης, Αστέριος Καραγιάννης, Σχήμα 17x24 εκ., σελ. 408, University Studio Press 2014



Η νέα έκδοση του βιβλίου «Παθολογική Φυσιολογία» παρουσιάζεται 10 χρόνια μετά την κυκλοφορία της πρώτης έκδοσης. Το σύγγραμμα είναι συλλογικό έργο των μελών ΔΕΠ του Τομέα Παθο-

λογίας του Τμήματος Ιατρικής του ΑΠΘ. Η γνώση των παθοφυσιολογικών μηχανισμών που θεωρούνται υπεύθυνοι για την εμφάνιση των νοσημάτων αποτελεί την προϋπόθεση για την κατανόηση των κλινικών εκδηλώσεων και των εργαστηριακών διαταραχών που εμφανίζονται κατά την πορεία της νόσου. Επίσης, η γνώση αυτή συμβάλλει στην ορθολογική διαγνωστική και θεραπευτική προσέγγιση των ασθενών. Η διδασκαλία των βασικών γνώσεων της Παθολογικής Φυσιολογίας θεωρείται σήμερα απαραίτητη όχι μόνο στις Ιατρικές Σχολές, αλλά και σε κάθε εκπαιδευτικό πρόγραμμα που απευθύνεται σε επαγγελματίες υγείας.

**Επιστήμη και Ηθική. Εισαγωγή στην περιπέτεια μιας διαχρονικά αμφίδρομης σχέσης**, Ιωάννης Ν. Μαρκόπουλος, Σχήμα 14x21 εκ., σελ. 202, University Studio Press 2014



Τι σχέση θα μπορούσε να έχει η επιστήμη με την ηθική, όταν σε μια πρώτη, διαισθητική μάλλον προσέγγιση εμφανίζονται τόσο διακριτές η μία από την άλλη; Κατά πόσο μπορεί να επιδράσει η επιστημονική γνώση και μεθοδολογία στην ηθική θεωρία και πράξη, και πώς, συνακόλουθα, επηρεάζει και η επιστήμη την ηθική; Πώς μπορεί η ηθική, από την άλλη μεριά, με τις κανονιστικές της θεωρίες και αρχές να εφαρμοσθεί στην αντιμετώπιση των ποικίλων δυσεπίλυτων, σήμερα, προβλημάτων, που η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας έχει επιφέρει;